

Erdélyi GYOPÁR

2. 2023. MÁRCIUS-ÁPRILIS

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET FOLYÓIRATA

EKE-NAPTÁR
2024-re
pályázati felhívás

Tavaszi nagy
VERSENYFUTÁS

TERMÉSZETJÁRÁS

HONISMERET

KÖRNYEZETVÉDELEM

Erdélyi Gyopár

2023/2. (184.) szám • 33. évfolyam

ISSN: 1583-9532

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata

Az 1892–1948 között megjelent

Erdély folyóirat jogutódja

Megjelenik kéthavonta

Revista Asociației Societatea Carpatină Ardeleană

în limba maghiară

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Balázs Katalin (balazs.katalin@eke.ro)

TÁRSSZERKESZTŐ:

Deák László (deak.laszlo@eke.ro)

MUNKATÁRSÁK:

Dr. Bartók Attila (Környezetvédelem),

Bélfenyéri Gábor (Gombák),

Jánosi Csaba (Borvizeink, gyógyvizeink),

Dr. Kovács Lehel István (Honismeret),

Molnár Zoltán (Csillagászat),

Dr. Rusz Ottilia (Légtüneménytan)

BORÍTÓ- ÉS GRAFIKATERV: Várdai Éva

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Várdai Éva

NYOMDA: Mark House – Gyergyószentmiklós

KIADVÁNY-KOORDINÁTOR ÉS KORREKTOR:

Veres Ágnes (veres.agnes@eke.ro)

POSTACÍM:

Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41,

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

A fedőlapon: Tarka sáfrány (Fotó: Nyisztor Miklós)

A következő lapszám 2023. június 1-jén jelenik meg

ELŐFIZETÉS

Az átutalás tárgyaként minden esetben kérjük feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket, valamint hogy „Erdélyi Gyopár előfizetés 2023”, ugyanakkor kérjük ezen adatokat az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

Erdélyben:

Előfizetési díj egy évre (postaköltséggel együtt): 69 lej

• Banki átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană –

Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București

Bankszámla száma:

RO74, INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat (10 lej) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

• Postai átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană

(Veres Ágnes)

O. P. 1, C. P. 41, 400750 Cluj

Magyarországon:

Előfizetési díj egy évre

(postaköltséggel együtt): 6900 forint

• Banki átutalással az EKE magyarországi számlájára:

Erdélyi Kárpát-Egyesület

Unicredit Bank

Bankszámla száma:

10918001-00000027-75640007

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat (500 forint) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

A folyóiratban megjelent írások szerzői jogvédelem alatt állnak, azok bármilyen formában történő további felhasználása csak a forrás feltüntetésével engedélyezett. Az aláírt vagy betűjellel ellátott cikkekért szerzőik felelnek, ezek nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

TARTALOMJEGYZÉK

- 1 A tavasz apoteózisa –
Dr. Kovács Lehel István

Egyesületi élet

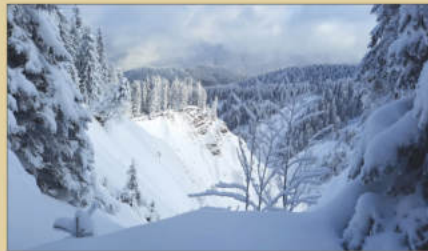
- 2 30. EKE Vándortábor – Kőhegy-túra –
Kismihály Boglárka
- 5 30. EKE Vándortábor – Riszeg-tető-túra –
Kismihály Boglárka

- 7 EKE-naptár 2024-re –
pályázati felhívás
- 11 Várfalvi diákok Csegezenben –
Tordai Jenő
- 27 X. EKEArt-fotóbiennálé –
Sükösd Sándor
- 34 EKE-osztályok hírei
- 47 Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadványai

EKE-osztályok kedvenc túrái

- 6 Az EKE'91 Nagyvárad –
Bihar KEDVENC TÚRÁJA –
Hótáposó túra a Rozsda-szakadékhöz –
Típonucz Tibor

Hazajárás Erdélybe

- 12 Karsztvidéki kirándulások a bihari
hegyekben – Kenyeres Oszkár

Nemesek nyomában

- 14 A küllővári Bethlen–Haller-kastély –
Bicsok Zoltán

Historikum

- 17 Sass Flóra, aki Lady Bakerként lett
felfedező – Dr. Polgárdy Géza

Gombák

- 19 Erdeink taplógombái –
Bélfenyéri Gábor

Környezetvédelem

- 20 A Kazbegi Nemzeti Park (2. rész) –
Dr. Bartók Attila

Ökolábnyomok

- 23 Tavaszi nagy versenyfutás –
Rés Katalin
- 25 Öreg házak új élete (8. rész) –
A hely tisztelete – Köllő Miklós

Külföldi túra

- 28 Képeslapok a nagyvilágból, 12.1. rész
– A fekete hegy varázsa –
Dr. Kovács Lehel István
- 30 Meseszép Föld, 18. rész –
A színek kavalkádja – Deák László

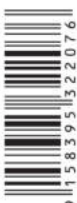
Borvizeink, gyógyvizeink

- 32 Kibédi Mátyus István – Jánosi Csaba

Rejtvény

- 45 Mormota-fejtő
- 46 Keresztrejtvény – Arab közmondás

TÁMOGATÓINK

A tavasz apoteózisa

Dr. Kovács
Lehel István

■ Természetjáróként állítom – sok más környezetkedvelővel egyetemben –, hogy a körülöttünk lévő világot minden körülmény között, minden évszakban, hóban, esőben, szélben, viharban, gyönyörű időben meg kell ismerni!

„Nincs rossz idő, csak rosszul öltözött turista”, „rossz idő nem létezik, csak gyenge akarát” – tartják a különböző népek mondásai Norvégiától Székelyföldig, jól példázva azt, hogy az igazi természetjáró nem riad vissza semmitől, sőt kíváncsisága, természetszeretete, az a jó érzés, amely elönti, amikor megmássza a hegyet és a csúcsról körülnéz, vagy amikor jól kortyol egyet a forrás hús vizéből, bármikor ki tudja csalogatni a négy fal közül, a városból, a komfortzónájából, sőt a hegy, a természet az igazi komfortzónája.

„A természet mindig szép, de egyes szépségei más-más évszakban érvényesülnek legjobban” – állítja az egyik turista-alapaxióma, s igen, természetesen minden évszaknak megvan a maga szépsége, a maga varázsa. A nyár hőisége, azúrkék ege, a sárga búzamezőn ringatózó bíborvörös pipacsok, a fák dús lombkoronája, az ősz megannyi színpompája, fázós, ökörnyalas alkonya, az érett gyümölcsöktől roskadozó fák, a tél fázós estéi, a havas táj, a dermedt jégcsapok, a jégvirágos ablakok, a menedékházak jóleső melege, a kopasz fák – és még sorolhatnánk a mirákulumokat, de talán a tavasz a legmegkapóbb...

A természet ébredni, zöldülni kezd. A születés, a megújulás megmagyarázhatatlan csodája. A csepegő hólé hancúrozása a sarjadó rügyekkel. Az élet csodája, amit soha nem érthetünk meg: mitől rügyezik ki a fa, mitől hajt ki a csíra, hol van az élet magja elrejtve a természetben?

Valóban, a tavasz több mint az összes többi évszak: a tavasz az életről szól!

A régi magyarok nemhiába nevezték márciust a kikelet havának. A bokrok, a fák ébrednek, élednek, s a sarjadó fűvel egyetemben smaragdzöldbe öltöznek. Az életet adó Nap aranysárga sugarai előcsalogatják a tavaszi zsenge virágokat, hogy az egész Föld színpompában tündökölhessen.

Nem csoda tehát, hogy a tavasz kezdetéhez számos kultusz kapcsolódik ősidők óta, maga az ókori római naptári év is a tavasszal kezdődött. A római pásztoristen, Pales egykori nagy tavaszi ünnepén kisöpörték az istállókat, s vízbe mártott babérágakkal meghintették ezeket. A Vesta-szüzektől kapott szalma lángjánál a pásztorok megfüstölték magukat és a jószágokat. A nyáját áthajtották a tűzön, és maguk is átugráltak rajta háromszor, hogy a bajtól, a boszorkányok rontásától megmeneküljenek. Tavasszal nemcsak a növények születtek újjá, hanem a jószágok, a pásztorok is. A magyar pásztorok is az állatok első kihajtását többnyire zöldággal végezték, hogy az állatok szépen gyarapodjanak, s Erdélyben is szokás volt a tűzön való áthajtás, a megfüstölés.

Ezen ősi, tavaszi ünnepből származik Szent György napja, a nagy tavaszi ünnep, amely ma is az állatok első kihajtása a legelőkre.

A magyar vallásos néphagyományban Gyümölcsoltó Boldogasszony az oltás, a szemzés napja. A bánági bolgárok vörösbort isznak, és pattogatott kukoricával vendégelik egymást, hogy egész éven át egészségesek maradjanak. Számos székely hiedelem is kötődik e március végi naphoz, mindegyik a tavasszal kapcsolatos.

A tavasz a kikelet, a megújulás évszakja, a természetjárók nagy öröme! Újult erővel induljunk mi is neki a hegyeknek és völgyeknek, figyeljük, hogyan tölti meg a hólé bakancsos lépteink nyomát, csodáljuk meg az éledő, ébredő természetet, a gyönyörű tavaszi virágokat, a most született állatfiakat, az energiával telt természetbarátokat, a feltámadó világot! ■

1

30. EKE Vándortábor – 2. túra Kőhegy-túra

■ Túránk során a Kalotaszentkirály-Zentelkéhez közeli, Magyarókerke határában húzódó magmás (vulkáni) kőzetekből álló Kőhegy gerincének egy részét járjuk végig, érintve a Kőhegy tavát. A hegy kopár, Dulului nevű csúcsát (912 m) ez alkalommal kihagyjuk, viszont a helyiek által jól ismert Hármaskőszikla- és Tomordok-csúcsot útba fogjuk ejteni. Mindkét csúcsról gyönyörű kilátásban lesz részünk, ezért kár lenne kihagyni ezt a túrát a vándortábori repertoárból.

Úti célunk Kalotaszentkirály-Zentelke lesz, a térség egyik leghíresebb települése, ahol ebben az időszakban zajlik a

XXXI. Nemzetközi Kalotaszegi Népzene- és Néptánc-tábor, így a rendezvénytől járó fesztiválhangulatba is beleszólhatunk, sőt a néptáncoktatást is megleshetjük, ha szerencsénk lesz.

Túránk útvonala megegyezik a kolozsvári EKE által szervezett Bánffy Miklós Emlék- és Teljesítménytúrák egyik gyalogos útvonalával, így lehet, hogy néhány túrázó számára már ismerős.

Utunk a Magyarókerkét Székelyjával összekötő aszfaltút parkolójából indul. A parkolótól lefelé indulunk, majd kb. 130 m után feltérünk jobbra, egy földútra. Ezen kb. 1,4 km-t teszünk

- **Útvonal:** parkoló Magyarókerke határában – Kőhegy tava – Hármaskőszikla-csúcs – Tomordok-csúcs – Kalotaszentkirály-Zentelke.
- **Minősítés:** könnyű
- **Távolság:** 13,6 km
- **Táv busszal:** 25 km
- **Teljes menetidő (szünetekkel együtt):** 6,5–7 óra
- **Teljes szintemelkedés:** 571 m
- **Teljes szintereszkedés:** 745 m

meg, először meredeken felfelé, majd szinten haladva, végül pedig ereszkedve, míg meg nem érkezünk a forrás- és csapadékvíz által táplált Kőhegy tavához, utunk első állomásához. Mivel az elmúlt években elég csapadékmentes nyarakban volt részünk, előfordulhat, hogy túránk alkalmával most sem fogunk sok vizet találni a tóban, de ha

2

mégis, álljunk meg egy pillanatra és örüljünk a kis tó látványának.

Rövid megállónk után folytatjuk is utunkat, a tótól elindulunk visszafelé azon az úton, amelyen idejöttünk. Kb. 0,5 km után felfelé térünk balra, az erdő irányába, és a kék pont jelzésekkel ellátott ösvényt követjük további 500 m-en keresztül, egészen a nyeregig, ahol kereszteljük a gerincen haladó szekérutat. Itt balra fordulunk, és követjük a szekérutat, majd 300 m után balra egy kilátóhoz térhetünk le, ahonnan ismét megpillanthatjuk a Kőhegy tavát, ez alkalommal miniatűrben.

Folytatva utunkat az erdő fáinak kellemes árnyékában, 670 m után egy magaslati ponthoz érünk, ahol találunk egy csúcstelző követ (valamikor ezt a pontot minősítették „hivatalosan” csúcsnak). Még 100 m és megérkezünk az 1050 m magas Hármaskő-csúcsra, túránk következő fontos állomásához, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a Kalotaszegi-medencére. (Mivel a csúcson nagyon szűkös a hely, a pihenőt még előtte meg-ejtjük, egy tágas tisztáson, ahonnan a Vlegyásza nagyságos vonulatát is megcsodálhatjuk.)

Az előttünk kitaruló csodás táj Bánffy Miklóst is megihlette, aki nyaránként kamaszéveiben egy hónapot töltött a Sebesvárhoz közeli Remetén, ahol a nagyapja lakott. Ekkor lett szerelmese a környék hegyeinek.

„Széjjelterjedve hosszan, három tom-pa sátrával a Vlegyásza végigüli délen az egész látóhatárt. Egy-egy hómező fehérlik az oldalán és gyalogfenyőfoltok. Más semmi. Nincs domborúsága. Egyetlen halvány szürkesség, akárha felleg volna. Ő uralkodik az egész tájon magasztos fön-ségben. Nem csoda, hogy az ősnépek úgy hitték: az istenek laknak a nagy hegyek ormán. (...) Akkor jártam be a Kalotaszeget. Bebarangoltam sok mindent. Hunyadon túl el Sárvasárra, Körösfőre. (...) Máskor másfelé. Át a Kőhegy oldalába, ahol a szirt derekában az a kis tó ül. Iszonyú mély. Üvegtiszta vizében gőték, acélfekete, kissé bőre szabott gúnyában. Széles, hullámos térségre lát onnan az ember.

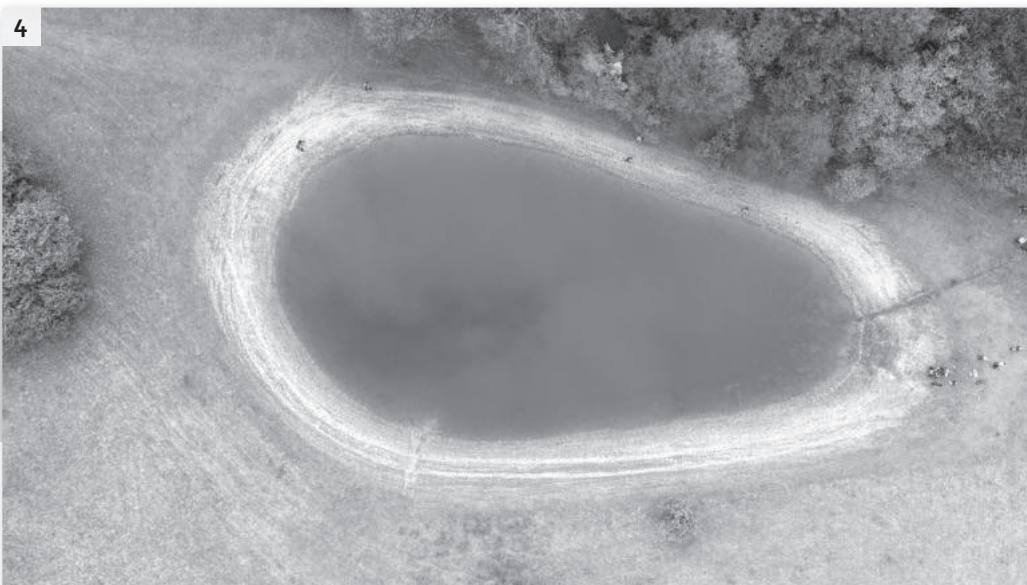
A Kalotaszeg legtágasabb részére. Emlékeimben aransárgának látom, mert aratás előtt vagyunk, csupa búzaföld, el, messze, a bikali kaptatóig, a hunyadi szőlőig. Emlékeimben így maradt meg a Kalotaszeg. Mintha aransárga volna, mintha mindig sütné reá a nap.” (Bánffy Miklós: *Gyermekkori emlék*).

A csúcstető után rövid ideig még a gerincen, erdőben haladunk tovább, majd jobbra leereszkedünk egy málnás irtáson keresztül a hegy oldalába, egészen addig, amíg találkozunk a Székelyjő irányából érkező, sárga háromszöggel jelzett út végével. A Hármaskő-csúcsától idáig 1 km-t tettünk meg. Innen először egy fakitermelő úton, majd az erdőn keresztül vezető ösvényen újra emelkedünk. Kb. 600 m után kiérünk az erdőből és megérkezünk a Tomordok előtti nyeregbe. Mielőtt nekivágunk az utolsó rövid, ám meredek emelkedőnek, vegyünk egy mély lélegzetet és gondoljunk arra, hogy ezután már csak ereszkedés vár ránk. A nyeregben jobbra térünk, 100 m-en keresztül még szinten haladunk, majd következik a 200 m távnyi 62 m-es folyamatos emelkedés, ami felvezet az 1150 m magas Tomordok-csúcsra, túránk következő fontos állomásához.

A jól megérdemelt pihenő alatt csodás kilátásban gyönyörködve fogyaszthatjuk el uzsonnákat: előttünk a Kalotaszegi-medence terül el, de ha megfordulunk, a Vlegyásza vonulatában is elmerülhet

tekintetünk, beazonosítva az 1836 m-es csúcstető. A pihenőt és energiakészleteink feltöltését követően kb. 550 m-t ereszkedünk a kolozsvári EKE által 2020-ban létrehozott ösvényen a hegynyeregig, ahol egy széles földúttal találkozunk. Itt még egy utolsó pillantást vehetünk a Vlegyászára, majd eltérünk balra és elindulunk lefelé az említett úton. Ezután egy 2,3 km-es kellemes séta következik a fák hűsítő árnyékában, majd kiérünk az erdőből és 700 m után találkozunk a Kalotaszentkirályról induló Kőhegy tava-hoz vezető úttal, amelyet a helyi önkormányzat aszfaltoztatott le néhány évvel ezelőtt. Innen az út mentén elindulunk jobbra lefelé, és sajnos a tűző napon haladva kell megtennünk az előttünk álló 3,2 km-es, kissé unalmas távot, amíg el nem érjük Kalotaszentkirály határát. Itt egy útelágazáshoz érkezünk, ahol a bal oldali makadámút a falu központja felé vezet. Mi viszont a jobb oldali, aszfaltos utat választjuk, amelyen a Tölgy-patak völgyében, a falu szemet gyönyörködtető Bácsmege utcáján haladunk keresztül. Az utca végén ismét egy keresztelődéshez érünk, innen balra térünk, követve a főutat, amíg meg nem érkezünk a falu központjába, a kultúrotthonhoz.

Az alig 900 fős kis település szokatlan nyüzsgésébe becsöppenve utcafesztiválon érezhetjük magunkat, hiszen az EKE Vándortábor hete egybeesik a népzene- és néptánc-tábor hetével. Ilyenkor

1. Pazar kilátás a Kőhegyről a Kalotaszegi-medencére (FOTÓ: LŐRINCZ FERENC)
2. A Kőhegy gerincéről a Vlegyásza nagyságos vonulatát is megcsodálhatjuk (FOTÓ: KISMIHÁLY BOGLÁRKA)
3. Ilyen panorámában lehet részünk a Tomordok-csúcsról (FOTÓ: KISMIHÁLY BOGLÁRKA)
4. A Kőhegy tava madártávlatból (FOTÓ: POSZET SZILÁRD)

A Kőhegy-tava a Hármas-kősziklához közeli kilátópontról

főként Erdélyből és Magyarországról, de a világ különböző tájairól is összegyűlnek a néptánc és népzene szerelmesei azért, hogy egy héten keresztül elsajátíthassák a kalotaszegi tánc és zene virtuóz lépéseit és ütemeit. Ha szerencsénk van, épp a délutáni oktatásra érkezünk, ami 4 órától 6 óráig tart, így megleshetjük a táncosok próbáját.

Emellett több lehetőség is rendelkezésünkre áll: a központban levő önkiszolgáló üzletben vagy a szabadtéri kocsmákban hűsítethetjük magunkat, de akár falatozhatunk is a sörsátrak árnyékában, az édesszájuk pedig megköstölhetjük Kalotaszeg legnépszerűbb fagyiját. A gyerekeket játszótér is várja a központban, így ha nem lett volna elég fárasztó a túra, a maradék energiájuktól is megszabadulhatnak. Akik viszont kulturális éhségüket csillapítanák, azoknak szeretettel ajánljuk az óvoda épületében berendezett Ady-emlékszoba vagy a Szent István park melletti tájház meglátogatását.

Kalotaszeg népszerű településéről röviden

Joggal feltételezhetjük, hogy Kalotaszentkirály-Zentelkét, Felszeg gyöngyszemét nem szükséges különösebben bemutatni az olvasónak, hiszen rendszeresen jelennek meg a sajtóban olyan írások, amelyek a kalotaszegi község sikeréről, megvalósításairól számolnak be. A fejlődő infrastruktúra, a virágzó turizmus, a népi kultúra és a helyiek vendégszeretete jelentősen hozzájárul a falu hírnevéhez, a politikai és a civil szférában pedig gyakran emlegetik követendő példaként. Nem meglepő, hiszen Erdélyszerte kevés olyan települést találni, ahol az önkormányzatnak hasonló iramban

sikerült pozitív változást és fejlődést eredményeznie kitartó munkával és a közösség bevonásával.

A település első okiratos említése 1288-ból származik, amikor Kun László király a gyerőmonostori Mikola fiainak adományozza a már társegyházként szereplő Kalotaszentkirály-Zentelkét. A Szentkirály nevet István király szentté avatása (1083) után vette fel, a Kalota előtagot pedig egyes feltételezések szerint a honfoglaláskor itt letelepedett nemzetségről, más feljegyzések szerint pedig a Kalota-patakról kapta. A Zentelke ósláv eredetű szó, amely földi erődítményt, földvárát jelent. A 15. századtól a Bánffyak tulajdonát képezte a két falu, 1538 után a lakosság áttért a református hitre. Az ikerfalu 1848 novemberében szenvedte el legnagyobb pusztítását a havasról leáramló rablóbandák fosztogatása és gyújtogatása következtében. 1940-ben a második bécsi döntés értelmében a falu határa országhatár lett, így külterületeinek nagy része a román oldalra maradt. Ez azt jelentette, hogy amikor elindultak a falusiak megművelni a földjüket, magukkal kellett vinniük az útlevelüket is. Közigazgatásilag 1966-ban egyesítették Kalotaszentkirályt és Zentelkét.

A település egyik legjelentősebb történelmi emlékműve a református templom, amely a 13. században épült csúcsíves stílusban. Az 1848-as tűzvész idején leégett. 1994-ben az Illyés Közalapítvány támogatásával kazettásították, 220 kazetta készült kalotaszegi motívumokkal díszítve, mindegyik egyedi módon megfestve. A torony 1762-ben épült és három harangot őriz, amelyek közül a legrégebbi 1800-ban készült. A templom udvarán látható egy Mátyás-korabeli harang 1481-ből. Az orgonát Kolonics István építette 1876-ban. A szószék fölött elhelyezett koronát gróf Bánffy Miklós

ajándékozta a templomnak, a papné székét pedig Jósika Sámuelné.

A Bánffy-kastély a múlt században, a 30-as évekig a református templom mellett a falu másik neves épülete volt, amely Zentelke északnyugati szélén állt. A kastélyt gróf Bánffy György építtette a bonczidai kastéllyal egyidő tájt. Az utókor legnagyobb sajnálatára az impozáns épületet lebontották, és minden mozdíthatót elhurcoltak belőle. Ma a régi épületegyüttesből csak a gazdatiszt háza áll, amely az Ady Endre Kulturális Egyesületnek ad otthont.

Ady Endrét rokoni szálak fűzték a kalotaszentkirályi Viski és Kiszely családhoz. A költő 1914. június 6-án, pünkösd vasárnapján látogatta meg először a falut Boncza Berta (Csinszka) társaságában. Ekkor kérte meg Csinszka kezét a lány nagymamájától, akit szintén Bertának hívtak. A költő a Kiszely család udvarán lévő hárs alatt ülte szemlélte a templomból hazatérő falusiakat, a látvány pedig annyira megihlette, hogy megszületett *A Kalota partján* című verse. A következő években Ady többször is visszatért a faluba, 1994-ben pedig emlékművet állítottak tiszteletére a hársfa alatt, amely azóta is büszkén áll az óvoda udvarán.

Az önkormányzat elmúlt 10–15 évnek legnagyobb megvalósításait figyelembe véve, a teljesség igénye nélkül, kiemelhetjük a mellékutcák leaszfaltozását, az iskola épületének felújítását, a korszerű étkezde és bentlakás felépítését, a Kalota-patak szabályozását, a környéken egyedüli félolimpiai fedett uszoda létrehozását, a falu látképének szépítését célzó 58 ezer tulipánhagyma elültetését, a multifunkcionális sportpálya kialakítását, a régi vasúti sínek helyén létrehozott bicikliutat és a szennyvízhálózat kiépítését, a listát pedig folytathatnánk. A településen napközi óvoda és általános iskola várja a helyi és környékbeli magyar települések gyerekeit, a 2022–2023-as tanévtől pedig beindult a szakoktatás is, ahol turizmus-közétkeztetés és elektronikai szakképzést szerezhetnek a fiatalok.

A faluban 1999 óta működik hivatalosan a turizmus a Davincze Tours utazási iroda koordinálása alatt, így összesen 35 panzió várja az ide látogató turistákat. A nemzetközi népzene- és néptánc-tábor mellett szüreti bál, Csipkebogyó-fesztivál és községnapok is szerepel a település eseményeinek repertoárjában, emellett a Szent Király Szövetség találkozójának szervezését is időnként felvállalják (legutoljára 2018-ban). ■

**Az összeállítást készítette:
Kismihály Boglárka**

30. EKE Vándortábor – 1. túra Riszeg-tető-túra

■ Túránk során Kalotaszeg egyik legjelentősebb kilátóját fogjuk megismerni, ugyanakkor lehetőségünk nyílik egyik legnagyobb polihisztorunk sztánai építészeti alkotásait is megcsodálni. Amikor 2022-ben eldőlt, hogy a Szilágy megyei kis magyar település fog otthont adni az idei EKE Vándortábornak, fel sem merült kérdésként, hogy melyek lesznek azok a túrák, amelyek a sátortábor helyszínéről fognak indulni. A célpontok között első helyen szerepelt a Riszeg-tető, amely a kolozsvári EKE által szervezett Kós Károly Emlék- és Teljesítménytúrának is egyik fontos csomópontja.

Elindulunk a sátortábor helyszínéről Sztána központja felé, majd nagyjából 260 m után a házak között eltérünk balra egy makadámúton, amely a gerinc alatt vezet ki a sztánai állomásra. 230 m-t

haladunk ezen, majd az első lehetőség-nél eltérünk jobbra egy mezei földúton, ami kivezet a faluból. Innen egyenesen haladunk tovább nyílt terepen, magunk mögött hagyva a települést. 1 km múlva utunk enyhén jobbra kanyarodik, innen megkezdjük a fokozatos ereszkedést, majd 760 m után megpillantjuk a vasúti síneket és az alagutat. Itt balra kanyarodik utunk és a sínek mellett vezet, míg 280 m után el nem érjük a vasúti sorompót. Ha a fények fehéren világitanak és a közeledő vonat hangját sem halljuk, biztonságosan átkelhetünk, majd megpillantjuk a régi állomás épületét és a faragott oszlopot, amely a Kós-villák felé mutatja az irányt. Innen makadámúton haladunk tovább, majd 240 m után megérkezünk a Varjúvárhoz, Kós Károly hajdani, 1910-ben épült otthonához. A jelenlegi tulajdonosok nyaralóként használják az épületet, turisták által

- **Útvonal:** Sztána, EKE-tábor – alagút – Varjúvár – Szentimrei-villa – Csiga-domb – Riszeg-tető – alagút – Sztána, EKE-tábor
- **Minősítés:** közepes túra
- **Távolság:** 15,4 km
- **Teljes menetidő:** 7 óra
- **Teljes szintemelkedés:** 508 m
- **Teljes szintereszkedés:** 507 m

sajnos nem látogatható, így csak kívülről gyönyörködhetünk benne. Miután kívülről megcsodáltuk Kós híres Varjúvárát, folytathatjuk utunkat, majd 180 m után megérkezünk a Szentimrei-villához, Kós másik népszerű építészeti alkotásához, amelyben jelenleg a Riszeg Vendégház működik Szabó Zsolt áldozatos munkájának köszönhetően. A Szentimrei-villa a kolozsvári EKE által szervezett Kós Károly Emlék- és Teljesítménytúrák bázisa, itt ér célba mindegyik túraváltozat, a házigazdák pedig finom túrós-tejfölös-tepertyűs puliszkával jutalmaznak meg a fáradt túrázókat.

Habár a villa idilli környezete nagyon csalogató, mégsem időzhetünk sokat, indulnunk kell tovább a telek fölött elhaladó földúton. Nagyjából 300 métert kapatunk felfelé, majd az erdős szakaszon túl letérünk az útról balra egy füves csapáson és megcélozzuk a Csiga-domb tetejét. Alig 100 m után keresztezünk egy szekérutat, amelyen jobbra megyünk egy keveset, majd balra, újra felfelé térünk, a dombtető irányába, és áthaladunk a villanyvezetékek alatt. Kb. 150 m után keresztezünk egy földutat, amely a Csiga-domb oldalában vezet szintvonalon. Innen továbbmászunk meredeken felfelé 250 m-t, amíg megérkezünk a Csiga-domb tetejére. Az elénk táruló pazar kilátás elfeledteti a mászás fáradalmait. Ha elég szemfülesek vagyunk, a távolban az Almási-várat is megpillanthatjuk, néha pedig az alagút felé száguldó vonat miniatűr látványának is örvendhetünk.

A Riszeg-tető, Kalotaszeg legfontosabb kilátópontja ■ (FOTÓ: DARAY ATTILA)

Részlet a Szentimrei-villáról
(FOTÓ: KISMIHÁLY BOGLÁRKA)

Kis pihenő után folytatjuk utunkat, déli irányba meredeken 270 m-et ereszkedünk, majd egy füves székérúton haladunk tovább az augusztusi tűző nap forróságának kitéve. Kb. 500 m múlva érintjük a kalotánadási műúthoz vezető földutat, mi viszont a füves úton maradunk, és a Riszeg-tetőt megcélozva megyünk tovább, kb. másfél km-t megtéve a dombtetőn. Egy futballpálya kapui között is áthaladunk, majd a domb peremét követve leereszkedünk a Kalotánadás–Körösfő aszfaltútra. Az aszfaltúton jobbra indulunk, de nem kell aggódnunk az autók miatt, csak ritkán közlekednek erre. 780 m után megint jobbra térünk egy székérúton, amely erdőszélen, gyér bozótban, illetve tisztáson vezet 1,1 km-en keresztül, amíg bele nem torkollik a Körösfő–Riszeg-tető földútba. Ezen balra indulunk, majd 250 m után jobbra, felfelé térünk, megcélozva az előttünk levő nyíves szélén, kb. 300 m-re levő villanyoszlopot. Innen az erdőben levő keskeny ösvényen megyünk alig 100 m-t, majd az erdőből kiérve meg is pillantjuk a Riszeg-tetőn levő átjárótornyot, és hamarosan megérkezünk a túra legmagasabb pontjához (745 m).

A kelet-nyugat irányú gerinc a Körösfő, Sárvásár, Kalotánadás és Zsobok közötti négyzetben emelkedik ki, amely fontos vízváltató, hiszen innen ered a Sebes-Körös, a Nádas, valamint az észak felé folyó Almás. A tetőről élénk tárul az egész Kalotaszegi-medence, a tető alatt fekszik Körösfő, tőle nyugatabbra Sárvásár, majd Bánffyhunad, Kalotaszeg központja. Délen a távolban kirajzolódik a Gyalui-havasok vonulata, nyugati irányban Kalotaszeg őrszeme, a Vlegyásza (vagy Vigyázó) magasodik a környező

dombok fölé tekintélyt parancsolva magának, észak felé fordulva pedig az Almás völgyét is láthatjuk. A távolban a hepehupás Szilágyság dombjai köszöntenek ránk, de a Meszes-hegység vonulata is könnyen felismerhető.

A tető egyik fő attrakciója a riszegvirág, avagy henyé boroszlán (*Daphne cneorum*), amely a boroszlánfélék (*Thymelaecaceae*) családjába tartozó közép-európai örökzöld cserje. A népies elnevezést bódító illata miatt kaphatta, egyes feltételezések szerint innen a tető neve is. A riszegvirág áprilistól májusig nyílik, rózsaszínű virágai elborítják a tetőt, illata mámorító. Kalotaszegnek ez az egyik legkülönlegesebb virága.

Egy hosszabb szünet és energiakészleteink feltöltése után folytathatjuk utunkat Sztána irányába. Enyhe lejtőn ereszkedünk, amíg keresztezünk egy földutat, ezen jobbra térünk. Kb. 300 m után egy útelágazásnál betérünk balra, élvezve a lomberdő fának hűsítő árnyékát, innen pedig a piros sáv jelzés is mutatja az utat. Kb. 400 m után elágazáshoz érünk, innen a jelzések tovább előre irányítanak. 1,1 km múlva kiérünk az erdő szélére, majd néhány méter után a jelzéseket követve ismét visszatérünk a lombhullatók birodalmába. 450 m-en keresztül az erdő szélével párhuzamosan haladunk, majd jobbra kanyarodunk, és meredeken leereszkedünk az erdő széléig, a Sztána-patak völgyébe. Itt egyenesen előre visz az utunk, átkelünk egy tisztáson, majd a patak hídján, és balra fordulunk. A jelzett úton továbbhaladunk, és 600 m után, ahol utunk beletorkollik egy makadámútba, ismét megpillantjuk a Varjúvárat. Innen ismerős a terep, és GPS-re sem lesz szükségünk, hiszen a reggel már megtett útvonalon térünk vissza Sztánára, az EKE Vándortábor epicentrumába.

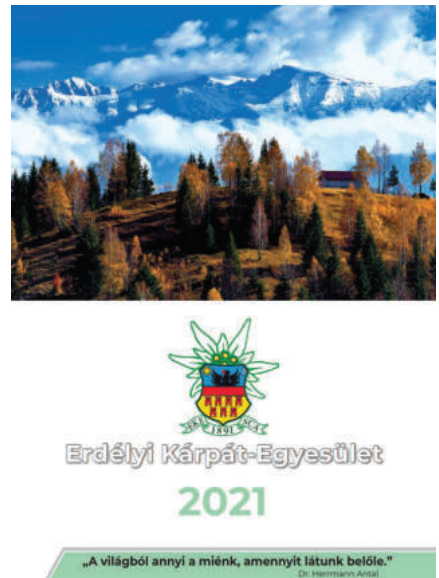
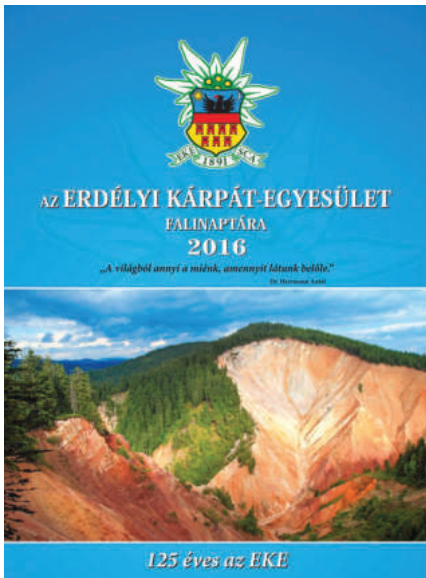
A Varjúvár és a Szentimrei-villa

1910-ben épült a sztánai állomástelepen Kós Károly egykori háza, amely Kós munkásságának szellemi, családjának mindennapi otthonává vált. A századforduló Európájában számos művész úgy tekintett az otthonra, mint egy újfajta életmód lehetőségére. Kós Károly számára a kalotaszegi Sztána falu mellett megépített Varjúvár jelentette az ideális életstílus megvalósításának eszközt, a nagyváros elhagyását a vidéki élet kedvéért.

„S én csak állok a hegy peremén, és tudom, és érzem minden porcikámmal most, hogy kellős közepén állok itt annak a Kalotaszegnek, mely ingyen-ajándékul adta nekem az ő csudálatos szépségének minden gazdagságát, amit lelke kincsházában ezer esztendő munkájával gyűjtött és megőrzött.” Eredetileg nyaralónak, művésztanyának készült, az első világháború kitörésekor előbb az építész ideiglenes, majd 1918 karácsonyától végleges otthona lett. 1925-ben bővítették két-szintes toldással. Az emeleten dolgozó-, a földszinten cselédszoba volt, míg a középső épületrészben a földszinten konyha, az emeleten hálószoba, illetve 1925-ig dolgozószoba volt. A jellegzetes toronyban alul az ebédlő, a társalgó, felül a gyerekszoba, illetve 1925-ig a hálószoba kapott helyet. 1944 októberében kifosztották, néhány évig egy sztánai gazda tulajdona volt, majd a család visszavásárolta.

A Szentimrei villa 1925-ben készült el. Amint a mestergerenda szövege mondja: „Épült ez a ház Isten segedelmével, a Nagyapa jószágából / Ágnesnek és Juditnak Kós Károly tervei után A.D. 1925”. Akkor a mai épületnek csak az északnyugati szárnya készült el. 1937-ig nyaralóként működött, majd a Szentimrei család kiköltözött Sztánára, így a ház szükség-szerűen kiegészült a négyzetes alaprajzú toronnyal, amely Kós Károly 1925-ös tervén már szerepelt. Ugyanebben az évben (1937) épült Kós Károly harmadik és egyben utolsó háza a sztánai völgyben, a vasútállomás közvetlen szomszédságában található nyaraló, amelyet lánytestvére, Kós Szidónia és családja számára tervezett. A Szentimrei-villában lakó személyek számának növekedése miatt bővült a ház is: 1942-ben elkészült egy egyszobás lakrész, a torony északkeleti homlokzatához tapasztva. Ez a már létező, földdel fedett pincére épült, ezzel magyarázható, hogy enyhén el van fordítva az épület többi részéhez képest. ■

**Az összeállítást készítette:
Kismihály Boglárka**

EKE-naptár 2024-re pályázati felhívás

■ Szeretnéd, ha a természetben eltöltött kellemes pillanatok során készített felvételedet több ezren csodálnák egy teljes hónapon át? Egyetlen teendőd ennek érdekében, hogy küldd be fotódat a jövő évi naptárpályázatunkra!

A hagyományt folytatva, az Erdélyi Kárpát-Egyesület meghirdeti a **2024-es évi falinaptár-pályázatát**, melynek témája: *Erdélyi hegyek sziklaalakzatai*.

Részvételi feltételek:

- EKE-tagok által készített, fekvő formátumú (3/2 arányú) fényképeket várunk a történelmi Erdély területén lévő hegyek sziklaalakzatairól különböző évszakokban és napszakokban.
- Egy szerző max. 5 fotót küldhet be.
- A korábbi EKE-falinaptárakban megjelent fotókat nem fogadjuk el.

A fényképeket először kis méretben (max. 2 MB/fénykép, jpg-formátum) kérjük beküldeni a naptar@eke.ro címre. Kérjük megírni a fotós nevét, elérhetőségét (e-mail cím, telefonszám), valamint azt, hogy hol készült az adott fénykép. Ugyanakkor ennek a levélnek tartalmaznia kell egy olyan nyilatkozatot is, amely szerint a szerző hozzájárul ahhoz, hogy a kép megjelenjen az EKE 2024-es naptárában.

Beküldési határidő: 2023. május 31.

A képek kiválasztásának határideje: 2023. június 15.

A szerzőknek vállalniuk kell, hogy amennyiben fotóik kiválasztásra kerülnek, és erről értesítést kapnak, egy héten belül a kiválasztott fotót nagy formátumban beküldik e-mail-ben.

Az eredeti, nagy formátumú képek lehetnek jpg- vagy tif-formátumban is.

Minden szerző, akinek alkotása megjelenik a naptárban, fotónként 5-5 darab tiszteletpéldányban részesül. A szerkesztők törekedni fognak arra, hogy lehetőleg minél több szerző fényképe megjelenhessen a naptárban.

EKE-naptár 2025

Szeretnénk, ha a 2025-ös falinaptárra is minél többen benyújtanák munkáikat, ezért a megszokottnál korábban, egy évvel hamarabb *Erdélyi folyók* címmel meghirdetjük a 2025-ös témát is. A fényképek elkészítésére így minden évszakban sor kerülhet.

Minden pályázónak sok sikert és további szép fényeket kíván az Erdélyi Kárpát-Egyesület országos vezetősége! ■

EKE-napi rendezvény a várfalvi EKE-Várban

■ Szeretettel várjuk a természetjárókat az idei rendhagyó EKE-napi rendezvényre, a várfalvi EKE-Várba.

Május 13-án, szombaton közmunkát szervezünk, mely célja az új közösségi ház építéséhez kapcsolódó munkálatok elvégzése, illetve a régi épületek karbantartása.

Május 14-én, vasárnap közösen túrázunk a Torockótól délnyugatra fekvő Vidalykőre (1285 m). Szintkülönbség: 800 m, távolság: 15 km.

Belentkezni 2023. május 5-ig lehet az ekenap@eke.ro e-mail címen.

Az EKE'91 Nagyvárad – Bihar

KEDVENC TÚRÁJA

Hótaposó túra a Rozsda-szakadékhoz

Útvonal: Vértopi régi kőbánya – Dosu Muncelului-nyereg (Hegy-háta) – Fekete-kövek – Bak-hát-csúcs – Rozsda-szakadék – Vértopi sípálya

Táv: 8 km

Teljes szintemelkedés: 502 m

Teljes szintereszkedés: 578 m

Menetidő (pihenőkkel együtt): 5–6 óra, a hóviszonyok függvényében

Ajánlott felszerelés: téli viszonyoknak megfelelő réteges öltözet, vízhatlan

túranadrág és kabát (vékony pehelykabát), meleg aláöltözet, sapka, kesztyű, lábszárvédő, vízálló túrabakancs, túrabot, hómacska (csúszásgátló karmok), napszemüveg, kulacs és/vagy termosz meleg teával, nagy hó esetén nagyon ajánlott a hótalp

Kinek ajánlott: közepes nehézségű túra, amit a hóviszonyok nehezíthetnek, jó edzésben lévő túrázóknak ajánlott

Mikor ajánlott: a hótaposás élménye érdekében mindenképpen a téli időszakban

Látnivalók: hóval borított mesés táj, Fekete-kövek, Rozsda-szakadék, Pádsi panoráma, Galbina-szirt, Nagy-Bihar-csúcs, Zengő-kő, a ráfagyott hótól fehéren szikrázó fenyőerdő, az Aranyos túloldalán a két sípálya a sok színesbe öltözött emberrel.

1. Felfelé – Bihar-hegység
(FOTÓ: GY. BALOGH LÁSZLÓ)
2. A havas Rozsda-szakadék
(FOTÓ: GY. BALOGH LÁSZLÓ)
3. A hó birodalmában, Bihar-hegység
(FOTÓ: LÁZÁR TIBOR)
4. Hótalpas hótaposók, élükön a túravezetővel
(FOTÓ: LÁZÁR TIBOR)
5. Fényjáték a Bakhát csúcsa fölött
(FOTÓ: LÁZÁR TIBOR)

■ A nagyváradai EKE-sek körében talán a hótaposó Rozsda-szakadék-túrának van a legnagyobb hagyománya. Ezt a téli túrát minden évben megrendezzük egyesületünk megalakulása óta.

A szervezést néhai Kotlacsik Irénke (1935–2002) kezdte, aki az EKE bihari osztályának alapító tagja volt, de már a Bihari EKE megalapítása előtt a Nagyváradai Nyomdaklub keretében aktívan tevékenykedett túravezetőként. Mivel a telet imádó nagyváradai EKE-tagok között egyaránt volt és van szíest kedvelő és gyalogtúrász, így az évnnyitó első januári túra helyszínéül ideális választás volt Aranyosfő környéke, ahol ki-k kedve szerint hódolhatott szenvedélyének. Az autóbussz a gyalogtúrászokat letette a Bihar-hágó közelében, a régi kőbánya mellett, majd továbbment a sízőkkel az akkor még egyetlen meglévő pályához, ott várva meg a gyalogtúrászokat is.

Mikor Irénke már nem vállalta a kemény hótaposást, a túra vezetését a minden EKE-s által Brazíliaként ismert Huszár István (1946–2015) vette át, tőle pedig a fiatalabb túravezetők örökölték tovább.

Mondhatjuk, hogy túránk a Bihar-hegység szívéből indul. A környékén található az Erdélyi-sziget-hegység legmagasabb csúcsa, az 1849 m magas Nagy-Bihar, innen ered az Aranyos folyó, nincs messze a látványos Bihar-kapu-barlang és két szép vízesés is található a közelben: a Vércsorogi- és a Pátraháitești-vízesés.

A túra kiindulási pontja, a régi kőbánya a DN 75-ös úton közelíthető meg. A Bihar-hágótól (1157 m) 1,3 km-re Nagyvárad felé az út mindkét oldalán található egy-egy kisebb parkoló. Itt szállunk ki és kezdjük meg gyalogtúránkat.

Az autóbussz felmegy a sípályához a síznívágókkal és ott vár be minket, gyalogtúrászokat is. A hó mennyiségétől függően lehet, hogy már itt érdemes felcsatolni a hótalpakat.

A helyiek által „Calea Fusului”-nak nevezett régi földúton indulunk fölfelé a kék háromszög jelzésen. Gyönyörű fenyőerdőben folyamatosan emelkedő terepen haladunk. Útközben a fenyők között néha megpillanthatjuk a Nagy-Bihar fenséges csúcsát, illetve oldalirányban a Fekete-kövek is fel-fel bukkannak. Körülbelül 1 km után a Dosu Muntelui nevű nyeregben található tisztásra érünk, ahol több turistajelzés is található. Mi balra, nyugatnak fordulunk a piros kereszt jelzést követve, és néhány magányos bükkfát elhagyva pár száz méter erejéig felkapaszkodunk a Fekete-kövek gerincére. Jó idő esetén innen pazar kilátás nyílik a Bihar-hegység déli vonulataira, ugyanakkor a lábaink alatt terül el a Fekete-kövek szinte függőleges sziklavonulata. Ezek mészkősziklák, de annak idején a mésziszap oxigénszegény tengerben rakódott le. Oxigén hiányában a szerves anyagok lebomlás helyett bitumenné alakultak és feketére színezték a mészkövet. Rövid pihenő és sókpanorámafotó elkészítése után a sziklagerincről visszaereszkedünk a nyeregbe, ahol a szél általában torlaszszá gyűjti a havat, remek lehetőséget

biztosítva egy kis havas bohóckodásra, hősátára.

Tiszta időben a tisztásról beláthatunk a Belényesi-medencébe, elénk tárul a medencét nyugat felől lezáró Béli-hegység (Munții Codru-Moma) is. Ha eddig nem kellett, itt már szinte biztos, hogy érdemes felcsatolni a hótalpakat, majd jobbra, keletnek fordulunk, továbbra is a piros kereszt jelzést követve átvágunk a tisztáson, majd újra fenyőerdőben kapaszkodunk tovább felfelé az 1475 méter magas Bak-hát-csúcsra (Vf. Țapu). A csúcsról nincs igazán jó kilátás az összefüggő fenyőerdő miatt, de mivel szélvédett hely, itt érdemes uzsonnaszünetet tartani. Ugyanakkor a vastagon behavazott fehér fenyők, a kristályosan megfagyott hó és zúzvara remek témát adnak a fotózás kedvelőinek. A pihenő után továbbindulunk a piros kereszt jelzést követve. Szerpentinszerűen kanyargó gyalogösvényen, hol sűrű erdőben, hol kisebb tisztásokon haladunk lefelé a Rozsda-szakadékhoz. Közben keresztezzük a piros és a sárga sáv turistajelzéseket.

Az észak-déli irányú Bihar-hegységet geológiaiilag két részre lehet osztani: az északi rész többnyire mészkőből, míg a déli rész főleg kristályos palából áll. Gyakorlatilag a kettő határvonalán helyezkedik el a Rozsda-szakadék, ezért nem jól oldódó mészkövek építik fel,

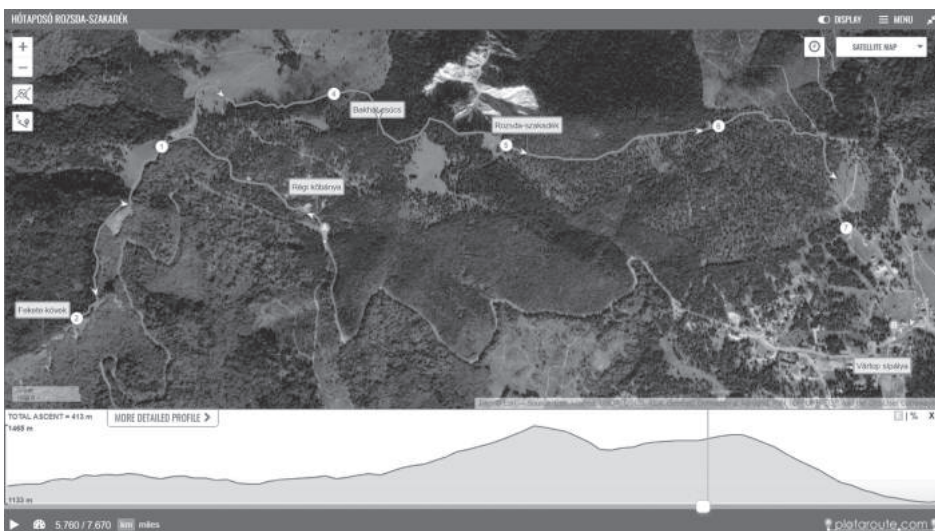

A havas Rozsda-szakadék
(FOTO: SZATHMÁRY ALICE)

hanem egymásra torlódott, különféle színű és szemcseösszetételű törmelékes üledékes kőzetek. E laza szerkezetű, a perm és a triász időszak határán (kb. 250 millió éve) képződött kőzetösszletben alakították ki a szakadékok a lezúduló záporpatakok (torrensek) úgynevezett hátravágódással (regresszióval). A bevágódás nem csak lefelé, a kőzetest belseje felé haladt, hanem a vízvásztó felé, hátrafelé is. A szakadékok létrehozó torrenseknek 3 fő és 2 kisebb melléága van, amelyekhez még kisebb ágak csatlakoznak. Emiatt egy rendkívül tagolt, ágas-bogas vízfolyáshálózat képét mutatja a szakadék környezete. A vízfolyásrendszer az idők folyamán mélyen belevágta magát a laza üledékbe, és létrehozta ezt a látványos felszínalakítási formát. A folyóvízi erózió mellett a tömegmozgások, a meredek partfalak folyamatos omlása is szerepet játszott a szakadék formálásában. Így a Rozsda-szakadék alapvetően mély árkok és éles gerincek váltakozásából áll, mely több mint 450 m széles és 140 m-nél

A túra nyomvonala és hosszmetrszete a Plotaroute-on

is mélyebb. Pirosas-lila színű kemény kvarcitjaival, sárgás-vöröses márgás-mészköves és homokkő oldalával az Erdélyi-szigethegység egyik leglátványosabb képződménye. Az eltelt évmilliók során a kőzetek átfordultak, a rétegek teljesen összekeveredtek.

Lefolyása, az úgynevezett Száraz-völgy a Galbinába torkollik, melynek semmi köze a román „galben” (sárga) szóhoz. A Galbina (glbina) szláv eredetű elnevezés és mélységet, szakadékokat jelent.

Leérkezve fontos, hogy az elől haladó túravezető figyeljen, mert a szakadékba több kilátópontból is le lehet nézni, de bárhol kialakulhatnak olyan hóperemek, amelyekre ha rátéved valaki, akkor a leszakadó hóval együtt könnyen a szakadék fenekén találhatja magát.

Itt nagyobb pihenőt tartunk, mert ez túránk csúcspontja. Tiszta idő esetén nemcsak a monumentális méretű Rozsda-szakadékot csodálhatjuk meg, de északi irányban elének tárul a Pádsi karsztfennsík, a Galbina-szirt és felsejlik előttünk a Galbina-szurdok is. Déli irányban alattunk az Aranyos völgye, fölötte, szemben velünk a Nagy-Bihar-csúcs (1849 m) és a Zengő-kő (1658 m). A szakadék jellemzője, hogy legyen akármilyen nagy is a hó, falainak jellegzetes

rozsdásvörös színe itt-ott mindig előbukkan a hótakaró alól.

Az uzsonna- és a fotószünet után természetesen elkészül a csoportkép is. Ismét útnak indulunk, továbbra is kelet felé a piros kereszt jelzésen, jó darabig szinte vízszintesen haladva pár méterrel a gerinc alatt. Bár erdőben haladunk, de a szintkülönbség miatt többször is remek panoráma tárul elének déli irányba az Aranyos völgye és a Nagy-Bihar-csúcs felé. De fel-felbukkannak a sípályák is, a rajtuk lévő emberekkel, akik innen csak apró, színes pontoknak látszanak.

Egy kisebb tisztás után az út jobbra, délnek fordul és folyamatosan kanyarogva egy régi földúton meredeken ereszkedni kezd. Az ereszkedő elég fárasztó, mert nem csak meredek, de a víz eróziója sok helyen nagyon mély árkokat vágott a keréknyomokba és gyakran könnyebb az út melletti peremen haladni, mint az úton. Lefelé haladva lassan visszaérünk a civilizációba. A hegyoldalba épített hétvégi házakkal együtt a tömeg zsivajával is találkozunk.

Az üdülőtelep első épületeinél, ahol már nincs nagy hó lecsatoljuk a hótalpakat és a túra végén a turistaház vendéglőjében elfogyasztjuk ételünket, italunkat. Itt találkozunk az addig sízó társainkkal is, majd együtt autóbusszra szállunk.

Élményekkel és jobbnál jobb fényképekkel gazdagodva indulhatunk haza, de a következő évben is visszatérünk, mert a behavazott táj minden alkalommal más és más arcát mutatja meg nekünk.

Fontos: ha nem busszal, hanem személyautókkal utazunk, akkor érdemes legalább egy autót felhozni a túra kiindulópontjától a sípálya parkolójába, különben 4 kilométert kell visszagyalogolni az országúton az autókig, ami a túra után, intenzív autóforgalomban nem biztos, hogy kellemes. ■

Tiponucz Tibor

Várfalvi diákok Csegezben

■ Még az ősszel a várfalvi iskolából egy diákcsoport megkért, hogy engedjük meg nekik, pár napot töltsenek a tordai EKE csegezi turistaházában. Örömmel vettünk tudomást igényükről, érdeklődésükről, és beleegyeztünk, persze azzal a feltétellel, hogy legalább egy felnőtt legyen állandóan velük. Természetesen elfogadták, és a kis csapat (7-8. osztályosok) az angoltanárnőjükkel együtt két sikeres napot töltöttek turistaházunkban. Azt mesélték utána, hogy jól érezték magukat, az alábbiakban három gyerek leírt véleményét összesítettük.

■ „Október 25–26-án osztálytársaimmal és tanárnőnkkel elmentünk Csegezbe az EKE-házba kicsit kikapcsolódni. Rengeteg élménnyel és emlékekkel gazdagodtam, gazdagodtunk. Miután megérkeztünk, először kipakoltunk, aztán kezdődhetett a móka és a kacagás. Társasjátékokkal és focival lőttük az időt, rengeteget kacagtunk és nagyon jól éreztük magunkat. Ebédkészítés közben is jelen volt a jó hangulat, majd ebédelés közben is, amit újra a játék követett. Késő estig elhúzódtam, majd meglepetéssel szerezve pár embernek, megünnepeltük születésnapjukat.

Az estét egy kis bulival és beszélgetéssel zártuk, másnap reggel mindenki nagyon fáradt volt, de folytattuk a játszást, beszélgetést. Ebédelés után páran átmentek a szomszédba almát lopni, aminek nem lett jó vége, mert egy néni rajtakapta őket, viszont egy másik „csapat” szerencsés volt, és nagyon finom almákat ettünk...” (Pálfi Csenge, Várfalvi Általános Iskola, 8. osztályos tanuló)

■ „Történetünk egy keddi napon kezdődött, reggel nyolckor. Fájt felkelni, mert akkor kaptuk ki a modulok közti vakációt. Az iskolánál vártuk az iskolabuszt, s mikor megérkezett, kíváncsián szálltunk fel. Mellénk még kb. öt zsák fa érkezett, amit nem tudtam hova tenni. Tényleg csak egy éjszakáról volt szó? Az út az EKE-házig nem volt kifejezetten különleges, szóval erre nem fektetek nagy hangsúlyt.

Megérkeztünk végre, s kipakoltunk, a busz elment, s ekkor döböntem rá, hogy a járműben kószál a labdám. Áldott szerencse, hogy az osztálytársam is hozott... Megpillantottunk valamit, ami meghatározott mindent: focikapu! Hát amire a legkevésbé számítottam, akkor ez az volt. Elkezdtünk focizni, s mintha beindult volna az élet! Az osztályomon kívül még jöttek páran a hetedik évfolyamból is, s onnan egy lány Honfoglalót hozott.

Micsoda? Nem, nem telefonon, hanem egy táblán játszottuk, azaz játszották, mert én csak néztem...

Ezek a tevékenységek folytak egészen olyan 12-ig, amikor nekiálltunk beizzítani a kinti tűzhelyet, mert miccset, csirkemellet és disznóhúst terveztünk sütni. Mivel kellett pár vékonyabb fa, s én szeretek fát vágni, gondoltam, miért ne keverhetnék össze a jórt a hasznossal? Így hát vágtam fát, s odavittem a tűzhelyhez.

Először a miccset sütöttük meg, igaz, hogy pár perccel az ínycsiklandó hústenger felrakása után érkeztem, de azért mégis elkönnyveltek „miccsütőnek”. Azt mondták, hogy nagyon jó lett, s ez hihetetlenül jólesett, mert ebben nincs gyakorlatom.

Utána felkerült a flekken, a csirkemell és a körülbelül kisujjvastagságú kolbász, amit nem csak én sütöttem... segítettem az igazgatónőnek.

Nyugi, nyugi! A szalmakrumpli sem maradt el, azt egy üstben sütöttük, amelybe olajat töltöttünk, sokat! Mindenki boldog és éhes volt, s minden ételt egy nagy lábasba tettünk. Mikor vége lett a sütésnek, bementünk és leültünk az asztalokhoz, ahol az Unitárius Legendás Táborokból tanult asztali imát

énekeltük el. Befejeztük az étkezést, s utána megint fociztunk, a szabadban szabadok voltunk...

Eljött az este is, amikor úgy terveztük, hogy bújócskázunk. A sötétben nem csak nem látni semmit, de a terület, amelyen el lehetett bújni óriásinak tűnt. Szerencsére két hunyó volt. Én is egyszer sorra kerültem, s megtanultam, hogy akkor tutti nem fogsz hunyini, ha nem játszasz. Bújócska után bent kötöttünk ki, ahol beszélgettünk, s volt egy kicsike buli, ami nem tetszett annyira, mert semmi kedvem nem volt táncolni.

Szép volt minden, de kb. olyan 3 óra felé le kellett feküdni. A földszinten aludtam, a többiek fent. Amúgy jó érzés volt, de a hálósákom mintha lógott volna le, s mintha kicsi lett volna a hely. Az internetet meg sem említem, mert az teljesen hiányzott!

A másnapnak teljesen végzetes hangulata volt, mert akkor mentünk haza, sorra fókuszáltunk, hogy tegyük rendbe az ott-honunkat. Ismét jött a busz értünk, s csak azon kaptam magam, hogy az úton robogunk, s megérkeztünk az iskolához.” (Halmágyi Tamás, Várfalvi Általános Iskola, 8. osztályos tanuló)

■ „Sokszor elgondolkodom azon, hogy milyen értékes is erdélyi magyarnak lenni és része lenni a magyar közösségnek. Ez nagy szó! Az is nagy szó, hogy az EKE-csapat menedékvárai mindig készen állnak befogadni az erdélyi magyarok seregét.

Az osztály vakációja is jól alakult, mert a csegezi EKE-ház a szolgálatunkba állt, és így az egyik legnyugodtabb falvat, Csegezt is közelebből megismerhettük. Bárki is kérdezne egy nyugalmas helyről, biztosan Csegezt mondanám...

A csegezi EKE-ház egy csodálatos helyen tündököl és csodás domborzati formák ölelik körül. Egy nagyon nagy piknikező helyet biztosít, és nagyon nagy nyugalmat is egyaránt.

A pihenést maximálisan kiszolgálják a kényelmes matracok és a tágas hely. A Csegezben eltöltött idő számomra élménydús és pihentető volt! Ha bárkinek lehetősége adódik, látogassa meg, nem fogja megbánni, vissza fog vágni az erdélyi magyarok egyik törzshelyére.” (Bartha Bálint, Várfalvi Általános Iskola, 8. osztályos tanuló)

■ Remélem, hogy mindenki, aki ezeket a sorokat olvassa, kicsit visszaemlékszik gyerekkorára, ugyanakkor örvendek, hogy lehetőség adódott valahogy közelebb hozni a nagyon fiatal generációt, és remélem, lesz EKE-utánpótlás is. Azért is büszke vagyok, hogy sikerült rávenni a diákokat, írják meg véleményüket, így majd szüleik, tanáraik, barátaik körében nagyobb tiszteletre, bátorításra találnak. Valahogy ez az egészen a lényege, alapfontossága, remélem, lesz ennek a tevékenységnek folytatása.

Tordai Jenő, EKE Torda

Az Ökrök-vízesés

Hazajárás Erdélybe Karsztvidéki kirándulások a bihari hegyekben

Kenyeres Oszkár
Hazajáró Egylet

■ Fejlámpáink a környező világ csak egy apró szeletét világítják be, de már ez is bőven elég ahhoz, hogy egyik ámulatból csöppenjünk a másikba. Túraveze-tőnk, Imre szerint a Bögő-barlang csak egy a sok száz közül itt Biharrósa környékén, ha pedig az egész Királyerdőt nézzük, akkor egy év is kevés lenne, ha az összest be akarnánk járni. A legtöbbnek neve sincs, így azt is felveti, hogy akár el is kereshetjük egyet Hazajáró-barlangnak. Idő hiányában ez a kezdeményezés egyelőre meghiúsul, ugyanis lassan zár a következő csoda, a

Farok-hegyi kristálybarlang, ahova még el kéne érnünk.

Vannak hegységek, amelyekben annyi csoda van, hogy a Hazajárót lelkiismeret-furdalás gyötri, hogy csak egy szeletét mutatta be legutóbbi látogatása idején. Ilyen hegység a Királyerdő is, amelynek északi részét, Sebes-Körös menti csodáit 2016-ban már végigjártuk, és ekkor tettünk egy villámlátogatást központi karsztfennsíkjaiban is. 2021-ben, éppen a Barlangok és karsztok nemzetközi évében érkezett el az újabb randevú ideje.

A Jád-völgyben számos látnivaló közül választhat a látogató, amelyek akár egy önálló filmet is kitétek volna. Filmünkbe a Jadolina-vízesés, a Lesi-tó maradványa és a csarnóházi vízkelet fért bele, de a drón odakukkantott a Bulz-köre is. Csarnóháza után a Remetelórvé feletti Ökrök-vízesés következett, majd felkapaszkodtunk a Körösponori-fennsíkra is, de itt olyan kőd fogadott bennünket, hogy ez végül nem került bele a filmbe. A hegyimentőknek köszönhetően a Hazajáró avathatta fel az

átadásra váró vasalt utat a Fehérkői-hasadékban, majd bázisunkon erre az áldomást is megittuk. A koccintás a Királyerdőnek is szólt, ahonnan élményekkel telt lélekkel és gazdag képanyaggal telt memóriakártyákkal indulhattunk tovább a Sebes-Körös túloldalára.

Régóta szemeltünk már a szomszédos Réz-hegységgel, ahogyan ezt minden hazánkfia megteheti, ha Nagyvárad és Csucs között a Sebes-Körös jobb partjának hegyeit szemléli. Valljuk be, nem ez a legizgalmasabb szakasz a Kolozsivárt és az Alföldet összekötő autóponton, sőt, a legtöbbben alig várják, hogy minél hamarabb elérjék Kalotaszeget, illetve a másik irányba a határt. Ennek oka sokszor az elviselhetetlen kamionforgalom, és persze a balkáni külsőt öltött települések képe. Ezt látva ki gondolná, hogy hajdanán ez a vidék a sólyomkői váruradalom királyi jobbágynak földje volt, Szent Imre herceget itt érte a végzet, Kinizsi Pál itt nyújtotta át malomkővén a vízzel teli kupát Mátyás királynak, Bem József itt vette át az erdélyi hadsereg irányítását, az Erdély visszafoglalására induló magyar királyi hadsereg itt kelt át a Királyhágón vagy Dankó Pista 120 éve még itt húzta a talpalávalót. Nehéz mindezeket elképzelni, de mi éppen azért jöttünk, hogy filmünkkel segítsünk megidézni a fenti eseményeket, hangulatokat a Réz-hegységet és tágabb környezetét, a Rézalját és a Báródságot bejáró túráink során.

Aztán annyira belejöttünk a partiumi filmezésbe, hogy pár héttel a Királyerdő és a Réz-hegység után ismét Biharnak, a Béli-hegység felé vettük az irányt. A Barlangok és karsztok évében talán jobb helyekre nem is mehettünk volna, mint a bihari karszthegységekbe, amelyek értékeit immár újabb három filmünk igyekszik ajánlani azoknak, akik az Erdélyi-szigethegység kevésbé ismert, partiumi szépségeire is kíváncsiak. ■

Királyerdő

■ „Hogy miért nem ismerik nálunk ezt az érdekes hegységet, annak igen egyszerű oka van. Egyszer egy férj, kinek nagyon szép felesége volt, így sóhajtott fel: »Az én feleségem a legszebb asszony a városban; csak egy hibája van: az, hogy az én feleségem!« Ennek a hegységnek is csak az az egy hibája van, hogy a mienk, hogy itt van nálunk. Ha kint volna az Alpesek földjén, talán sokkal több figyelemre méltatnók és jobban ismernők. Van itt minden, amivel egy hegység a turistát elragadni képes. A belé zárt nagy kiterjedésű meszes hegyek a karszt-világnak minden jellemző sajátágaival fel vannak szerelve s valóságos tárházai a természeti ritkaságoknak.” (Czárán Gyula: *Biharfüred környékéről*, 1899)

Bizony, vannak hegységek, melyeknek olyan kimeríthetetlen a kincsestáruk, hogy szinte lehetetlen végére járni, kiolvasni vadregényüket. Ilyen az Erdélyi-sziget-hegység partiumi vonulata, a Királyerdő is. Sebes-Körös menti vidékeit már megismertük, ám a Királyerdőalja, a Jád völgye és Biharrósa környéke bőven tartogat még karsztcsodákat. Ez a filmünk a *Királyerdő-hegység 2. – A Sebes-Köröstől a Jád völgyéig* címen található meg a YouTube-on.

Via ferrata a Fehérkői-szurdokban

A Jadolina-vízesés

Réz-hegység

■ „A Rézhegység lábait a Sebes-Körös, a Kraszna és a Berettyó vizei öntözik és ezek völgyei által elég élesen elhatárolt különálló hegytömböt alkot. A szilágysági középhegyek közt turisztaszempontból a legszebb és a legérdekesebb! Hegyláncolata tetejét és oldalait dús erdők borítják. A magaslatokon helyenként hiányzó rengetegeket rétségek és legelők pótolják. Pompás völgyei, krétakori fehérsziklás kiszögellései igen kívánatos kirándulási célokat kínálnak! A hegység mindkét oldalán, szép hegyi környezetben, számos község éli a maga csendes világát.” (Csúry Jenő: *A Rézhegység*, 1941)

Szép és érdekes, de ma is csendes az Erdélyi-sziget-hegység északnyugati részén, Bihar és Szilágy mezsgyéjén húzódó Réz-hegység világa. Ahová Anonymus szerint Mén Marót a magyarok elöl húzódott, s ahol Szent Imre herceget is elérte a végzet: az Igyfan-erdő „szent rengetege” régi regéket rejteget. Rézalja lejtőin még misztériumőrző szórványközösségekkel találkozhatunk, de a hegység belsejében már csak emlékei bolyonganak a váraknak és üveggyártóknak, ahogy a Köröstől délre domboruló Báródság is erősen elrománosodott. Ám a Réz-hegység különös karsztjelenségei változatlan vonzerővel várták a Hazajárót. Az itt forgatott filmünk viszanézhető a YouTube videómegosztón a *Réz-hegység – Rézalja és Báródság szent rengetegeiben* címen.

Menyháza

Béli-hegység

■ „Sajátságos természeti alakulásaival, regényes tájszépességeivel mély, magasztos benyomást hagy az ember lelkületében – és kivált magyar embernek a lelkében, aki most könnyének fátyolán át csodálja e természetfeletti vidék bűbáját. Elvezetlek, kedves olvasó, erdős hegyek, tündéri völgyek mélyébe, honnan csak a fejünk fölött mosolygó kék égboltozat látszik, a Moma-Kodru vadregényes hegycsoportja közé.” (Ritt Gyula: *Barangolások a trianoni gyűrűben*, 1926)

Örömmel hagytuk magunkat elvezetni az Erdélyi-sziget-hegység nyugati végnyúlványára, a Körösök öntözte Zarándi- és Belényesi-medence ölelésében emelkedő Béli-hegység sasbércére, ami büszkén magasodik Bihar és Arad vármegye határán. A Kodru és a Moma tömbjeiből álló hegység valóban tündéri természeti csodákkal várja a turistát. Sokszínű formakincse, látványos karsztjelenségei Ritt Gyula előtt Bél Mátyást, Jókai Mórt és Czárán Gylát is rabul ejtették. Ők még virágzó magyar életre leltek a hegyek lábainál is, mi már csak feledésre ítélt emlékeinket találjuk, de azért magyar szót is hallhatunk még a Béli hegyalján. A YouTube-on a *Béli-hegység – Bihar nyugati sasbércén* címen található meg az itt forgatott filmünk.

Sólyomkő vára

A küküllővári Bethlen-Haller- kastély

FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN

1. A kastély – látogatók részére berendezett – egyik szobája (HAILAPLIMBARE.RO – BOGDAN PETRE FELVÉTELE)
2. A gr. Bethlen Miklós és gr. Csáky Katalin házassági címerét ábrázoló faragvány (HAILAPLIMBARE.RO – BOGDAN PETRE FELVÉTELE)
3. A főhomlokzat, előtérben a délnyugati sarokbástya
4. A kastély főhomlokzata
5. Az épületegyüttes nyugati irányból – balra a Bethlenek katolikus kápolnája
6. A kastélykapu a déli homlokzattal

■ A Fehér megyei község, mely egykor mezőváros és Küküllő vármegye székhelye is volt, Balázsfalvától 24 km-re északkeletre található, a Kis-Küküllő partján. A település névadóját, a *Cuculiensis castris* néven először 1177-ben említett kora Árpád-kori földvárát¹ a falutól északkeletre, a mai kastély helyén valószínűsítik, az azonban a tatárjárás idején, 1241. április 3-án elpusztult.² Talán még IV. Béla király (1235–1270) korában, de legkésőbb a 14. század elején új helyen, a folyó árterületén mocsárvárként épült újjá (árkait szükség esetén a Küküllő vizével lehetett elárasztani, innen származik a település román neve is: Cetatea de Baltă), és másfél évszázadig az erdélyi vajdák birtokolták.³ 1462-ben Hunyadi Mátyás király nyolcezer aranyforintért elzalogosította rokonának, dungelegi Pongrácz Jánosnak, majd a század végén a Magyarország és Moldva uralkodói közötti szenior–vazallusi viszony tárgya lett, 1489-ben ugyanis Mátyás király hűbérbirtokként adományozta III. (Nagy) István (Ștefan cel Mare) moldvai vajdának. Amikor 1538-ban IV. Péter (Petru Rareș) moldvai vajda Habsburg Ferdinánd császárhoz pártolt, I. (Zápolya) János király a küküllővári birtokot visszavette, és menyasszonyának, Jagelló Izabella hercegnőnek kötötte le jegyajándékként. 1542-ben az erdélyi országgyűlés elrendelte ugyan az elromosodott vár lebontását, ez azonban akkor még nem történt meg. Sorsát végül nem tudta elkerülni, 1557-ben az országgyűlés határozata nyomán a várat lerombolták.⁴ Ma már a középkori várból semmi sem áll, köveit felhasználták a későbbi kastély építések.

1 Vistai András János: *Tekintő. Erdélyi helynévkönyv*. Második kötet I–P. 595. – <http://www.fatornyosfalunk.com>

2 Kelemen Lajos: *A küküllővári tatárfej*. In: Sas Péter (szerk.): *Ódon Erdély. Művelődéstörténeti tanulmányok*. Második kötet. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1986. 133.

3 Entz Géza: *Erdély építészete a 11–13. században*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Kolozsvár, 1994. 180.

4 Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. V. kötet. – [https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Csanki-csanki-dezso-magyarorszag-tortenelmi-foldrajza-a-hunyadiak-koraban-1/v-kotet-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Csanki-csanki-dezso-magyarorszag-tortenelmi-foldrajza-a-hunyadiak-koraban-1/v-kotet-8B81/kukullovarmegye-997B/)

A 16. század második felében a küküllővári jószágot a Kendy és a Patócsy család birtokolta, a 17. század elején pedig Sennyey Pongrácz, majd Bogáthy Menyhárt volt a tulajdonos, akitől előbb Petki János, majd Péchi Simon és végül iktári Bethlen István (Bethlen Gábor fejedelem öccse) és felesége, Csáky Krisztina szerezte meg.⁵ A jelenlegi kastélyt egy korábbi nemesi udvarház átépítésével Bethlen István (1584–1648) hunyadi és máramarosi főispán, erdélyi kormányzó emeltette az 1622 utáni években. Építkezési szándékáról a beszercei bírónak küldött egyik levelében (1622) így írt: „...gyermekimre nézve akarnék itt Küküllővárát egy oly udvarházacskát építeni, kiben minden lézengő [!] és nyargaló mingyárt ne üthetné be orrát...”⁶ Ennek megfelelően a régi udvarházat reneszánsz kastéllá építtette át, a gyulafehérvári fejedelmi palota hatását mutató reneszánsz pártázattal, hengeres, szurokontós gyilkjáróval koronázott, magas saroktoronyokkal. Az épületeket a 17. század végén paliszádból épített, bástyákkal erősített kettős védőöv vette körül, amelynek szabálytalan alaprajza

8B81/kukullovarmegye-997B/; Kövári László: *Erdély építészeti emlékei*. Kolozsvár, 1866. 84.; Soós Zoltán: *Küküllővár. (Castrum Bene. Erdélyi várak)* – https://www.castrumbene.hu/erdelyivarak/var/kukullovar_index.html

5 P. Kovács Klára: *Erdély legfranciasabb kastélya?* In: Gálfi Emőke et al. (szerk.): *Arte et ingenio. Tanulmányok Kovács András hetvenötödik születésnapjára*. Erdélyi Múzeum-Egyesület – Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Kolozsvár – Budapest, 2021. 543–544.

6 Kovács András: *Késő reneszánsz építészeti Erdélyben 1541–1720*. Teleki László Alapítvány–Polis Könyvkiadó. Budapest–Kolozsvár, 2006. 130.

a terepviszonyokhoz igazodott.⁷ A küllői várkastélyt Biró József még az erdélyi kerekbástyás, „franciás” típusú kastélyok legmegragadóbb példájának, „a francia gótika késői leszármazottjának” tartotta,⁸ napjainkban viszont ismeretlen tervezőjében Bethlen Gábor fejedelem olasz vagy német építészeinek valamelyikét sejtik, aki vélhetően ugyanazon traktátusokból tanulta a mesterséget, mint a franciaországi reneszánsz mesterek, innen származhatnak a nyilvánvaló hasonlóságok.⁹

A kastélyt a 17. század végén az apanagyfalusi Apafi család birtokolta, majd II. Apafi Mihály (1676–1713) névleges erdélyi fejedelem és felesége, bethleni gr. Bethlen Kata (†1725) halálát követően a birtokot a kincstár foglalta le. Az uradalmat a kincstártól 1757-ben bethleni gr. Bethlen Gábor (1712–1768) udvari kancellár vásárolta meg, aki hamarosan átépítési munkálatokba fogott Küllői váron, mely munkálatokat utóbb öccse, gr. Bethlen Miklós (1720–1781), a későbbi kincstárnok folytatott, aki 1764-ben birtokcsere révén szerezte meg az itteni jószágot.¹⁰ Az 1773-ig elhúzó építkezések nyomán a kastély átalakult: gr. Bethlen Miklós a homlokzaton oszlopos tornácot alakíttatott ki, a kétsíkú tetőzetet és az oromfalakat lebontatta, az épület és

a saroktoronyok ekkor kapták csúcsos tetőzetüket, a felvonóhid helyébe lépcsőházat emeltetett, a külső várfalat megszüntette, kápolnát, lóistállót és egy kapuépületet is építtetett (az 1972-ben összeomlott kapuépület ívelt oromzatát egykor díszítő, gr. Bethlen Miklós és felesége, gr. Csáky Katalin házassági címerét ábrázoló faragvány, valamint az 1769-ből való építési emléktábla napjainkban is megvan). Ugyancsak Bethlen Miklós megbízásából végezte 1775-ben a kastély díszítőmunkáját a kor legjelesebb erdélyi festője, Veress Máttyás.¹¹ A kastély körül a korban divatos franciakertet alakítottak ki labirintussal, kínai toronnyal, remetelakkal, narancsházzal és számos déli növényvel.¹²

A küllői vári uradalom egy évszázadon át maradt bethleni gr. Bethlen Gábor leszármazottjainak tulajdonában, majd a 19. század második felében a hallerkői gr. Haller család birtokába került. A hagyomány szerint Gábor ükunokája, gr. Bethlen Márk (1852–1917) egyetlen éjszaka kártyázta el igencsak jelentős vagyonát, s a kártyaadósság fejében kellett gr. Haller Jenőnek átengednie itteni jószágát. A tönkrement Bethlen Márkról, akinek esete – a főnemesség léha életviteléről szóló közhiedelemmel ellentétben – ritkaságszámba ment, Teleki Mihály is megemlékezett Marosi Ildikóval folytatott egyik beszélgetésében: „Csak a híres Bethlen Márk kártyázta el Radnótot, Nagyteremét,

Küllői várat valamikor a századfordulón [1885], s Pesten [Gmundenben] a szegényházban halt meg. Reménytelennek találta az esetét a rokonság, s nem segítették.”¹³

A kapjoni főágból származó gr. Haller (I.) Jenő (1843–1898) Küllői vármegyei főispán és a fehéregyházi főágból való gr. Haller Franciska (1856–1916) házassága gyermektelen maradt, így (I.) Jenővel a család kapjoni vonala fiúágon kihalt. A küllői vári uradalmat adomány révén keresztfia, a fehéregyházi főágból származó gr. Haller (II.) Jenő (1878–1927) huszárkapitány, főrendiházi tag kapta meg.¹⁴ Uzoni gr. Béldi Rozáliával kötött házasságából négy gyermek született (Éva, Johanna, Eugénia és Jenő), egyetlen fia, (III.) Jenő (1917–1999) második házasságából származik Haller Béla (1953), a család ezen ágának örököse, aki napjainkban az erdélyi nemesi családokat összefogó Castellum Alapítvány elnöke.

Az 1944-es harcokban a kastély falai megsérültek. Az államosítás utáni fél évszázadban magtárként, irodaházként, majd a 70-es évektől pezsgőraktárként használták. A rendszerváltást követően a Haller család visszaigényelte a kastélyt, majd 2001-ben eladta azt a zsidvei borkombinát vezetőjének, Claudiu Necşulescunak. A felújított épület napjainkban előzetes bejelentkezés alapján látogatható. ■

Bicsok Zoltán

7 Kovács András: *I. m.* 130–132.

8 Biró József: *Erdélyi kastélyok*. Új Idők Irodalmi Intézet (Singer és Wolfner) kiadása, Budapest, [1943]. 49–50.

9 Kovács András: *I. m.* 132.; P. Kovács Klára: *I. m.* 546.

10 P. Kovács Klára: *I. m.* 547–548.; Lukinich Imre: *A bethleni gróf Bethlen-család története*. Athenaeum Rt. kiadása. Budapest, 1927. 506–508.

11 B. Nagy Margit: *Reneszánsz és barokk Erdélyben. Művészettörténeti tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1970. 329.

12 P. Kovács Klára: *I. m.* 556.

13 Marosi Ildikó: *Örökbe hagyott beszélgetés gróf Teleki Mihállyal*. Argumentum–Pallas Akadémia, [Budapest–Csíkszereda], 2004. 75–76.

14 P. Kovács Klára: *I. m.* 548.

Sass Flóra, aki Lady Bakerként lett felfedező

A korai időkben, s még a 19. században is, mind a turisztakodás, mind a világjáró utazás inkább a férfiak, semmint a szebbik nem képviselői által űzött foglalatosság volt. Tény és való, hogy bár a negyvenedik jeles erdélyi turista és utazó életének és munkásságának megjelenítése felé tart sorozatunk, még egyetlen turista vagy utazó hölgy sem szerepelt ez oldalakon. Idáig!

■ Mert most, az itt következőkben az erdélyi születésű Sass Flóra világjáró, felfedező lép eléln teljes nagyszerűségében. Egy olyan magyar-angol utazónő emlékét idézzük fel, aki férje, Samuel W. Baker oldalán vált ismert felfedezővé.

Arról, hogy Sass Flóra hol és mikor, milyen családban született, s miként teltek életének első éveit, meglehetősen kevés és ellentmondásos adat áll rendelkezésünkre. Nem csupán a külső források nem egyértelműek, de még a halotti bizonyítványa is más születési időpontot jelöl meg, mint ő maga. A leginkább elfogadott adatok szerint Erdélyben látta meg a napvilágot 1841. augusztus 6-án.

Az viszont bizonyos, hogy családjá aból a familiából eredeztethető, amelynek

Sass György kecskeméti lakos volt a nemességszerző őse, 1701-ben. E Sass család még az 1700-as években több ágra szakadt: a kecskeméti és a pesti ág mellett egy harmadik Erdélyben, feltehetően Sepsiszentgyörgy környékén telepedett le. A legtöbb forrás Flóra születését a család ezen ágának sarjaként véli felfedezni. E források még azt is hozzátesszik, hogy Flóra szüleit az 1848. október végén volt erdélyi nemzetiségi zavargások idején ölték meg. Az ekkor mindössze hét év körüli kislány életét a család román szolgálólányának lélekjelenléte mentette meg, aki azt állította, hogy a gyermek az övé.

Az árvát ezután egy Finnián nevű erdélyi örmény család vette magához, melynek tagjai a szabadságharc bukását

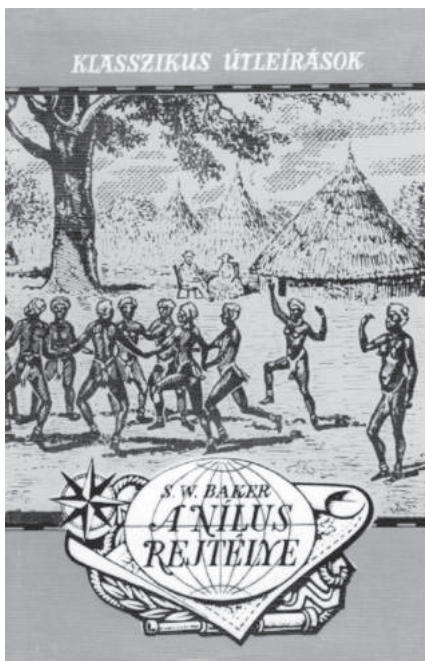
követően elmenekültek az országból, a bolgár – akkor török – fennhatóság alatt álló Vidinbe. Itt a nagy zűrzavarban a leánya elszakadt az őt oltalmazó családtól, s innen kezdve sorsa a teljes ismeretlenségbe vész. Egészen 1859 januárjáig, amikor Sass Flóra mint eladásra kínált rabszolganő feltűnt a vidini rabszolgapiacra.

Ekkor lépett be a képbe Samuel White Baker, akinek szeme megakadt a fiatal, 18 év körüli szép, szőke rabszolgánynon. Az árus mindössze annyit tudott róla, hogy magyar. Baker nem sokat tétovázott, hanem 5 font sterlingért megvette (kiváltotta) a lányt. Kapcsolatuk később szerelemmé, majd házassággá alakult.

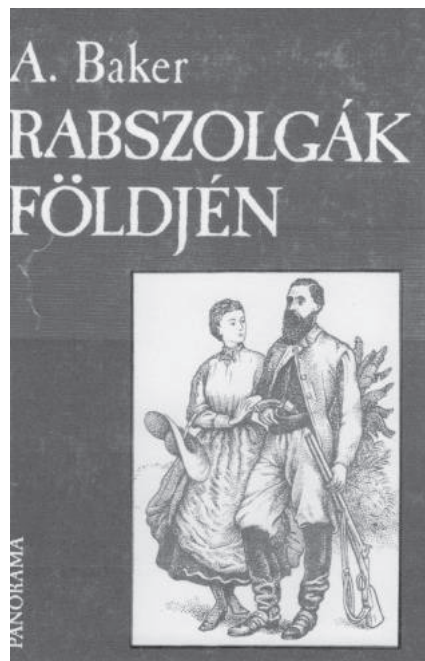
De ki is volt S. W. Baker? Londonban született 1821. június 8-án meglehetősen

A házaspár kalandjairól a hazai lapok is beszámoltak

S. W. Baker A Nílus rejtélye című könyvének borítója

Anne Baker a szövegben említett könyvének borítója

gazdag és népes családban. Gondos nevelésben részesült, kiváló angol iskolákat követően Frankfurt am Mainban fejezte be egyetemi tanulmányait. Mérnöki diplomáját megszerezve 1842-ben atyja londoni irodájában kezdte meg gyakorlati ténykedését. Megházasodott, majd feleségével Mauritius szigetére költözött, s e távoli gyarmaton családja ültetvényén kezdett gazdálkodni. 1855-ben feleségét elragadta a tifusz, Baker pedig négy féléves kislányával visszaköltözött

Londonba. Az egyhelyben maradást azonban nem neki találták ki. Előbb sikertelen ajánlatot tett a királyi Földrajzi Társaságnak, hogy az Afrikában kutató dr. David Livingstone segítségére siet, majd a Balkán felé tájékozódott és a balkáni vasútvonal építésvezetője lett.

Munkája mellett a vadászatra is jutott ideje, s az egyik Al-Duna menti vadászatra ceyloni barátját, Duleep Singh maharadszát is meghívta. Ám hajójukat Vidin erődjénél összeroppantotta a jég, ők pedig kénytelenek voltak partra szállni. Időtöltésként látogattak el a vidini rabszolgapiacra, ahol Baker kiváltotta Sass Flórát.

Baker hamarosan felmondta mérnöki állását, ám túl gyorsan hazatérni sem akart, hogy újdonsült feleségének legyen ideje hozzászokni az angol szokásokhoz, mielőtt bemutatná őt a családjának. Kapóra jöttek ekkor a honfitársai afrikai expedíciójáról szóló hírek. Úgy vélte, ha részt vesznek egy ilyen expedíción, időt nyerhetnek. A Kék-Nílus forrásvidékét az angolok akkor már ismerték, de a Fehér-Nílus eredetét még homály fedte.

Ennek felderítésére vállalkozott Richard Burton és John Speke, majd egy következő expedíció során Speke és Grant kapitány. Utóbbiak eljutottak Gondokoróba, ahol az angol konzullal kívántak találkozni. Itt azonban nem a konzul, hanem a saját költségén afrikai expedíciót szervező Baker várta őket. Ami ezután következett, arról Baker *A Nílus rejtélye* című könyvében így ír: „Mint hogy ezek a források eddig minden felfedező kísérletével dacoltak, szándékomat nem hoztam nyilvánosságra. De szilárdan el-tökéltem, hogy megoldom ezt a nehéz feladatot, még ha az életembe kerül is...”

Majd szót ejtett ifjú feleségéről.

„Ha történetesen magányos vagyok, nem éreztem volna nagy áldozatnak azt sem, ha elpusztulok az előttem álló járattalan ösvényen. Csakhogy oldalamon állott valaki, aki ugyan a legnagyobb támaszom volt, de egyszersmind a legnagyobb gondom is lett: valaki, aki ifjúságának virágában volt, s tulajdonképpen még az asz-szonykort sem érte el. Visszaborzadtam arra a gondolatra, hogy mi történik velem, ha halálommal egyedül marad a vad vidéken... De hiába könyörögtem neki, hogy maradjon otthon... Így hát 1861. április 15-én feleségem kíséretében elindultam Kairóból, a Níluson felfelé vitorlázva...”

Az expedíció történetének leírása egész könyvet igényelt, részletezésétől így el kell tekintenünk. Az út utolsó tizenhárom hónapja – 1863. februártól 1864. márciusig – súlyos megpróbáltatásokkal járt. Bennszülöttek lázadása, teherhordók „lelépése,” Flóra betegsége stb. 1864. március közepén értek el egy tóhoz, melyet Baker felfedezőként a királynő elhunyt férjének emlékére Albert-tónak nevezett el. Hamarosan hazatértek Angliába, ahol hősként ünnepelték őket. 1866. november 10-én Viktória királynő a felfedezőt lovaggá ütötte, aki ettől kezdve sir Samuel Baker volt.

A felfedező házaspár életének következő szakasza, második nilusi expedíciójuk története már csak Flóra asszony naplójából ismerhetők meg. Ezt a nem a nyilvánosság számára készült naplót a dédunoka, Anne Baker csak 1972-ben jelentette meg (magyarul *Rabszolgák földjén* címmel 1972-ben adta ki a budapesti Panoráma Kiadó).

Második nilusi útjukat követően a házaspár az angliai Sandford Orleigh-ben lévő otthonukban, visszavonultan, tökéletes nyugalomban töltötte hátralévő éveit. Itt hunyt el sir Samuel Baker 1893-ban, felesége pedig 23 évvel később, 1916. március 11-én. A hamvait tartalmazó szarkofágot a férj családjának szűkebb pátriájában, egy Worcester környéki apró falu, Grimley templomkertjében állították fel. Ma is ott látható. ■

Dr. Polgárdy Géza

1. A Baker házaspár teveháton Afrikában (rajz)
2. A Baker házaspár angliai háza
3. A Baker házaspár útja Afrikában, a térképen
4. Sir Samuel W. Baker, Sass Flóra férje

Erdeink taplógombái

Erdei kirándulásainkon egész évben találhatunk taplógombákat. A taplógombaspórák a fák sérüléseiben telepsznek meg, itt fejlődnek ki a fakorhasztó, farontó gombák. Az idők folyamán az ember sokféleképen felhasználta termőtesteiket és gyógyhatásaikat.

Bélfenyéri Gábor
EKE Marosvásárhely
belfenyeri@yahoo.com

■ Bükkfatapló (*Fomes fomentarius*)

Termőteste pataalakú, fiatalon lehet félgömb is, felszíne csupasz, sugarasan és körkörösen ráncolt; széle lekerekített, fehéres, amikor nő; színe fiatalon okker vagy vörösbarna, az idősebb részek szürkék. Termőrétege évente egymásra rétegződik, pórusos, krémszínűből okkerbarna lesz. Húsa kemény, vastag, fás, világosbarna, zónázott, erős gombaszagú és kesernyés. Lombos fákön, főleg bükkön nő egész évben, gyakori. Nem ehető, gyógyhatásai ismertek.

■ Labirintustapló (*Daedalea quercina*)

Termőteste konzolos, sokszor több összenő egymás fölé, felszíne ráncos, rücskös, többé-kevésbé koncentrikusan is, széle éles, hullámos, a világosbarnától a szürkésbarnáig. Termőrétege labirintusos, a lemezszerű képződmények vastagsága 1–2 mm, bézs színű. Húsa fás, kemény, kávébarna, kellemes gombaszagú. Tölgytuskókon nő egész évben, elterjedt. Nem ehető.

■ Jó tudni, hogy sérüléseinkre a bükkfataplóból kimetszett belső képlékeny résznek vérzéscsillapító hatása van. Gyuladáscsökkentő, sebösszehúzó, baktericid, fájdalomcsillapító hatásai is ismertek. Taplósapkákat, dísz tárgyakat is készítenek a jobb minőségűekből. Régen a tűzgyújtó taplót készítették, a méhészek füstölőjében mai napig használatos. Gombássz velünk!

■ Felhasznált irodalom: www.miskolcigombasz.hu, Ewald Gerhardt: *Gombászok kézikönyve*

■ Szegett tapló (*Fomitopsis pinicola*)

Termőteste konzolos, pata alakú, vastag, felszíne csupasz, fiatalon lakkszerű réteggel, körkörösen zónázott; színe a szélétől befelé haladva fehéres, sárgás, barnássárgás, mindez jól elkülönülő zónákban. Termőrétege évente egymásra rétegződik. Holt fatörzsön, elsősorban lucfenyőn él, évelő. Nem ehető.

Védett területek
rejtett kincsei

A Kazbegi Nemzeti Park (2. rész)

Dr. Bartók Attila
Bukarest
bartok.attila@gmail.com

■ A Kaukázus sok endemikus növényfajjal bővelkedik, ezek közül megemlíjük az *Arabis sachokiana*, *Campanula kolentiana*, *Campanula lezgina*, *Campanula mirabilis*, *Campanula ossetica*, *Campanula pendula*, kazbek madárhúr (*Cerastium kasbek*), hullámoslevelű madárhúr (*Cerastium undulatifolium*), *Edraianthus owerinianus*, *Gypsophila imbricata*, *Lomelosia gumbetica*, *Petrocoma hoefftiana*, *Pseudobetckea caucasica*, *Pseudovesicaria digitata*, *Ranunculus lojkae*, *Silene akinfijewii*, *Sredinskya grandis*, *Tephrosieris integrifolia* subsp. *primulifolia*, *Trigonocaryum involucratum* fajokat.

A kazbek madárhúr (*Cerastium kasbek*) a Kaukázus egyik endemikus növényfaja, amelyet Friedrich Parrot német természettudós, alpinista írt le 1815-ben a *Reise in die Krym und den Kaukasus (Utazás a Krím-félszigetre és a Kaukázusba)* című művében, a Kazbek-hegyről [tehát ott található a faj locus classicus (eredeti lelőhelye)]. A fajt tévesen az Ararát-hegyről is közölték, ezt az adatot még a *Török Flóra* is megkérdőjelezi.

Biztos adatok csak a Közép- és Kelet-Kaukázusból (Oroszország, Grúzia, Azerbajdzsán) ismertek.

E növény 2,5–10 cm hosszú, levelei a felsők kivételével lapát alakúak vagy oválisak, 5–6 mm hosszúak és 2–3 mm szélesek, a levélnyélre keskenyednek. A virágok száma 3–5, a kocsányka fonalas, kétszer hosszabb a csészénél, virágzás után visszagörbül; a csészélevelek lándzsásak, tompa alakúak, 5–9 mm hosszúak és 2–3 mm szélesek; a szirmok szinte kétszer hosszabbak a csészénél, tojásdad-hosszúak. A porzósálak csupaszak, a kapszula egyenes, kissé meghaladja a csészét. Magjai simák, 0,7–1 mm hosszúak és 2–3 mm szélesek, nagyításkor kis gumók észlelhetők rajta.

Taxonómiailag a *Cerastium maximum* és a *C. multiflorum* fajokhoz áll a legközelebb, de ezektől jól elkülöníthető levelei alakja és mérete alapján. A Kazbegi Nemzeti Parkban az alpesi, szubnivális és nivális övezetben találkozhatunk vele, sziklás, köves, kötörmelékes helyeken, morénákon, andezit, bazalt vagy dacit (finom szemcsés vulkanikus) kőzeteken.

FOTÓ: BARTÓK ATTILA

1. Magashegyi imola (*Cyanus cheiranthifolius*) a Kazbegi Nemzeti Parkban
2. Havasi nefelejcs (*Myosotis alpestris*)
3. Törpe tarsóka (*Noccaea pumila*)
4. Bieberstein-harangvirág (*Campanula tridentata*)
5. Szárnyasan szeldelt levelű hangyabogáncs (*Jurinella moschus* subsp. *pinnatisecta*)
6. Kaukázusi ebszékfű (*Tripleurospermum causicum*)
7. Selymes palástfű (*Alchemilla sericea*)
8. Kaukázusi rododendron (*Rhododendron causicum*)
9. A Kazbek-csúcs a Gergeti-gleccser közeléből
10. Útban a Gergeti Trinity templom felé

A Közép-Kaukázus főgerincén

A Gergeti-gleccser felett például több érdekes és endemikus vagy ritka faj mellett találtuk, mint például a *Ziziphora puschkinii*, *Corydalis alpestris*, *Scrophularia minima*, *Viola minuta*, *Primula bayernii*, *Arabis kazbegii*, *Salix kazbekensis*, *Senecio leucanthemifolius* subsp. *caucasicus* stb. A Kazbek-hegyen még 4000 m tengerszint feletti magasságon is találtunk szórványos példányokat. Virágzása júliusban és augusztusban történik, szeptemberben már csak gyümölcsös példányokat tekinthetünk meg. Veszélyeztetettsége inkább a klímaváltozásokhoz kötődik, de az utóbbi években űzött intenzív turizmus is hozzájárul a példányszámok csökkenéséhez.

A kaukázusi sarkantyúfű (*Delphinium caucasicum*) a Nagy-Kaukázus egy másik növényendemizmusa, amit Carl Anton von Meyer német botanikus írt le 1831-ben a Kazbek-hegy magaslatairól. Biztos adatok a Közép- és Keleti-Kaukázusból (Oroszország, Grúzia, Azerbajdzsán) ismertek.

E faj 10–25 cm magas évelő növény, szára a tónél általában vastag (3,5–6,5 mm átmérőjű), a felső részen azonban vékonyabb, hajlékony, hosszú fehér szőrszálakkal borított. A lepel-levelek széles-tojásdadok, ibolyakékek, 1,9–2,6 cm hosszúak és 1–1,5 cm szélesek, kívül sűrűn bolyhosak, belül hasonlóan hosszú, de ritka szőrszálakkal fedettek. A virágok száma kevés, a virágzat laza, a kocsányok 3–5 cm hosszúak, sűrűn borítottak hosszú, kissé hátradőlt, fehér szőrökkel, a murvácskák egyenesek, rendkívül hegyesek, a sarkantyú 1,5–1,9 cm hosszú és 3–3,5 mm széles az alpnál. Taxonómiaileg leginkább a *Delphinium lacostei* és a *D. mirabile* fajokhoz hasonlít, de ezektől jól elkülöníthető a szárain található szőrszálak alakjával és hosszúságával, valamint a sarkantyú méretével.

Tanulmányterületünkön az alpesi és szubnivális zónában találkoztunk e növényvel (kb. 3500 m tengerszint feletti magasságig), gleccsermorénákon, vulkanikus kőzeten. Virágzása júliustól szeptemberig tart. Veszélyeztetettsége inkább a klímaváltozásokhoz kötődik, de az utóbbi években űzött intenzív turizmus is hozzájárul a példányszámok csökkenéséhez.

A *Draba supranivalis* egy endemikus daravirág, amely kizárólag csak a Közép- és a Kelet-Kaukázus-hegységben bontogatja gyönyörű szirmait. A fajt Franz Joseph Ruprecht osztrák botanikus találta meg és írta le először 1861-ben, a dagesztáni Bogos-hegységben (Keleti-Kaukázus). E faj 2–8 cm magas,

apró évelő növényke, levelei hosszúkásak vagy hosszúkás-tojásdadok, majdnem tompák, 4–12 mm hosszúak és 1–3 mm szélesek, mindkét felületükön kopaszak, a szélükön egyszerű vagy villás pillákkal borítottak. Szára kopasz; a fürt 2–6 virágból áll; a kocsányka kopasz, vékony és hosszú (virágzó állapotban 18 mm-ig is megnőhet). A csészelevelek oválisak, csupaszak, halványzöldek; a szirmok fehérek, tojásdadok, 5–7 mm hosszúak; a becőke részben lelógó, elliptikus vagy tojásdad-elliptikus, 7–10 mm hosszú és 3–4,5 mm széles, rövidebb, mint a kocsányka, csupasz; a bibeszál 0,25–0,5 mm hosszú.

Taxonómiaileg legközelebb a *Draba siliquosa* daravirághoz áll (ez utóbbi a Délkeleti-Kárpátokban is honos), melytől jól elkülöníthető leveleivel és bibeszálaival. Kedvelt élőhelye a szubnivális zónában található. Még 3600 m tengerszint feletti magasságon is találtunk virágzó példányokat gleccsermorénákon, sziklás, kőfolyásos helyeken, vulkanikus kőzeten. Virágzása általában júliusban történik. Veszélyeztetettsége inkább a klímaváltozásokhoz kötődik, de az elég intenzív turizmus is hozzájárul a növény pusztulásához. ■

Felhasznált irodalom:

- Tielidze L. G., Jomelli V., Nosenko G. A., 2022a, *Analysis of Regional Changes in Geodetic Mass Balance for All Caucasus Glaciers over the Past Two Decades*. Atmosphere, 13(2): 1-26.
- Tielidze L. G., Nosenko G. A., Khromova T. E., Paul F., 2022b, *Strong acceleration of glacier area loss in the Greater Caucasus between 2000 and 2020*. The Cryosphere, 16: 489–504.

A Chaukhi-hegy

ÖKO-LÁBNYOMOK

Az Erdélyi Gyopár környezetvédelmi és honismereti melléklete

Tavaszi nagy versenyfutás

Nemes májvirág

■ Kora tavasszal nagy versenyfutás van az erdőben, most azonban nem arra kell gondolni, hogy egy csapat ember ösvényeken szaladva átszeli az erdőt. Itt a győztesek nem állnak dobogóra, a nyermény pedig nem egy érem, még csak nem is a dicsőség. A versenyfutás a fényért van. Víz és tápanyag a talajból kerülhet később is, viszont a növényeknek nagy szükségük van a fényre is, ami csak addig lehetséges az aljnövényzet szintjén, míg be nem árnyékolja őket valami. Hisz a tavasz nem csak a lágyszárú növényeket indítja be, a fásszárú növények is ébrednek lassacskán. A bükkösök és a

gyertyános-tölgyesek zárt lombkoronája nem ereszt át túl sok napfényt, így még lombfakadás előtt kell hogy kivirágozzanak az aljnövényzet alkotói. Aki nem elég gyors, az lemarad az adott évben a „célba érésről” (mag, termés).

A verseny tehát az erdő aljnövényzetében játszódik, amikor az első tavaszi napsugarak elkezdik felmelegíteni a talajt. A hó, amely – jó esetben – betakarta és védte télen a földet, elolvad és beszívódik a talajba. Ébredni kezd a természet.

A mozgás megindul a földben, és eljön a tavaszi geofitonok ideje. A növények, amelyek eddig nyugvó állapotban

Kikeleti hóvirág

várták a tél végét, most tudnak érvényesülni. Az előző évben raktározott tápanyag extra löketet ad, hogy minél jobban kihasználják az első napsugarakat, és kibújjanak a földből. A cél a magérlelés, a szaporodás.

Az északi féltekén élő növényeknek nem olyan egyszerű a dolguk. Mi a telt meleg otthonainkban töltjük, vagy jól felöltözünk, ha kimegyünk a szabadba, a növényeknél azonban más a helyzet. Nincs bundájuk vagy tolluk, ami védené őket, nem vándorolhatnak el, hogy máshol keressenek táplálékot, azonban különböző stratégiákkal alkalmazkodni

FOTO: SZABÓ CSILLA

Kakasmandikó

tudnak a környezeti feltételekhez. Ezen stratégiák alapján az egyes fajok különböző életformákba csoportosíthatóak. Egy ilyen csoportosítás a Raunkiær-féle rendszer, mely az áttelelő képleteket (pl. hagyma, gumó, hagymagumó) és a növény egyéb jellemzőit (pl. növény élet-tartama) veszi alapul.

Aki tavasz elején szeret kirándulni, geofiton növényekkel találkozhatja szemben magát. A geofiton növények a Raunkiær-féle kriptofiton életformához tartoznak, annak egy altípusát képezik. A kriptofiton görög eredetű szó, a „cryptos” (jelentése: rejtett) és a „phyton” (jelentése: növény) szavakból tevődik össze. Az áttelelő képlet ebben az esetben rejtett, a talaj- vagy a vízfelszín alatti szerveken helyezkedik el.

Bogláros szellőrózsa

Színpompás tavaszi hírnökök

Ha kimegyünk tavasszal az erdőbe, mi is szép számmal találkozhatunk tavaszi geofitonokkal, melyek ideiglenes virág-szőnyegként borítják be a talajt. Alkotói például a hóvirágok, májvirágok, salátaboglárkák, keltikék, szellőrózsák, csillagvirágok, hunyorok, gyöngyikék, és még sorolhatnánk.

Ezek közül az egyik legelső tavaszi hírnök a kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*). Ez a hazánkban őshonos hagymás növény bár nem ritka és nem is túl érzékeny erdei faj, mégis valamivel több odafigyelést igényelne. A kereskedelmi célú gyűjtése nyomán évente rengeteg virágot szednek az erdőkből, mely a populációk csökkenéséhez vagy kihalásához vezethet. Tavasz elején így is nehéz észrevenni a kis fehér bókoló virágokat, míg rá nem áll a szemünk, de ha nem vigyázunk, nem is lesz, amit meglássunk. Egy-két lila színű virágot talán már könnyebben észre tudunk venni. Amikor megjelennek a májvirágok és a csillagvirágok, egyre tarkább az erdő.

A két, Erdélyben is előforduló májvirág közül a nemes májvirág (*Hepatica nobilis*) a gyakoribb, de erdélyi májvirággal (*Hepatica transsilvanica*) is találkozhat az ember, például hegyvidéki kirándulások alkalmával. Nevüket leveleik után kapták, melyek a máj lebenyeire emlékeztetnek. Bár többnyire kékes-lilás a színük, megtalálhatóak néha fehér, illetve rózsaszín változatban is.

Más, kora tavaszi geofitonok a keltikék. Ebből a nemzetségből két faj is ismeretebb, az egyik az odvas keltike (*Corydalis cava*), mely neve arra utal, hogy gumója belül üreges, odvas, a másik pedig az ujjas keltike (*Corydalis solida*), melynek jelleg-

zetessége az ujjasan hasadt murvalevél (vagyis a virágot vagy virágzatot támasztó fellelél). Ha ezt tudjuk az ujjas keltikéről, akkor egy aprócska részt megfigyelve hamar megállapíthatjuk, hogy a kettő közül épp melyik faj került a szemünk elé egy kirándulás vagy erdei séta alkalmával.

Hogy tovább bővítsük a színpaletánkat, meg kell említenünk a szellőrózsákat, ahol a bogláros szellőrózsa (*Anemone ranunculoides*) képében előkerül a sárga szín, a berki szellőrózsa (*Anemone nemorosa*) pedig a fehérek csapatát erősíti.

A hunyorok (*Helleborus sp*) érdekessége, hogy színes mivoltuk nem szirmleveleiknek köszönhető, hanem a virágtakarót alkotó csészeleveleik adják. A szirmoknak más a szerepük, mézfajtóké vagy más néven nektáriummal alakultak át. Édes nedvet termelve csalogatják magukhoz a beporzó rovarokat.

A nagy március-áprilisi színkavalkád után egy újabb szín kerül előtérbe, a zöld, mely lassan „átveszi az uralmat”, leginkább a lombkorona szintjén. A levelek közt beszűrődő fény már nem elegendő, így egy évet várunk kell, hogy ismét láthassuk a tavaszi színpompás virágsszőnyeget erdeinkben. ■

Rés Katalin

NECC – Nature Education
Community Center, Kolozsvár

Irodalomjegyzék

Botanikai fórum – <http://www.botanikaiforum.com/>

Duna-Ipoly Nemzeti Park – www.dunaiopoly.hu

Transindex projekt – Think Outside The Box – <http://regithink.transindex.ro>

Plantarium – <http://www.plantarium.hu/>

Pirosló hunyor

Öreg házak új élete (8. rész) A hely tisztelete

A korábbi cikket azzal fejeztem be, hogy: „óvodát tervezni nem egyszerű – és végsősoron nemcsak építészeti nevelés, hanem nagyfokú környezettudatosság kérdése is. A szó legszorosabb értelmében.” A következőkben a gyergyószárhegyi óvoda példáján, illetve a mellette korábban megépült iskolai fatárolón/ kisbuszgarázon keresztül próbálom ezt bemutatni.

■ Az épületek helyszíne három országos jelentőségű műemlék védőzónájának gyűrűjében található. Nevén nevezve: a Bethlen Gábor fejedelmet gyerekként befogadó reneszánsz Lázár-kastély, a mögötte, a hegyoldalban megbújó ferences kolostor (ahol a nyomdaalapító, orgona-építő és kódexíró Kájoni János élt), illetve az ezektől picivel távolabb, keletre, festői-en meghúzódva a domboldalon a római katolikusok 15. század végén épült temploma és temetője.

A fatároló tervezésekor, a helyszínelés során jöttünk rá, hogy az egyik olyan helyre épül, ahonnan egyszerre látható a Szármány-hegy oldalában elhelyezkedő három műemlék, amelyek így együtt, a hegyet koronázó fenyőerdővel tájképi értékkel is bírnak. Így ha túl hosszú épületet terveztünk volna, akkor az eltakarta volna a kolostort, ha túl magasat, akkor

FOTÓ: KÖLLŐ MIKLÓS
1-4. Ahol nem a „vágjuk ki a fákat, építsünk házat” elve érvényesül. A fa marad, és körülveszik az építmények.

A melléklet kiadását az RMDSZ és a Communitas Alapítvány támogatja

5

6

5-8. A gyerek csak szétnéz maga körül és tudja, milyen közösséghez tartozik, hová kell hazatérnie

az a kastély felé vezető útról nézve tola-
kodóan elnyomta volna a domboldalon
magasodó templom és temető látképét.
Így egy L alakú épület lett a megoldás,
amelynek az utca felőli szárnya nagyon
alacsony dőlésszögű tetővel lett fődve.
Ez nem egy hagyományos megoldás, de
így az épület tömege kisebb, és nem te-
relí el a figyelmet a templomról.

7

Az óvoda a fatároló mögötti telekre
épült. Innen már nem látszik egyszerre
a három műemlék, de a területet körül-
járva szerre-szerre mindenik megjelenik
a háttérben. A településrendezési terv
földszint plusz emelet beépítést tett vol-
na lehetővé, azonban ez magas lett vol-
na a kastélyhoz viszonyítva. Meg az ut-
caképből is kilógott volna, egyetlenegy
emeletes ház lévén az utcában.

Ha az utca a település nappalija, akkor
olyan bútor kell hogy legyen a ház, ami
talál oda. Jó pár miniatűr parasztház ta-
lálható a szomszédságban, így ezekhez
próbáltuk hangolni az ez esetben is – a
csomafalvi óvodához hasonlóan – töme-
gekre tagolt épületet. Színvilágában is
összhangra törekedtünk, részben a pa-
rasztházak homlokzatszínei, részben pe-
dig a mögötte látható kolostor színei, a
nyílászáróknál a népi bútorfestés kedvelt
színei köszönnek vissza.

Ami különösen nehéz volt: a helyszí-
nen állt három jól megtermett fa. Általá-
ban ezek az építkezéskor áldozatul esnek.
Egy-egy ekkora fa évtizedekig nő, érthető,
hogy nem akartunk kivágni, inkább alkalm-
koddunk hozzájuk, közéjük becslezve
az épület alaprajzát – a látszólagos hát-
rányt így fordítottuk az épület előnyére.

Úgy gondolom, mindig érdemes fel-
mérni a helyszín adottságait. A kötöttsé-
gek sokszor előnnyé kovácsolhatók, nem
jelentenek hátrányt. Mint ahogy a ha-
gyomány kortárs felvállalása sem. ■

Köllő Miklós építész

8

X. EKEArt- fotóbiennálé

■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület marosvásárhelyi szervezete tizedik alkalommal hirdeti meg az EKE-tagok számára kiírt fotópályázatot, majd a beérkezett alkotásokból fényképkiallítást szervez, melynek megnyitója november 17-én lesz. A pályázatkiíró célja változatlan: látni és láttatni, felkelteni az érdeklődést a természet és az élővilág szépségei iránt, valamint a kultúránk és hagyományaink megismerésére és megőrzésére való fókuszálás.

Négy kategóriában lehet fotókat beküldeni: tájfotó, vadvilág, makrófotográfia és kulturális örökségünk.

A **vadvilág-kategóriában** állatfotókat várunk, olyan vadállatokról és madarakról, amelyeket akár túrázásunk során kapunk lencsevégre, akár cserkeléssel vagy les-sátorból örökítettünk meg. Az állatok élőhelyükön vagy életük egy-egy érdekes mozzanata közben mutassuk be!

A **makrókategoróriában** rovarokról, kisebb állatokról, virágokról, gombákról és ásványokról készült közeli fotókat kérünk.

A **kulturális örökségünk kategóriában** olyan fotókat várunk, amelyek a népművészetet, a népszokásokat, a hagyományokat és a népi építészetet örökítik meg (pl. népviselet, néptánc, népi díszítőművészet: hímzések, szöttesek, csipkekészítés, bőrdíszmű, bútorfaragás, székely kapu, kopjafa és agyagedények készítése; húsvéti hagyományok, farsang, szüreti bál; templomok, katedrálisok, freskók, kegyeleti tárgyak, zarándokhelyek, régi vízimalmok, gőzmozdonyok, kisvasút stb.). Érvényes az elv, hogy „a kevesebb sokszor több”, tehát jellegzetes részleteket is várunk. Ideális lenne, ha a résztvevő EKE-osztályok tagjai lehetőleg a saját környezetükről keresnének témát, de ez nem követelmény.

A **tájfotó-kategória** arra invitálja a fotósokat, hogy bemutassák tájképeiket, amelyeket Erdélyben vagy akár határainkon túl készítettek. Lehetnek ezek a szomszédos országokban vagy akár a tengeren túli egzotikus világokban készült tájképek is. A képek célja, hogy bemutassák a természet szépségét és sokszínűségét.

Minden pályázó maximum öt képet küldhet be kategóriánként. Elfogadunk drónnal készült fényképeket és a sorozat

is megengedett. Egy sorozat maximum négy felvételtől állhat, ami egy képnek számít. Indokolt esetben a zsűri fenntartja a jogot a sorozat megbontására. Mi is számít sorozatnak? A zsűri szakmai véleménye szerint egy sorozat különböző (de egymással összefüggő) cselekmények egy-egy pillanatát örökíti meg, nem pedig egy cselekmény több mozzanatát.

Beküldés és a zsűrizés módszere. Első lépésben a fotókat digitálisan (jpg-formátumban) kérjük beküldeni az ekeart@ekemvh.ro e-mail címre legkésőbb október 1-ig. A zsűritagok kiértékelik a beküldött fényképeket, és eldöntik, hogy melyek kerülnek kiállításra. Második lépésben a zsűri által kiválasztott fotók tulajdonosait értesítjük (legkésőbb október 15-ig), hogy mely fotókat küldjék el papírra előhívva (legkésőbb október 31-ig).

Pályázati feltételek:

1. A jpg-állományokat az alábbi minta szerint nevezzük el: jelige-kategoria-fotocim (pl. farkaskolyok-makro-gentina, ékezetek és speciális karakterek nélkül). Az előhívott fényképek ugyanazok kell hogy legyenek, mint a jpg-formátumban elküldött képek, utólagos módosítások nélkül.

2. A beküldött jpg-képek felbontására vonatkozó követelmény, hogy a hosszabb oldal 2000 pixel, a rövidebb oldal pedig ezzel méretarányos legyen. Színprofil: sRGB (ez a digitális gépek alapvető színprofilja).

3. Az előhívott fotók méretei: 20 cm x 30 cm vagy 30 cm x 40 cm. A fotópapír mérete azonos kell hogy legyen a fotók méretével, úgy, hogy ne maradjon fehér/fekete szél. Panorámafotók esetében a kép hosszúsága 40 cm legyen, a szélessége pedig 20–26 cm között változhat.

4. A képek digitális feldolgozásánál csak alapvető (a teljes képre vonatkozó) képjavításokat fogadunk el: fényerő, kontraszt, színegyensúly, gradációs görbe, színezet/telítettség. Megengedett a fekete-fehér átalakítás.

5. Megengedett: a kép készítése során keletkezett technikai hibák, karcok, a fényérzékelőre tapadt por eltávolítása. Engedélyezett a kép vágása, zavaró képrészletek levágása, a kép orientációjának módosítása. Az EXIF-adatok manipulálása tilos, és a képeknek ezeket tartalmazniuk kell.

6. Nem megengedettek: nagyobb módosítások, illetve képelemek eltávolítása és hozzáadása.

7. A képek (digitális) keretezését mellőzzék, vízjel és dátumozás ne legyen a képeken.

8. Egy sorozat képeinek összetartozását számozással vagy a leírásban megjegyzéssel egyértelműen jelölni kell.

9. Mindegyik kép hátoldalára kérjük olvashatóan feltüntetni:

- a fotó címét
- a helyszínt, ahol készült
- a kategória nevét
- a szerző által választott jelígit

10. Az EKEArt előző kiadásain kiállított fényképek nem nevezhetők be.

11. A szervezők a fotókat a kiállítás népszerűsítése érdekében térítésmentesen felhasználhatják a szerző nevének feltüntetésével az egyesület honlapján, a sajtóban és a támogató cégek reklámhordozóin közzétehetik. Ez azonban nem jelent kizárólagos használati jogot, a pályázók a képeikkel továbbra is szabadon rendelkeznek.

12. A pályázó a pályázatra való jelentkezésével hozzájárul teljes nevének nyilvános feltüntetéséhez a pályázat, a hozzá kötődő médiamegjelenések és a kiállítás során. A szervezők a pályázó adatait a továbbiakban kizárólag a regisztrációhoz kötött adminisztrációhoz használják fel.

13. A fotók tartalmáért és tulajdonjogáért a pályázó vállal felelősséget.

14. A szerző a fotók beküldésével elfogadja a fenti pályázati feltételeket.

Beküldési határidők:

• **2023. október 1.:** a fotók jpg-formátumban való beküldésére

• **2023. október 31.** (a postabélyegző dátuma): a kiállítandó fotók papíralapon való beküldésére

Kapcsolattartó személy: Sükösd Sándor, EKEArt-koordinátor

Postacím: Sükösd Sándor, Str. Înfrățirii bl. 23, ap. 8, 540478 Marosvásárhely (Târgu-Mureș)

Telefon: 0744-214178 (Vodafone)

E-mail: ekeart@ekemvh.ro

A kiállítás megnyitójára, valamint a kiállított képek díjazására november 17-én, pénteken a marosvásárhelyi Studium Hub kiállítótermében (Bolyai Farkas u. 15.) kerül sor. A szervezők egy „először pályázó” díjat és minden kiállítási kategóriában egy I., egy II. és egy III. díjat osztanak ki. Benevezési díj nincs.

Bővebb információk a www.ekeart.ro honlapon. ■

A szervezők nevében:
Sükösd Sándor

**Dr. Kovács
Lehel István**
EKE Brassó
klehel77@yahoo.com

mediterrán típusú fák, házak, tenger sehol. Csak az utolsó pár száz méteren pillantottuk meg az Adria csodálatos öblét: pont merőlegesen érkeztünk.

A víz szokatlanul türkiz volt, mint megtudtuk, a helyi friss forrásokkal való keveredés adja ezt az árnyalatot. A tengerpart kavicsos, millenáris olajfákkal szegélyezett. A sok öreg fa bütykös és egyenetlen törzse mesébe illő látványt nyújtott az ezüstös zöld levelekkel, főleg éjjel, amikor meg voltak világítva.

Neve a mükénéi lineáris B *e-ra-wa* alakjából származik, s a magyar nyelvben is az ógörög *ελαία* (*elaia*) közvetítésével alakult ki az *olaj* szavunk.

A kemping, bár kissé szűkös volt – egy lakóház kertjében építették ki –, minden igénynek megfelelt, ideálisnak bizonyult. Az olajfák hűsítő árnyékába vertük fel sátrunkat, s a berendezkedés után azonnal fürödni mentünk: már egy éve nem találkoztunk az Adriával.

Vendéglők, üzlet, ajándékboltok, kempingek a parton. S tömeg, hisz Montenegró mindenkit beengedett a járvány ellenére is.

Jó volt megmártózni a habokban, de a nagy hőséget csak sok-sok hideg zuhannyal lehetett igazán csillapítani. Hahem a fürdésnek is egyszer leáldozik, mert az embert kíváncsisága továbbhajtja: megismerkedni új helyszínekkel, új világgal.

Bar irányába indultunk, a tengerpart végeláthatatlan települések, üdülők sora. Bar az ország legnagyobb kikötője, neve – ma is olaszul Antivari – a latin *Antibarium*-ból származik, mivel az olasz

Képeslapok a nagyvilágból (12.1. rész)

A fekete hegy varázsa

■ Vegyél egy hegyet! Alpesi léptékkal mérve olyan közepeset, 2500-ast. Fesd feketére, majd tedd le a tengerpartra! Azúrkék, csillogó tengert válassz! Igen, az Adriát. Fúrjál a hegybe lyukakat össze-vissza, mint az egér az ementáli sajtba! Fűszerezd kolostorokkal, monostorokkal, középkori templomokkal és várakkal! Szórd meg jól olajfákkal, leánderekkel, babérfákkal, gránátalma-fákkal, fügefákkal, pálmákkal! Kösd össze a lyukakat utakkal, lehetőség szerint sok-sok híddal, viadukttal! Hagyd állni, hadd forrjon a tenger sziporkázó napsütése alatt! Hagyjad, hogy a szeszélyes hullámok sima kerekre csiszolják össze a part köveit! Így szólnak, morajlanak a legszebben, amikor a hullámverések visszavonulnak.

Végül reszelj rá városokat! Régieket, éretteket, újakat, moderneket, frisseket. S csepegtess beléjük embereket! Montenegróiakat, szerbeket, bosnyákokat, albánokat, horvátokat, romákat, akik egyiptomiaknak vallják magukat, ortodoxokat, muszlimokat, római katolikusokat.

Főzd jól össze az alapanyagokat, majd tálald a Balkánon! Szolgálj fel melléje burek-et, njeгуšići sonkát és kajmakot! Másodiknak válogass a ražnjići, a vješalica, a čevap és a pljeskavica közül! Lehetőség szerint kóstold meg mindegyiket! Sőt, márts hozzájuk egy kis raštan-t is! Ne feledd a džigerica sa roštilj-át sem, no és a bordovót-t!

Mindezekre csepegtess hideg sajtolással készített extra szűz olívaolajat!

Tölts melléje finom borokat! Jul-Plantaže vranac-ot és krstac-ot.

A holdfényes tengerparti vacsorára hívd meg magyar barátaidat! Igen, ez Montenegró.

*

Albániából léptünk be az országba, már rég el szerettünk volna ide látogatni, de valahogy mindig kiesett az útvonalunkból. Montenegrói szálláshelyünk mintegy másfél órányira volt Lezhë-től. A két ország között ezen a szakaszon a Buna a határfolyó, amely a Shkodrai-tó vizét vezeti le az Adriai-tengerbe.

Utjeha híres olajfás strandjára igyekeztünk, s már majdnem azt hittük, hogy valami átverés történt, mert még 3 km-nyire voltunk, de a hegyen kígyózó útról tengert sehol nem láttunk. Mindenféle

2

parton fekvő Bari városával pont szemben fekszik. Indulnak is innen kompjáratok Bariba.

Az egykori Stari Bar (régi Bar) romjai alatt még ma is áll a török városrész megmaradt töredéke, a vele szemben levő dombon található a középkori prímási székhely romjai, de a mai Bar is keleties hangulatú, török és albán beütésekkel.

Továbbautóztunk a zsúfolt, udvariatlan forgalomban Sveti Stefan felé. Montenegró legfényképezettebb látványossága, a part gyöngyszeme. A falu régebbi része egy szigeten található, amelyet egy földszoros kapcsol a szárazföldre. Az 1950-es évektől a sziget házait apartmanokká alakították, így egy hotelsziget jött létre. A luxus apartmanok mellett egy kaszinó is működik itt, ahol számos híresség is megfordult. Brad Pitt és Angelina Jolie kedvelt nyaralási helyszíne volt. Nekünk erre nem futotta, hisz ez a sziget a legdrágább szálláshely az Adrián. Mi megelégedtünk a festői látvánnyal. Lekocsikáztunk a szerpentes hegyi úton a tengerpartra, az első adandó szabad parkolóhelyen hagytuk autónkat, majd onnan gyalog mentünk a mediterrán fák között kanyargó lépcsőn a földszorosig, a szigetig. A tenger, a part egyszerűen káprázatos itt.

Innen már csak egy lépés Budva, igaz, hogy a zsúfolt utak ezt időben hosszúvá teszik.

A tengerpart csodálatos volt, a helyiek által Školj-nak, a turisták által Hawaii szigetnek is becézett Sveti Nikola sziget megannyi varázslattal kecsegtetett már távolról is. Montenegró legnagyobb szigete közel két kilométer hosszan nyúlik el a budvai part közelében. A sziget csodálatosan gazdag tengeri és földfelszíni élővilággal, barlanggal, ősi templommal, keresztes lovagok sírjával, egy eltűnt kor emlékezetével és megannyi mondával bír.

A Školj olaszos alakja, a *scoglio* zátonyt jelent, s az öreg helybéliek félszigetként emlékeznek rá, mondván, hogy a mai tengerfelszín alatt egy elfeledett út húzódik a szigetig. Szent Miklós a matrózok védőszentje is, és a templom több mint ezeréves falai a sziget névadójává is váltak.

Budva az első tengerparti nagyváros és idegenforgalmi látványosság. Igen híres óvárosa és tengerpartja. A település egy kis félszigeten kezdett kialakulni, és már a római korban is helyőrség volt itt. Igazi erődtéménnyé a Velencei Köztársaság idején vált. Ma Montenegró legismertebb tengerparti városa. Nagyon szép látnivaló a történelmi óváros, illetve a Ricardova glava strand. A montenegrói turizmus metropoliszaként emlegetik. Központja a kulturális örökség bölcsője.

Keskeny utcák keresztezik egymást, s a kis tereken oly hirtelenül jelennek meg a nagy, híres épületek, például a Szentháromság-templom vagy a Szent Iván, Szent Bogorodica, Szent Száva templom. Színházi előadások, rendezvények, kiállítások tarkítják a városmagot, s a kolostorok is fontos történelmi emlékei Budvának.

Napokig lehet bolyongani a szűk utcácskában, s a látogatót teljesen áthatja a középkori hangulat, melyet a kulináris élvezetek, a gasztronómiai csodák tetőznek. ■

4

FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

1. Budva varázslatos óvárosa
2. Az Adria partja Utjehánál
3. Sveti Stefan szigete Montenegró legfényképezettebb látványossága, a part gyöngyszeme
4. Több száz éves olajfa törzse
5. Montenegrói tengerpart

5

1

2

Mesészép Föld (18. rész) **A színek kavalkádja**

3

4

5

6

Az előző részben a Timanfaya Nemzeti Parkban jártunk, ahol nem csak papíron védik a természetet. Megemlítettük, hogy Lanzarote jelentős részét mintegy három évszázaddal ezelőtt hamu és láva borította, de ennek ellenére ez nem egy szürke sziget. Színes hegyeiről már beszámoltunk, következzen a Zöld-tó, a kék óceán, a fekete homok és a jellegzetes, vakítóan fehér házak egységessége. A színek játékát figyelve töltünk újabb napot e rendkívüli szigeten, és sorra vesszük a legfontosabb látnivalókat.

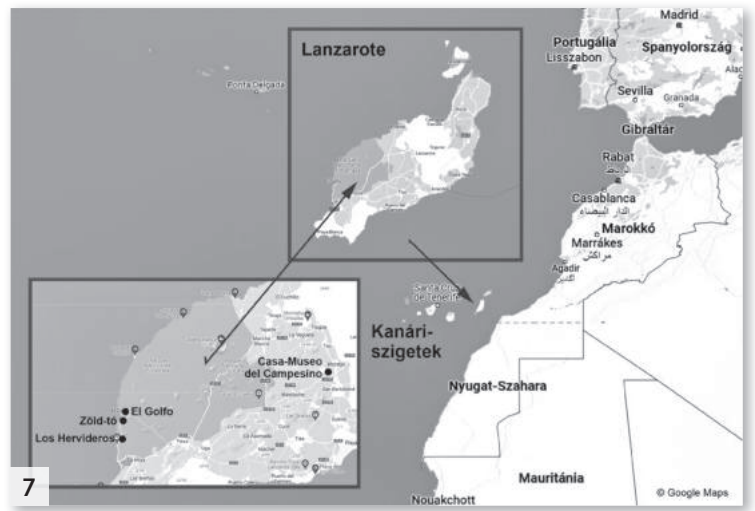
■ A Timanfaya Nemzeti Park látogatóközpontját elhagyva, a sziget délnyugati része felé, El Golfo irányába haladunk. Ennek határában található egy nagyobb ingyenes parkoló, innen érdemes bejárni a kis halászfalut. Mi előbb balra indulunk. A „mélyben” az öböl, innen kapta nevét a település. Rozoga halászbárkák sorakoznak partra vetve. Egyből a marokkói halász jutott eszünkbe, aki ugyanilyen bárkában evez be – elmondása szerint – mintegy 2 kilométert az óceánba szerencsét próbálni. Annak idején a falain fényképeket láttunk nagy prédáival, de nem mindennaposak az olyan fogások. No de vissza az öböl környékére.

Továbbgyalogolva a kialakított ösvényen, körülbelül 10 perc alatt jutunk el a természet egyik csodájához. Egy félkör alakú vulkáni kúp oldalába érve jelenik meg előttünk az El Charco Verde, avagy a Charco de los Clicos, magyarrá fordítva a Zöld-tó. Neve a tó színére utal (zöld = verde), másik nevét, a clicost egy ottani, állítólag már kihalt kagylófajta után kapta. Színek kavalkádja fogad: a tó a benne található algáknak köszönhetően zöld, a homokos part fekete, az óceán kék, a vulkáni oldal vöröses. A lagúnához erről az oldalról tilos lemenni. Itt nemcsak a geológusok cövekelnek le, mi is nagyon nehezen indultunk vissza kocsinkhoz.

El Golfot elhagyva megkerüljük a vulkáni kúpot, és Los Hervideros sziklái, barlangjai felé tartunk. Ottjártunkkor földcsuszamlás miatt a bejárati út le volt zárva, így a rögtönzött kis „parkolóban” hagytuk kocsinkat. Innen pár perc séta, és megmutatkozott a természet ereje. A lávafolyásokban erózió vájta barlangok sokasága, lyukak, boltívek tömkelege és mindezek között kiépített ösvények. Be-, illetve lenézhattunk az üregekbe, láthattuk a forrongó óceánt, melynek hullámai állandóan csapdossák a barlangokat, tovább mélyítik ezeket. A terep nagyon egyenetlen, óvatosan kell haladni, elég kellemetlen lenne innen a mélybe, a kavargó hullámok közé zuhanni.

A lávanyelv végéig érdemes elsétálni, innen visszanezni és csodálni a színes vulkánokat. Mert ugye ez a vulkánok szigete. Csak elképzeltük, hogy milyen csodálatos lehet napnyugtakor ott lenni. Sajnos ezt nem tudtuk kívárni, indultunk is Lanzarote földrajzi központjába, ahol a Casa-Museo del Campesino, illetve az El Monumento a la Fecundidad található.

A San Bartolomé településen található múzeumkomplexum tisztelgés a helyi gazdálkodók előtt, akik a veszélyek, a mostoha

körülmények ellenére is megművelik földjeiket, megtermelik a legfontosabb élelmiszereiket, kiváló nemzetközi hírű borokat tesznek az asztalra. A gazdák a vulkanikus környezetben is kénytelenek voltak élőhelyet létrehozni és eszköznek, ötletes kivitelezéseiknek köszönhetően megvalósították a „földi paradicsomot”.

A múzeum virtuálisan mutatja be a földművesek munkáját, felszereléseiket, illetve a központi vendéglőben – melynek építészete a hagyományos, múltat ötvözi a jelennel – a helyi termékekből előállított finom „csodákat” is megkóstolhatjuk. Feltehetően ízű az előételként kapott házi készítésű vaj, só és olívaolaj. A vulkanikus desszert után le lehet menni a vendéglő „pincéjébe” is, ahol egy barlangban alakítottak ki kellemes környezetet azoknak, akik a hűvösben, modern környezetben akarják elfogyasztani az ebédjüket.

Eddig nem említettük, de a szigeten mindenhol nagyon kedvesek az emberek. Itt se volt másképp, magyaráztak, ajánlottak, majd finomabbnál finomabb különlegességeket tettek elénk. Azért mennyire más, amikor betérsz egy vendéglőbe, és mosolygó arcok fogadnak, többen is hozzád sietnek, nem pedig gyilkos szemekkel néznek rád, mert megzavartad őket, kénytelenek felállni és megkérdezni savanyúan, hogy mit keresel ott.

A múzeum bejárata mellett emelkedik a magasba a 15 méteres Termékenység emlékműve (El Monumento a la Fecundidad), melyet a Gazdák emlékműveként is emlegetnek a helybeliek. Avantgárd, kaktuszokkal körülvett mű, melyet César Manrique és Jesús Soto hozott létre beton- és vasdarabokból, hajók víztartályaiból. És nemcsak ez az emlékmű, hanem a komplexum is – talán ez itt természetes – egy előző részben már említett César Manrique Cabrera spanyol művész, szobrász, építész és természetvédő munkája.

A színek játéka folytatódik, következik egy olyan nap, amikor a föld mélyébe jutottunk színekavalkádot csodálni. ■

Deák László

FOTÓ: DEÁK LÁSZLÓ

1. A Zöld-tó
2. „Csónakparkoló” az El Golfo öbölben
3. A mélyben az óceán hőmpölyög
4. Los Hervideros barlangjai
5. Repedezett lávafolyás
6. A Termékenység emlékműve
7. Térkép
8. A Casa-Museo del Campesino

Kibédi Mátyus István

1

■ Az Ó és Új Diaetetica V. könyvének II. részéből vett idézettel indítjuk Kibédi Mátyus István M. D. Nemes Küküllő és Maros-Székből egyesült Vármegyének R. Physicusa borvizekkel, fürdőikkel kapcsolatos úttörő kutatásainak az ismertetését: „A’ savanyu vagy Borizú vizeknek, itéletem szerint, az édes vizekkel egy forma az eredetek: Hanem az után útjokban vészik magokba azokat az idegen részeket, a’ mellyektől izek szagjok, néha színek is megváltozik.”

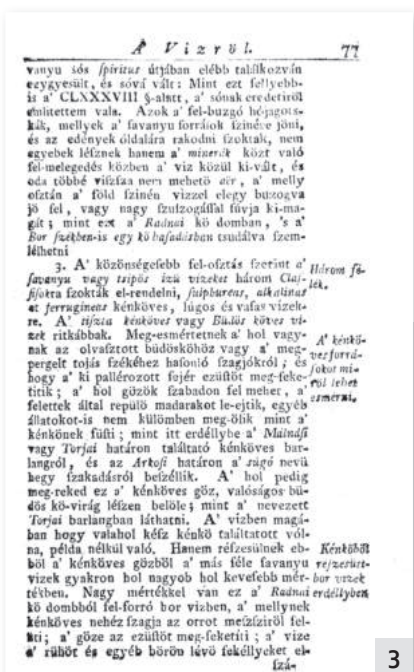
Mátyus István 1725-ben született a marosszéki Kibéden. Elemi iskoláit szülőfalujában, középiskolai tanulmányait a marosvásárhelyi Református Kollégiumban végezte. A több nyelvet beszélő Mátyus 1754-ben az egyetemi éveit, a kor szokása szerint, nyugati egyetemeken kezdi meg. Orvosi tanulmányait a hollandiai Utrechti Egyetemen végzi, ahol diplomát szerez. Tanulmányait Göttingenben, Marburgban és Bécsben mélyíti el. 1756-ban hazatér, 1757-ben kinevezik Marosszék fizikusának. Ezt a tevékenységet 43 éven keresztül, 1800-ig, nyugdíjazásáig folytatja. 1765-ben Mária Terézi nemesi rangot adományoz Kibédi Mátyus Istvának. 1802-ben halt meg, a marosvásárhelyi református temetőben nyugszik.

Kibédi Mátyus István legértékesebb tanulmányai a „mineralis, savanyu vagy bor izú” forrásokról is szólnak. 1773-ban Marosvásárhelyen íródott, és kéziratban maradt a De Aquis Rhadnensibus. A Diaetetica I. 1762-ben, a Diaetetica II. 1766-ban Kolozsváron jelent meg nyomtatásban. Pozsonyban, Fűskúti Landerer Mihály „költségével és betűivel” – 1787–1793 között – a hatkötetes Ó és Új Diaetetica látott napvilágot.

Kibédi Mátyus István munkásságának kutatója, Mátyus András írja: „Elégítéssel megállapíthatjuk, hogy alig van olyan fejezete az orvostudománynak,

2

3

1. Mátyus István, Küküllő megye és Marosszék főorvosának portréja (BOÉR MÁRTON FESTMÉNYE, 1781)
2. Az Ó és Új Diaetetica címlapja
3. Szövegrész a Diaetetica V. Könyvének A Vízről című fejezetéből
4. Russ K. metszete Mátyus Istvánról. Vasárnapi Újság, 33. szám, 1864. augusztus 14.
5. Mátyus István szobra szülőfalujában Kibéden (FOTÓ: BARTHA BEATRIX)

a közegészségtannak, a munkaegészségtannak, a környezetegészségtannak, a táplálkozástudománynak, ipari kórtannak, botanikának, kémiának, testnevelésnek, ásványvízelemzésnek, fizikának, a népgyógyászati és a népi szokások vizsgálatának, a konyhaművészetnek stb., melyben ez a polihisztor, enciklopédikus érdeklődésű alig ismert erdélyi tudós ne tett volna, ne szerzett volna maradandó érdemeket... Bátran kezdeményező tudós ember volt, aki a magyar nyelvet a 18. században egy olyan eredeti, egyedi tudományos munka megírására is alkalmasnak találta, amely az erdélyi és a magyar orvostudományban egyedi... Született nyelvének zengő, dallamos megszólaltatásával az erdélyi, a magyar tudományos életben egyedül, maradandót nyújtott az utókornak, és könyvei a tudományos élet gyöngyszemei, aranyrögei, melyek korunkban karátosodnak.”

Mátyus *De Aquis Rhadnensibus* című latin nyelvű kéziratát életrajzkutatói, Spielmann József, Szőkefalvi-Nagy Zoltán és Soós Pál magyarul *A radnai ásványvizetről* címmel teszik közzé. A tanulmányban Mátyus köszönetet mond Crantznak, aki Bécsből szorgalmazza az ország és Erdély ásványvizeinek felleltározását és vegyelemzését. I. H. Crantz bécsi professzorral Mátyus Bruz László Hunyad megyei fizikuson keresztül tartja a kapcsolatot, küldi a mintákat. Mátyus a bevezetőben megemlíti, hogy „E Nagyfejedelemség ásványvízforrásai valóban megérdemelnék, hogy közközlésen, alkalmas felszereléssel olyan tudós vizsgálja végig azokat, akit jobban érdekel az igazság, mint az ékesszólás és a sa-

ját hírneve, mert különben soha sem lesznek rendesen feltárva.”

A *Radnai ásványvizetről* című kéziratában Mátyus felsorolja a térségben felleltározott, vegyelemzett ásványvízforrások névsorát. Ismerteti a Borvölgyi-, a Medvevölgyi- vagy Pataki-forrást, a nagy mézstartalmú, hashajtó Major-forrást, a Szent György falvit, Zovány falu forrását, a borszékit, a korondit, valamint a Homoródon, Oláhfaluban és Száldoboson lévőket. Vegyelemzéseiből borkőolajat (lúgot), kén-savat, ibolyafőzetet, szalmiákszeszt stb. használ. Sajnálja, hogy a berlini kéket és a vérlúgsót nem tudta beszerezni. Az elpárolgatott vízből nyert „porüledéket” Bécsbe küldi részletesebb elemzésre.

A *Diaetetica V.* Könyvében ismerteti Erdély kénköves, lúgos, vasas, sós, meleg és hideg ásványvízforrásait: „Nálunk Erdélyben Hunyod-Vármegyében meleg források 3. vagy-nak. 1.) A' Kaláni, melly a' Sigmond Tsászár ott feredéséről és a' Corvinus Hunyodi János születéséről emlékezetes. 2. A' Vátzai, a' melly Thermae Herculanae nével-is tiszteltetek. 3. A' Gyógyi. A' hideg savanyuvizek öszve számálva az 50-t. is meghaladják. Nevezetesebbek Hunyod Vármegyében a' Gyógyi, Kemendi, Solymosi, Bozesi, Radna Völgyében, a' Szent Györgyi, Majori, a' Radnai határon. 5.) A'vashámornál alább a' völgyben, a' falu végén, a' medve patakban, a' Contumáziánál az út mellett. Gyergyóban a' Borszékban 3 azon egy mezőben, és oda közel az erdő között a' szuszogó köben, szár hegyen Alfaluban, Tsomafalván, Tsikban a' Kászoni, Kozmási, Somllyői, Szent-Mártoni, Szent-Simoni, Verebesi, Jakabfalvi, Tsomortányi, Tsekefalvi, Hargitai; Háromszékben az Almasi, Béalafalvi, Bodoki, Hatolykai, Imetsfalvi, Kovásznai, Kézdi szent Leleki, Málnási, Nagy-Ajtai, Petőfalvi, Polyani, Sárfalvi, Sepszi Szent Györgyi, Árkosi, Zabolai, Zalányi, Tatarangi. Udvarhely székben a' Bibartzfalvi, Farkas pataki, Füleli, Hermányi, Kis-Batzoni, a' Nagy Batzoni határon három, u. m. a' Nadas-allyi, Uzonkai és a' Pistrángos: az Olasztelekei, Száldobosi, Oláhfalvi, Homoródi, Lövetei vagy Kéroji, Szombatfalvi, Korondi. A'melly forrásokból azok-

4

MÁTYUS ISTVÁN.

nak helyeknek lakosi sokan mindennapi italokra-is rend szerént élnek.”

A továbbiakban tárgyalja az „egyébb orvosforrások” létét Erdélyben, amelyek közül „orvosi erejéről leg-hiresebbek” a „Zoványi Kraszna-Vármegyében,” melyet „Börönvaló fekélyek és daganatok ellen sokan hasznosan ferednek benne: Meg-innya, timsós fojtós ize miatt nem lehet.” A második a sós „Kis-Tzégi Kolosvármegyében”, amelyet „Elein tsak a' kehes lovak italára és a' külső fekélyes sebek orvoslására fordított;” A harmadik helyszín a „Baaszeni vagy Kis-Bajomi viz Medgyes Székben”, ahol három sós forrást említ, „egyiknek tiszta erős sós vize van, konyhák és bármok szükségére alkalmas... a' másinak vize... kénköves nehéz szagu, és nagyonkeserű... a' harmadik... sós és éktelen kénkö szagu... kiváltképpen arról híres, hogy nyárban... a' színét holmi kénköves vagy kő olajas materia fogja-el;

*mellyhez ha lángot értetnek,
az egész forrás szine meg-
gyúl... Feredőnek kováts
kövekkel kádakban meg-
melegítve régen merettetik.”*

Kibédi Mátyus István hatalmas és érdekes életművéből, terjedelmi okokból, csak apró morzsákat tudunk közzé tenni, de reményeségünk szerint ez is elég, hogy felhívjuk az olvasó figyelmét a szép magyar „szaknyelven” megírt Ó és Új Diaetetikára, amely a szerző szerint a „természet történetje gyanánt” szolgál. ■

Jánosi Csaba

5

KIBÉDI
MÁTYUS ISTVÁN
1725-1802
HÁROMSZÉK ELSŐ
ORVOSDOKTORA

Csúcsméreny jó társaságban a Nagy-Hagymáson ■ FOTÓ: BARTALIS ÁKOS

Gyergyószéki EKE

■ Január 2-án magashegyen nyitotta meg a túraévet a gyergyói csapat. Az Egyeskő–Nagy-Hagymás túrára a Gyergyószentmiklós – Balánbánya – Szép-patak – Egyeskő – Nagy-Hagymás – Egyeskő – Szép-patak – Balánbánya – Gyergyószentmiklós útvonalon került sor Köllő Zsolt vezetésével, negyvenkét személy részvételével. Ugyanezen a napon a könnyű téli túrát választók a Móré-bükkben voltak a Gyergyószentmiklós – Both vára – Várbükk útja – Móré-bükk feje – Szarvas-forrás útvonalán gyalogolva, Székely László és Madaras Erzsébet vezetésével összesen húszan.

■ Január 8-án is Köllő Zsolt állt a sor élén és negyvenen sorakoztak mögéje, hogy a Kelemen-havasok téli túrájának szépségeiben részesüljenek. A Gyergyó – Hévíz – Borszék – Dornavára – Gura Haitii – 12 Apostol sziklák útvonalat járták meg oda-vissza, 15 kilométeren 700 méteres szintkülönbséggel dacolva. Ugyanezen a napon téli sétát szervezett Csanódra Székely László és Madaras Erzsébet huszonegy résztvevővel 10 kilométeres távon.

■ Január 15-én a Munticsel Tájvédelmi Parkban téli közepes nehézségű túrán vett részt ötvenegy személy Köllő Zsolt vezetésével. Útvonal: Gyergyószentmiklós – Almásmező – Munticsel – Munticsel Ecolog menedékház (kék sáv) – kilátók – csúcs – menedékház – Gyergyószentmiklós. Székely László és Madaras Erzsébet január 15-i téli sétája, melyen harmincegyen vettek részt a Baricz-kanyarból indult, Borzont pataka mellett vezetett a Mária-úton.

■ Január 22-én a Fekete-Rez volt az úti cél, a Maros forrásához túráztak tízen a jó közepes nehézségű, 700 méteres szintkülönbséget magába foglaló úton. A huszonkét sétáló a régi vasút nyomvonalát járta végig a 4-es kilométértől indulva, a sípályát útba ejtve a 9-es kilométerig és onnan vissza, gyalogolva.

■ Január 29-én Borszáken fürdött, ebédelt, sétált együtt ötven személy, a szervezést Vadász-Szatmári Babinak köszönve.

Népes társaság a Munticsel-túrán ■ FOTÓ: BARTALIS ÁKOS

Egy másik, húszfős csapat az Olt forrását kereste fel a Gyergyószentmiklós – Visszafolyó – Borzóka-tető – Sípos-kő – Olt-forrás útvonalon.

■ Február 5-én a Munticsel Tájvédelmi Parkot látogatták meg, immár másodjára, Köllő Zsolt vezetésével. A Gyergyószentmiklós – Almásmező – Munticsel – Munticsel Ecolog menedékház útvonalon tizenketten járták a természetet. Harmincan a Magasbükk pataka-túrát választották, érintve a Borviz- és a Szerelem-forrást is a 10 kilométeres séta során.

■ Február 11. Bucsecs. Tizennégyen nehéz túrán vettek részt a Gyergyószentmiklós – Felsőmoécs – Valea Bângăleasa – Búcsacsúcs – Strunga védkunyhó – Strunga-nyereg – Gutanu-rét – Felsőmoécs – Gyergyószentmiklós útvonalon.

■ Február 12-én Várpatakra szőtt a sétameghívó, tizenötön 13 kilométert tettek meg a jól ismert túravezetőpárosnak köszönhetően.

■ A Kitorés Teljesítménytúrán heten képviselték Gyergyószéket Budapesten február 12-én a 35, illetve a 60 kilométeres távon. Az eseményről ez olvasható a beszámolóban: „Idén is összegyűltünk a budai várban. Immár tizenhatodszor. Soha ennyien még nem voltunk. Több, mint 3500-an. Hogy miért? Budapest, hazánk és Európa hős védőinek emlékéért. A dicsőségükért és a becsületükért. Pont ahogy ők, 78 évvel ezelőtt. Nem törődve a fizikai és szellemi golyózappal, a pusztító istentelen áradattal, kitörtünk a „gyáva lemondásból”, a korszellem megalkuvásából, a tömeg közönyéből, a média hazugságából, a hétköznapi szürkeségéből, az elhallgatás falai közül, a restség karmai közül. Volt jég és sár, köd és napsütés, sötétség és fény. A célba nem mindenki ért be, de a célt mindenki elérte. Mert az maga az út, amin elindulunk. Közben a katonasíroknál mécseseket gyújtunk, az ellenőrzőpontokon megismerjük a Budapest ostromában harcoló feleket, találkozunk barátainkkal, túratársainkkal, beszélgetünk és hallgatunk. Felidézzük azokat a honvédeket, katonákat, akik kitarítottak és megtették, amit a haza megkövetelt. Akik állva haltak hősi halált, és akik mérhetetlen szenvedések árán, de túléltek a túlélhetetlent. Az ő példájuk az, ami megköveteli, hogy minden évben és minden körülményben méltósággal fejet hajtsunk előttük. Végigjárjuk kálváriájuk stációit, s áldozatukból erőt merítve legyőzzük fizikai határainkat és önmagunk kicsinységeit. Így volt ez idén és így lesz a jövőben is.”

■ Február 17-én a farsangtemetést más osztályok tagságával együtt a Csíki Sörgyárban ünnepelték a gyergyói ekések. A farsangzáró túrára másnap került sor Bajna György vezetésével a Kovácskútjához. A Hóvirág utca – Ábrahám – Bíró Gyula hétvégi háza (mókusokkal) – Kovácskútja – Gacoldali gerinc – Csíszér – Szent József templom – Gödrös utca – Hóvirág utca útvonalat nyolcan járták végig.

■ Február 19-én a Libántető–Délhegy közepes túrán harmincan álltak be Köllő Zsolt mögé. (Balázs Katalin)

Brazil-emléktúra, csoportkép a Sebesvárnál ■ (FOTÓ: LÁZÁR TIBOR)

EKE '91 Nagyvárad–Bihar

■ Természetesen ezt az esztendőt is úgy indítottuk, ahogy szoktuk: január 2-án kijózanító, bejgliégető túrát szerveztünk. Most is a kedvenc helyünket, a Vigyázó 1836 m magas csúcsát kerestük fel Balogh László vezetésével. Sajnos még a magasabb helyeken is alig találtunk havat, de a szép időben népes csapatunk egy része a Fehér-kövek felé ereszkedett vissza, míg a többiek a menedékház felé vették az irányt.

■ Január 6-án, halálának 117. évfordulóján megemlékeztünk Czárán Gyuláról. A nagyváradai Ezredévi emléktéren álló kicsiny mellszobránál a Czárán Gyula Alapítvány és az Eco-Mountain Transilvania Egyesület tagjaival együtt gyertyagyújtás mellett hajtottunk fejet a Bihari Turizmus Atyjának máig élő emléke előtt.

■ Január 7-én a Királyerdő-hegység karsztjelenségeit kerestük fel Típonucz Tibor vezetésével. Borongós időben szálltunk le a vonatról Esküllőnél, innen gyalogoltunk a Körösbarlang határában lévő vízeséshez, majd a Pusztakalotai-víznyelőhöz. Útba ejtettük a Gálosházi-víznyelőt és a magesti karsztforrást, majd Révről hazavonatoztunk.

■ Ugyancsak január 7-én Gencsi Attila és néhány társa Pádison túrázott, bejárva a Szamosbázárt és környékét.

■ A Rozsda-szakadékhöz kalauzolt egy nagy busznyai lelkes túrázót Típonucz Tibor január 14-én. Mivel utunk elején alig volt hó, a csapat egy része felkapaszkodott a Fekete-kövekre, hogy onnan gyönyörködhesünk a kilátásban. Visszatérve a nyeregbe a Bakhát 1475 m-es csúcsa felé mentünk, ahol már összefüggő hóréteg fogadott. A csúcsról beereszkedtünk utunk célpontjához, a Rozsda-szakadékhöz, ahol elkészültek a kötelező fotók és meguzonnáztunk. Ezek után a piros kereszt jelzést követve leereszkedtünk a Bihar-hágóban lévő vértopi sípályához, majd buszra szálltunk.

■ A nagyváradai Tanoda Egyesület idén is megszervezte az 1943-ban a Donnál megsemmisült 2. Magyar Hadsereg hő-

seinek emléket állító múltidéző kirándulását, melyben, mint mindig, a nagyváradai EKE is partner volt. Január 14-én Kecse Attila vezetésével a Püspökfürdő környékén elterülő erdőben gyalogolva kerestük fel a második világháborús hadi cselekmények helyszíneit.

■ Január 21–24. között Bușteni körül túrázott tízfős csapatunk. Császár Mária és Hangai Violetta vezetésével első nap szeles, napsütéses időben a Báj-havasra mentünk fel, míg második nap a Ialomita-barlanghoz autóztunk. Harmadik nap a La Șipote-től indulva a Diham menedékház, Poiana Izvoarelor, Gura Diham útvonalon gyalogoltunk vissza Buștenibe. Negyedik nap a Spumoasa-vízesés felkeresése után hazaindultunk.

■ Január 21-én Reich József kicsiny csapatával a Greben-tetőre kirándult.

■ „Gyere, túrázz velünk úgy, mint ahogyan régen túráztak az ekések!” – ez volt a mottója az idei téli Kalota-havas túránknak, melyet most is Huszár István – Brazil barátunk és túratársunk emlékének szenteltünk. Január 27-én elvonatoztunk Sebesvárig, ahonnan izig-vérig téli körülmények között felgyalogoltunk a Vigyázó menedékházig, Tarányos és Viság településeket érintve. 9 óra alatt sikerült megtennünk a 20 km-t, 1200 m szintet leküzdve a havazásban és az egyre vastagodó hóval borított úton. Szombaton a menedékháztól a Vigyázó-csúcsig túráztunk, ahol az 1836 m-es csúcs környékén igen ritka jelenségnek voltunk tanúi: akkor pont nem fújt a szél. Vasárnap a tizennyolc fős társaságunk visszagyalogolt Sebesvárig.

■ Január 28-án Fekete Irén Budapestre szervezett buszos kirándulást, a résztvevők meglátogatták az Országházat, a Magyar Zene Házát, a Szépművészeti Múzeumban az El Greco-kiállítást és a főváros egyéb nevezetességeit. A nagy érdeklődésre való tekintettel a kirándulást február 4-én megismételtük.

■ Február 4-én a Tízfalusi-karsztfennsík-ira vezetett gyalogtúrát Típonucz Tibor. Révről indulva előbb a Püspök-kilátó felé mentünk, majd az egyre mélyebb hóban nyomulva jutottunk el a Handl Károly-, más néven Pokol-barlanghoz. Itt meguzonnáztunk, majd a kék kereszt jelzésen ereszkedtünk le Vársonkolyosra, útba ejtve a Győzelem-vízkitörést. A vonatra várva a Nagy Nyelő néven ismert közélelmezési objektumban melegedtünk és oltottuk szomjunkat.

■ A hatalmas friss havat tesztelte Pádison hótalpas kiruccanón Köteles Roland és kicsiny csapata február 5-én.

■ Bara Lilla farsangi túrát szervezett Csarnóháza környékére február 11-én. Bulz vasútállomásról indulva szép időben, de elég mély hóban kapaszkodtunk fel a dombokra, érintve a Páltiniş- és a Barburuş-csúcsot, majd Körösfeketető faluba ereszkedtünk be. Mindazok (tizenegyen a harmincöt fős csapatból), akik jelmezben érkeztek a túrára, a végén meglepetés-díjazásban részesültek.

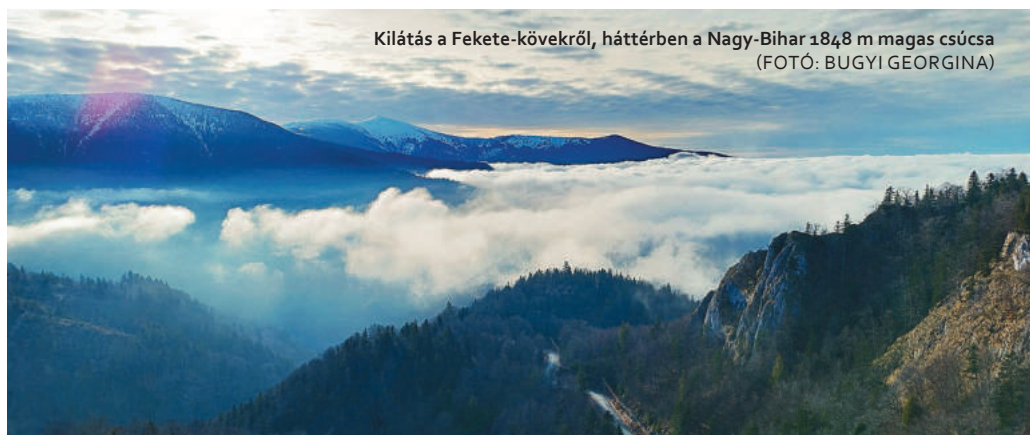
■ Szintén január 11-én egy kisebb csapatunk Pádison a Ponor-rétre túrázott hótalpakkal.

■ Egy másik maroknyi társaság február 12-én Pádistról a Bătrâna-hegyre és az azonos nevű zombolyhoz látogatott el.

■ Reich József az Acre-Polje környékére szervezett túrát február 16-án.

■ A Várad körüli séták sorozatában február 22-én Szabó Gizella a püspökfürdői erdőbe kalauzolta vidám csapatát, ahol az ébredező természet csodás virágait keresték, majd megtekintették a Kráternek nevezett Betfai-zomboly bejáratát, és az újonnan elkészült Somlyóhegyi-kilátóra is felmásztak.

■ Február 26-án Fekete Irénke nagyszerű batyus farsangi EKE-bált szervezett a biharpüspöki Emmaus-házban. (Lázár Tibor)

Kilátás a Fekete-kövekről, háttérben a Nagy-Bihar 1848 m magas csúcsa (FOTÓ: BUGYI GEORGINA)

Sütögetés az évnnyitó túrán ■ FOTÓ: FÁBIÁN ALPÁR

EKE Marosvásárhely

■ Az EKE marosvásárhelyi osztálya idei első túráját január 7-én a Görgényi-havasok legmagasabb pontjára, a Nagy-Mező-havasra szervezte. Őszi, szomorkás időben indult útnak a busz a harmincegy jelentkezővel és két kutyával a Bucsin-tető felé, a gyalogtúra kiindulópontjához, ahol sűrű havazás fogadta a túrázó csapatot. Friss hóban meneteltünk a csúcshoz, sajnos a köd miatt nem volt kilátás a környező hegyekre. A cudar idő miatt sokat nem időztünk a csúcson, és miután hamar letudódott a megszkott rituálé (evés, ivás, csúcsfotó), indultunk is vissza a buszhoz. A 17 kilométeres távot és 1000 méter pozitív szintkülönbséget 8 óra alatt járta le a lelkes csapat (Német József Levente).

■ Január 8-án immár 20. alkalommal szerveztük meg évnnyitó túránkat. Annak idején sokan közülünk síléccelel indultak el, mert a végcél a Marosvásárhely szomszédságában lévő Cinege-tetői sípálya volt, ahol „kutyás” felvonó működött. Azóta sokat változott az időjárás, és mind ritkábban látunk havat ebben az időszakban. Az idei túránkon, ha nem is volt hó, de gyönyörű napsütésben volt részünk, amely feledtette velünk az elmúlt napok zord időjárását.

Több mint százan indultunk el a Somostető – Németkalap – Terebics-tető – Cinege-tető – Nagykórház – Somostető útvonalon, melynek hossza 14 km volt. A Terebics-tetőn nem maradt el a szokásos sütögetés, koccintgatás és léleekben való felkészülés sem az év újabb túráira. (Pánczél Tibor)

■ A *Barangolások marosvásárhelyi erdőben* nevű sorozatunk idei első kirándulását január 14-én tartottuk. Autóbuszsal mentünk tizenheten a Szabédi-tetőig, innen a mezőségi dombokon gyalogoltunk erdőben, erdőszéleken, Mezőfele, Mezőméses, Kölpény, Székelykövesd, Harc, Bárdos határában egészen Remeteszegig, majd a 16 km-es távolság megtétele után az Egyesülés lakótelep szélére értünk. Tavaszias időben, jó hangulatban telt el a nap, sikerült több őzet is megpillantani, és megcsodálni távolból a Bekecsét és a Mező-havast. (Kiss Zoltán)

■ Január 27–29. között csapatépítő kiruccanást szerveztünk Szentegyházára. Péntek estére tizenheten értünk a vendégházba, ahol már várt ránk a meleg vizes dézsa. Természetesen a beszélgetések és a társasjátékozás sem maradt el. A pénteki havazás jól jött ahhoz, hogy szombaton téli túrát tegyünk az Oltárkőhöz. A napsütés sajnos elmaradt, de ettől függetlenül jó hangulatban jártuk le a 10 km-es távot. Visszaérve a szállásra újra kihasználtuk a panzió adta lehetőségeket, a dézsában és a szaunában folytatódott a lazítás.

A túra tervezésekor kiderült, hogy a Google Maps térképei, útvonaltervezése nem a legalkalmasabb a túrázóknak – a majdnem 3 órás odautunkra a Google csak 1 óra 30 percet saccolt. Így, éjféli programként BBB egy hirtelen rögtönzött

GPS/GNSS gyorstalpalót tartott, melynek során minden jelenlevő okostelefonja túrázásbarát applikációval és térképpel gazdagodott. Ehhez az OSMAAnd programot használtuk, hiszen ehhez lehet a legkönnyebben Románia térképét letölteni és beállítani a turistautak kiemelését, színezését. Megtanultuk a kedvenc pontjaink elmentését (és előkeresését), sőt a trekkelés alapjait is. Ennek elmélyítése már házi feladat maradt.

A társasjátékozás sem maradhatott el, sikerült megdönteni az előző éjszakai rekordot, és a jó hangulatú együttlét hajnali 4-ig tartott. Gyorsan eltelt a hétvége, vasárnap már csak egy kevés játékra volt idő, utána indultunk hazafelé. (András Erika, Bőjthe-Beyer Barna)

■ Január 29-én a marosvásárhelyi EKE újra megtartotta a hagyományos nyomkereső túráját a szokásosnál rövidebb útvonalon. 13 km-t gyalogoltunk a Kishegyszőlő lábától a Vácmánytetőig, majd Hagymásbodont megkerülve értünk vissza a kiindulópontba. Az előző nap frissen lehullott (és az erdőben megmaradt) havon kirajzolódott a nyúl-, a vaddisznó-, az őznyomok is, hogy a túra nevét hitelesítsék.

A Vácmánytetőn kitarult eléln a Nyárádszentervásáros havas völgye, egy kis őzcsapat látványa is megörvendeztette ötvenegy fős csapatunkat. Ezek után kis kitérőt tettünk a Cserefalva fölötti nyúlványra, ahol serényen tüzet raktunk, és megsütöttük a magunkkal hozott szalonnát, kolbászt.

A vidám csapat felfrissülve tért haza a jól sikerült téli túráról. (Pánczél Tibor)

■ Február 11-én a Nyárádszentervásáros környéki erdőben túráztunk. Igazi téli hidegben, $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ban indultunk személyautókkal. A gyors szervezés ellenére tizenheten gyűltünk össze. Jobbágyfalváról gyalog indultunk a dombgerinc irányába, és a hóban látható állatnyomokon (őz, róka, medve, farkas, borz) kívül megcsodáltuk a mintegy 30 egyedből álló szarvacsorda elvonulását. A gerincen haladva szikrázó napsütésben volt részünk. (Frink György)

■ A *Barangolások marosvásárhelyi erdőben* sorozatunk idei második kirándulását február 18-án tartottuk. Kettős premier volt ez. Teljesen új útvonalat fedeztünk fel, a Kis-Küküllő és a Nyárád vízválasztóját, a Vadasd, Havadtő, Bede, Gyulakuta, Szövérd és Szentgerice közötti erdőket. Ugyanakkor új túravezetővel bővült csapatunk a backamadarasi René Westerbeke személyében, aki a nyárádszentervásáros dombok kiváló ismerője. A Hollandiából áttelepült és nálunk családát alapított fiatalember ékes magyar szóval vezette csapatunkat a mintegy 16 km-es távon. Őt segítette Batizán Attila szentgericei református lelkipásztor, aki a kirándulás végén vendégül látta a harmincegy fős csoportot. A csöröge, a finom házi sütésű zsíros kenyér és a forró tea feledtette az esőt és a hosszú nap fáradalmait. (Kiss Zoltán)

Összeállította: Kocsis Lívía

Nyomkereső túra ■ FOTÓ: PÁNCZÉL TIBOR

EKE Háromszék

■ Január 2-án szokásunk szerint immár 31. alkalommal került megrendezésre a Kijózanító-túra. Dukrét Lajos és Vasile Paun – Palika szervezésében közel hatvan személy jelent meg a Szemerja negyedi stadionnál. Január elejéhez képest szokatlannul enyhe időben volt részünk egész nap. A Honvéd-kútnál tartottuk a pohárköszöntőt, majd egy kiadós túra után, a Gyertyános-kútnál elkészült a finom pityókatokány. Esteledett, mire Sugásfürdőre megérkeztünk, onnan busszal vagy gyalogosan lehetett hazajutni.

■ Január 7-én az év első Kisbakancs túráját tartottuk a Csomád-hegységben. Vonatos utazást követően harmincnégyen (tizenkét gyerek) indultunk neki a hegynek Tusnádfürdőről. A szerpentin úton kapaszkodtunk fel a nyeregbe, majd leereszkedtünk gyönyörű havazásban a tó fölötti parkolóhoz. Itt meleg teával, forralt borral lehetett felmelegedni, majd az újonnan felújított ösvényen ereszkedtünk le a Szent Anna-tóhoz. A gyerekek nekirohantak a vékony jégrétegű vízfelületnek, Csonginak sikerült alaposan megfürödni a hideg vízben. Továbbá kimásztunk a kráter szélére, és a sepsibükszádi vasútállomásig meg sem álltunk. Az utunk utolsó szakasza nagyon sáros volt, ezért igénybe kellett vennünk az állomás melletti bővízű forrást mosdásként.

■ Január 21-én a városunk környékén található kék körúton kirándultunk Dukrét Lajos vezetésével. A harmincfős csapat harmadrésze a Csíkszéki EKE tagjaiból állt. Kellemes időjárás kísért végig ezen a napon, szép kilátással a Háromszéki-havasok és a Bodoki-havasok irányába. Szalonnát is sütöttünk a Kölcsepusztán, majd Alsószemerján tettünk pontot a túra végére.

■ Január 22-én a Baróti-hegység déli gerincét jártuk be. Heten jutottunk el bérelt mikrobusszal Vámoshidpusztára, ahonnan 24 km választott el Sepsiszentgyörgytől. Eleinte az Olt folyó töltését követtük, útközben kormoránokat fotóztunk. A Vecserkő tetején kezdtük a gerincút bejárását. Kényelmes, lankás domboldalakon gyalogoltunk, a távolban a kövér fellegekkel borított Kárpátkanyar hegyei látszottak halványan. Utunk második felét gyönyörű csere- és bükkerdőben teljesítettük, majd a Pacé oldalán ereszkedtünk be városunkba.

■ Január 24-én Moldován Reinitz Erzsébet vezetésével a Bucsecs-hegység Mălăești menedékházához túráztak az

Az Egyeskő menedékháznál ■ FOTÓ: MESTER NAGY ILDIKÓ

érdekeltek. A közel huszonöt fős csapat kihasználta a gyönyörű időt és a Padina Crucii keresztje mellé is felkapaszkodtak.

■ Január 25-én éves közgyűlést tartottunk, ahol megbeszéltük a jelenlevő tagsággal egyesületünk legfontosabb problémáit, illetve betekintést nyertünk az idei túratervünkbe.

■ Február 4-én Vasile Paun – Palika a Bodoki-havasokban túrázott a csapatával, igazi téli körülmények között. Málnásfürdőről indulva mentek fel a Bojtorjános-tetőre, majd a gerincen a Burde-tetőig gyalogoltak. A régi torjai úton jöttek vissza a kiindulópontba, 22 km gyaloglást követően.

■ Február 4–5-ét a Háromszéki-havasokban töltöttük a kisbakancsosokkal. Tizenhat felnőtt és tizenkét gyerek vett részt a kétnapos eseményen. Első nap gyönyörű télben jutottunk fel a Lakócára, másnap csípős hidegben szánkóztunk Komandón. Két tökéletes napot töltöttünk Háromszék legmagasabb településén.

■ Február 12-én a Bucsecs-hegység déli részére túráztunk. Szinajáról mentünk fel a Furnica-csúcsra, majd ugyanazon úton ereszkedtünk vissza. Igazi téli időjárásban volt részünk, jó nagy hóval és sok-sok mínusszal. A csúcsról szerencsénkre jó kilátásban volt részünk a Bucsecs hófehér platójára, mindez a kitaró szélnek köszönhető.

■ Február 18-án Dukrét Lajos vezetésével a sárga körúton kirándultak tizenöt fős csapattal. A Marinka-pusztán szalonnásütést tartottak, majd a Szemerja-patak völgyén jöttek vissza városunkba.

■ Február 19-én Gajdó Éva szervezésében harmincan farsangi kiránduláson vettünk részt Lisznyópatak környékén. A faluból meredek kaptatóval értük el a Kövesponkot, ahol a telet szimbolizáló Eleket elégettük. Hazafelé jövet Uzonba tértünk be, Vilma néni házába, aki finom pánköval fogadott.

■ Február 22-én Moldován Reinitz Erzsébet vezetésével a Törösvári Magurára jutottak fel kellemes időben.

■ Február 25–26-án Mester Nagy Ildikó hagyományos Nagy-Hagymás-túráján vett részt huszonhét személy. Íme a rövid beszámolója: „Huszonheten gyűltünk össze a zimankós idő ellenére. Minden tervszerűen működött. Szombaton a Nagy-Hagymás csúcsát céloztuk meg, viszontagságos időjárás közepette. Este kiengedtük a gózt. Másnap az Őcsémet találtuk meg, köddel és hófúvással dacolva. A természetjárók fele 35 év alatti volt.” (Gáspár László Zsolt)

EKE Négyfalu

■ Január 2-án évnnyitó túrára, a jó szokást fenntartva, a Nagy-kőhavasra indultunk tizenhatan. A családi utat választva tavaszias, meleg időben három óra alatt értük el a menedékházat. Volt közülünk, aki itt maradt ebédelni, volt, aki a csúcsra igyekezett. A tiszta, felhőtlen időben ilyenkor gyönyörű kilátás nyílik a Barcaságra. Idei tervezetések közepette a menedékháznál a finom tárkonyos levest és a „párjanincs” kekszszalámit Anikó szolgálta fel.

■ Január 15-én Négyfalu környékére kilencen barangoltunk el. A türkösi Malom utcából kiindulva felmentünk a türkösi háttetőre. A sárga háromszögre ráálltunk, s innen nagy hóban két óra alatt jutottunk át a Bolnokra. (Miklós Melinda)

FOTÓ: BARTHA BOTOND

EKE Szatmárnémeti

■ Január 14-én a kisbakancsosok indították a túraszezont. Bevállalósan kezdték az évet, hiszen első úti céljuk a Kisköves volt. Sajnos hó helyett főleg a sárral kellett megbirkózniuk, mely a meredek mászásokkor megpróbáltatta a kicsi izmokat. Bár az időjárás nem volt a legkellemesebb, a gyerekek jókedvűen tették meg ezt a számukra nehéz túrát. Minden elismerés az övéké, hiszen a legkisebb túrázók 3 évesen is a saját lábukon járták le a 10 km-es távot.

■ Január 22-én egy rövid találkozás erejéig kiosztottunk az elmúlt év kisbakancsosai között egy-egy elismerő oklevelet és egy Kisbakancs-kitűzőt. A legtöbb túrán résztvevők sportutalványt és sportfelszereléseket kaptak. Ügyesek voltak! Várunk titeket a 2023-as túrákon is.

■ Február 4-én került megszervezésre a téli Mike-túra. Bővebb beszámoló Márk-Nagy János szervező-túravezetőtől. „Mike-túra huszonötödös... vagy ki tudja, hányadszor, mert senki nem számolta, annyiszor szerveztünk már szezonzindító Mike-túrákat.

Szokásunkhoz híven reggel fél 9-kor találkoztunk a Penny parkolójában. Mi-

tán mindenki megvette a végleges felébredéshez szükséges porgető italokat s a lustábbak az előre elkészített és csomagolt szendvicseket, elosztottuk a hetven résztvevőt az autókban, ekképpen is biztosítva, hogy a széndioxidlábnyomunk a lehető legkisebb legyen.

A Bráda völgyében található Boda Oşanu közlélmézési intézmény parkolójában találkoztunk ismét, ahonnan aztán fél tízkor sikerült mindannyian elindulnunk. A nagy létszám okán hárman vezettük (kezeltük) a túrát, Berti a középmezőnyben, Boti a végén a kisbakancsosokkal, és jómagam az elején, hogy tapossam az ösvényt. Az előzetes elképzelésekkel ellentétben – kb. 25 cm-es óra számítottunk – helyenként 30–40 centis hó is volt, ami rendesen próbára tette az elől haladó társaságot. Egy idő után már bánni kezdtem, hogy otthon hagytuk a hótalpainkat.

Mivel sokan voltunk, és velünk jött még huszonkét kőkemény kisbakancsos, gyakrabban álltunk meg pihenni. Ezek rövid pihenők voltak, ugyanis a mászástól átmelegedett tagság hamar fájni kezdett. Mindig csak egy pár falat szendvics, pár korty tea, és indultunk is tovább. Előre megegyeztünk, hogy a mély hó és

a délután 2-re előrejelzett viharos szél miatt a kisbakancsosok és az őket kísérő felnőttek hamarabb visszafordulnak. Így is történt, a Szentek tisztásán még készítettünk egy közös csoportképet, majd egy rövid séta után, a Limpedeatistáson negyvenketten megálltak szánkózni, popsiteszini.

A többiekkel az egyre mélyülő hóban kimásztunk a gerincre, fel a Hármashalom-csúcsra. Eddig még barátságos volt az idő. Élveztük is az ezüsterdő látványát. Aztán kiérve a Pusztahegy nyílt gerincére, érezni kezdtük, hogy fel-feltámad a szél. Ez már jelezte számunkra a közelgő szélvihart, úgyhogy szaporábban kezdtük szedni a lábunkat, már ahogy a mély hó és a meredek emelkedő engedte. Valamikor 2 óra előtt értük el a Mike csúcsát. A morcos idő és a gyorsan kihűlő testek nem tették lehetővé a hagyományos pikniket, de azért Katalin kockás abroszával megterítettük a csúcsot jelző követ és vidáman falatoztunk a magunk és egymás finomságaiból.

Külön élmény volt a Mike meredek keleti lejtőjén leereszkedni a mély hóban. Kiemelkedő esemény idén, hogy nem sikerült sem eltévedni, sem a fiatal bükkös dzsungelébe betévedni, így egy gyors ereszkedőt követően elértük a völgyben haladó jelzett utat, amelyen felmentünk, és amelyen a visszaforduló negyvenkét társunk lefelé is ment. Innen az autópályává taposott úton már pillanatok alatt visszaértünk autóinkhoz, ahol mindenki vidáman búcsúzott, váltig ígérgetve, hogy jövőre is eljön.” (Márk-Nagy János)

■ Február 23-án spontán ötlettől vezérelve Debrecenbe ruccantak ki a kisbakancsosok. Az iskolaszünetet kihasználva családi sétát szerveztek, bebarangolva a várost és a játszótérre. A kirándulás egyik fénypontja a vonatozás volt, sok gyermek számára eddig ismeretlen élményként. A másik fénypontot a Debreceni Sziget-kék játszótér jelentette, mely órákra lekötötte a gyerekeket és a gyereklelkű felnőtteket is. (Lózer Beáta)

Kisbakancsosok törik az utat a hóban ■ FOTÓ: BARTHA BOTOND

EKE Székelyudvarhely

■ Január 2-án a hagyományos évnnyitó Borásó-túrát remek őszi, napsütéses időben tette meg a 98 résztvevő Orbán Béla és Bíró András vezetésével. Miután a Szarka-kőn, az EKE-kő körül elkészült a csúcscsúfó, a népes társaság leereszkedett az egy évvel ezelőtt elásott boroskorsót rejtő erdőszélre, ahol táborfüzet raktak, szalonnát sütöttek és kiásták a boroskorsót, melynek tartalmából jutott mindenkinek egy-két korty. Vidám nótázással köszöntötte az UEKE tagsága az új esztendő.

■ Január 8-án ragyogó napsütéses, de hőmentes időben, Magyar István vezetésével harmincnolcan látogattak el az Oroszhegy feletti Órhegyen nemrég újjáépített kilátóhoz, valamint a Gordon-tetőn álló Jézus-kilátóhoz.

■ Szintén január 8-án Domokos István vezetett négytagú csoportot a Gyimesek vidékére a Gyimesbükk – Rakottyás telep – Vész pataka – Darvas-tető – Farkas-havas – Bálványos-havas – Tó-havas – Rakottyás telep útvonalon.

■ Január 14-én Bencze Tibor vezetésével huszonheten járták végig a február 11-re tervezett 4T teljesítménytúra egyik, még hiányzó szakaszát a Kalibáskő – Festő borvíz – Karulyos-puszta – Fekete víz – Édesvíz-puszta – Talabor – Karós-puszta – Fekete víz – Kalibáskő útvonalon.

■ Január 15-én Domokos István vezetett túrát a Dél-Hargita vonulat legmagasabb csúcsára, a Kakukk-hegyre. A szentimrei Büdös fürdő felett már télies hangulat fogadta a huszonegy túrázót, és a kezdeti köd a Bakratás tisztása után eloszlott. Csupán a Hargitát körülvevő medencét takarta fehér felhőpaplan, melyből

szigetként emelkedtek ki a távolabbi magasabb hegycsúcsok.

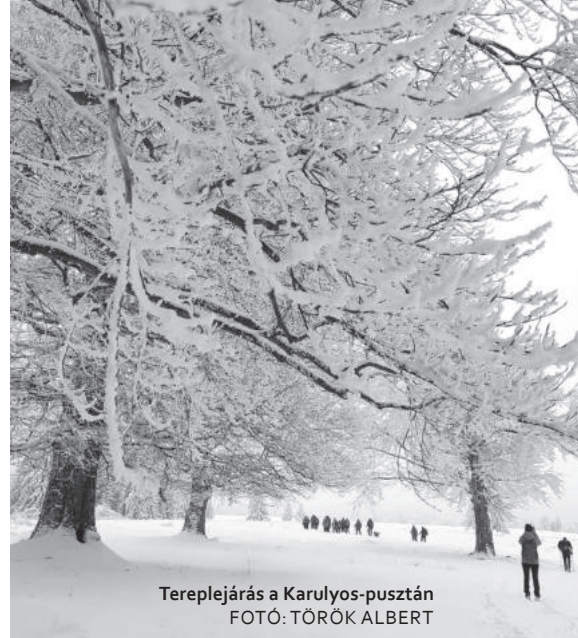
■ Január 21-én Török Albert vezetett tizenhárom tagú csapatot a Cekend-tetőre. Az előző éjjel hullott friss hóval borított erdő végre igazi téli élményt nyújtott a túrázók számára. Felérve a tetőre sziporkázó napfényben tették meg az utat hazáig.

■ Január 23-án Domokos István vezetett túrát a Gyimesfelsőlók – Ugrapatak száda – Bothavas – Nyílékn-gerinc – Zsandárok útja – Ugrapatak – Ugra-tető útvonalon. A tavaszi hangulatú túrán havat csak a távoli magas hegyek ormain láttak, de néhány kora tavaszi virágot már sikerült lencsevégre kapniuk.

■ Január 28-án a IV. Madéfalvi Hargita Túrán Udvarhelyszéket ötvenketten képviseltük. Incze Csaba szervezésében fogadott autóbusszal utaztunk Madéfalvára. Végre egy igazi téli túrán vehettünk részt, csíkszéki, háromszéki, anyaországi ismerősökkel közösen. Köszönet érte Madéfalva Önkormányzatának, a Hazajáró Honismereti és Turista Egyletnek és a lelkes szervezőknek.

■ Február 4-én munkatúrát szerveztünk a 4T 16 km-es szakaszának kiszalagozására. Igazi zimankós téli időben harmincöt tagtársunk vett részt ezen a munkatúrán.

■ Február 11-én a Téli TeljesítményTúra több szempontból is sikeres volt. Íme a túra főszervezője, Parajdi Lehel rövid összefoglalója: „Összesen 257 résztvevő vágott neki a különböző szakaszoknak a reggeli röpködő mínuszokban. A távok szerint a létszám eloszlása: 25 km-en 36 személy, 16 km-en 143 személy, 6 km-en 78 személy indult. Néhányan túrásíval

Tereplejárás a Karulyos-pusztán
FOTÓ: TÖRÖK ALBERT

teljesítették a hosszú, illetve a közepes távot. Az égiek is velünk voltak az időjárást illetően, egész nap ragyogó napsütés tette élménnyé a túrát, amit csak fokozott a 2-es ellenőrző pont farsangi produkciója, na meg a verhetetlen zsíros kenyér és meleg tea a frissítő állomáson. A célban a sok mosolygós arc tükrözte vissza az elégedettséget, főleg a finom krumplitokány elfogyasztása után.

■ A 4T lejárta után Kalibáskőn tartottuk meg az UEKE farsangi buliját. Huszonheten egy nem túl hosszú, de kiadós bulit sikerült összehoznunk a nap végére.

■ Február 17-én a csíkszéki ekések szervezésében került sor a Farsangtemetés a Csíki Sörben EKE-módra elnevezésű farsangi mulatságra Csíkszentsimonban. Udvarhelyszéket tizenhatan képviselték ezen az egyre népszerűbb rendezvényen.

■ Február 23-án Török Albert vezetett egy szép honismereti gyalogtúrát tizen-négy tagtársunk számára a Homoródszentlászló – Kőhát-tető – Órhegy-tető – Ége – Égei-tető – Abránfalva – Homoródszentlászló útvonalon. (Kovács-Kendi Lehel)

EKE Brassó

■ Az EKE Brassó pár tagja a Cenken töltötte a szilvesztert, a járványhelyzet után ismét, hagyományosan.

■ Január elsején a négyfalusi dombokon sétáltunk egyet, hogy felkészüljünk a szilveszteri morzsára.

■ 13-án a Diham menedékházat látogattuk meg. Igen, a Bucsecsen hó volt!

■ Január 20-án a Nagy-kőhavason túráztunk.

■ 23-án a Fundáta és a Grădiștei-szoros tavasziának tűnő dombvidékén sétáltunk verőfényes napsütésben.

■ 24-én a Cenk-nyergen át mentünk fel a Stechil-rétre.

■ Január 27-én a Keresztény-havas hólepte ormain túráztunk.

■ Február 2-án a Kis-Királykőt csodáltuk meg a Curmătura nyergén át.

■ 9-én a Kelebucs-havas ormait látogattuk meg a Predeal – Polștoaca – Szuszáj – Cocos – Kelebucs – Predeal útvonalon.

■ Február 11-én a négyfalusi dombokon sétáltunk Hosszúfalutól Bácsfaluiig, kipróbáltuk az újonnan épült erdei utakat.

■ Február 14–16. között Tusnádfürdőre szerveztünk túrákkal és fürdőzéssel egybekötött farsangi mulatságot.

■ Február 17-én – mivel húshagyókedd épp vakációra esett – tartottuk meg Négyfaluban, a Zajzoni Rab István Középiskolában a hagyományos farsangtemetést és télűzést.

■ Február 22–25. között az EKE Brassó támogatásával is jutalomkirándulásra vittük a négyfalusi Zajzoni Rab István Középiskola 9,50-es évi általánost elért tanulóit Görögországba, Szalonikibe és a Meteorákhoz.

■ 23-án még az éppen havas Brassópojána volt a célpontunk.

■ 25-én a töröcsvári Magurára kirándultunk tavaszi hangulatban.

■ E két hónapban a csütörtöki sétálók is igen szép számban gyűltek össze, hogy a Nádudvary György indította mozgalom keretében kapcsolódjanak ki a Cenk alatti sétányon és a noai tónál, valamint farsangi mulatságot szervezzenek. (Dr. Kovács Lehel István)

Tisztújítás a Gyergyószéki EKE-szervezetben

■ Gyergyószentmiklós legnépesebb szerveződése a 2022-től Gyergyószéki EKE néven bejegyzett egyesület. Vadász-Szatmári Margit titkár és mindenek 2022. december 31-én 212 tagdíjat jegyezhetett, s ez nem a pontos szám, hiszen megkésők itt is szoktak lenni...

2023. január 30-án a távolmaradásuk miatt megbízott által képviseltettek együtt a decemberig tagdíjat fizetők több mint 55 százaléka vett részt a beszámoló és tisztújító közgyűlésen.

Négy év mérlegét hallhattuk az elnöki kiegészítésekkel tartott elnöki beszámoló alkalmával, amelyet Vadász-Szatmári István leköszönő elnök ismertetett. A pénzügyi helyzetről Madaras Erzsébet számolt be. Nem fényes, de nem ráfizetéses időszakot és újabb évet zárt a szervezet.

Egy ellenben biztos: jól működő egyesület képét kapjuk a Nagy Zsuzsánna elnök kimutatásaiból, amelyből nem hiányoznak a nehezebb gyalogtúrák sem, pl. a Bucsecsbe, de a tagok egy része eljuthatott Törökországba, Montenegróba és Füzesgyarmatra is, ahol a látottak mellett a kikapcsolódás is fontos helyet kapott. A honismereti túrák pedig a hab a tortán fejezetbe tartoznak. Gyermekek, idősebbek épp úgy helyet kaptak a kirándulásokon, mint az erejük teljében lévő középkorúak. Nem jegyeztek egyetlen alkalommal se sérülést, eltévedést vagy egyéb kellemetlenséget. A kerékpáros túrák külön csemegét jelentettek a szenvedély hódolóinak. Nem volt ugyan szó róla, de ne feledkezzünk meg a szervezők munkájáról, ami nélkül nemcsak a túrák, de maga a szervezet sem működhetne. Az András Zsolt által minden esztendőben szorgalmazott Eröss Zsolt Teljesítménytúra is kudarcba fulladna a segítség munkája és odaadása nélkül, ahogy a komoly utánajárását igénylő

külföldi kirándulások is a Vadász-Szatmári család újszerűtete hiányában. De mi lenne a honismereti túrákkal Laczkó Szentmiklósi Endre tanár távolmaradása esetén, a nehéz túrákat szervező Köllő Zsolt, sőt a közvetlen helyismeret „enciklopédiája”, Székely László nélkül, ahogy a lendületből ki nem eső Bögözi Gyöngyi Anna újabb ötletei nyomán megszülető túrákkal, s a Csipet csapat valóban családias hangulatú együttléteivel?

Nagy Zsuzsánna alelnök kimutatásai is munkaigényesek, Madaras Erzsébet pedig önkéntesen végzi a felelősségteljes könyvelői tevékenységet. Nem szerencsés bárkit is kihagyni, mégis itt meg kell állnom a dicsérettel, mert átadnám a helyet a Nagy Zsuzsánna által összesített tényeknek, amelyek annál is beszédesebbek, mivel tíz év tevékenységéről vallanak:

- 2013: 50 esemény, 1250 résztvevő
- 2014: 59 esemény, 1482 résztvevő
- 2015: 61 esemény, 1340 résztvevő
- 2016: 43 esemény, 1348 + 1501 résztvevő
- 2017: 55 esemény, 1646 résztvevő
- 2018: 75 esemény, 2161 résztvevő
- 2019: 79 esemény, 2115 résztvevő
- 2020: 42 esemény, 1183 résztvevő
- 2021: 66 esemény, 1791 résztvevő
- 2022: 81 esemény, 2180 résztvevő.

Gyalogoltunk 1021,7 km-t és fel/le 64 619 m szintkülönbséget tettünk meg.

A túravezetők tavalyi toplistája: Bögözi Gyöngyi Anna – 14, Köllő Zsolt – 10, Madaras Erzsébet – 9, Székely László – 7, Vadász-Szatmári István – 5, Vadász-Szatmári Babi – 5 stb.

Készült még egy összesítés a helyszínekről is, de a fenti kimutatás talán elég támpontot nyújt, nem csak a dicséret, de a biztatás számára is.

A leköszönő régi vezetőség helyére kézfelemeléssel választottak újat a Város-

háza tanácstermében rendezett, Bardócz Ferenc számlálóbiztos elnökletével levezetett tisztújító közgyűlésen. Mert tisztújítás volt ez a javából, egyhangú döntés, amit csak Vadász-Szatmári István szerénykedésből tett tartózkodása szakított meg újráválasztása szavazásakor.

Tisztújítás, jegyeztem meg, mert minden maradt a régiben. Egy jól működő csapat esetében se a kapitányt, se a jól teljesítő játékosokat nem szokták lecserélni.

Az újabb négy évre megválasztott vezetőség: Vadász-Szatmári István – elnök. András Zsolt, Köllő Zsolt és Nagy Zsuzsánna – alelnök. Vadász-Szatmári Margit – titkár.

Sok sikert a megválasztottaknak, minél több kirándulást a tagoknak, akik 2023-ban már 10 alkalommal húzhattak túrabakancsot a lábukra.

Jó utat, Gyergyószéki EKE!

Bajna György

EKE Gutin Osztály Nagybánya

■ A tél nyújtotta tavaszt kihasználva és egy hirtelen ötletnek engedve január 14-én kiruccantunk a Királyerdőbe, hogy Biharrósán (Roşia) a Farcu bauxitbányából „átalakított” kristálybarlangot és a Lazuri-szorost, majd a Révi-szorosban a Zichy cseppkőbarlangot és a vízesést megnézzük. Zöldellő domboldalakat, sziklafalokról lelógó borostyánfüggönyöket, moha fedte sziklákat-fákat, barlangszájukat, nyíló százsorszépét, kankalint, tajtékozó vizeket és a meglátogatott barlangok mesés világát csodálhattuk meg. Ide még visszatérünk! (Pál Teréz)

Az Egereshez közeli tavat joggal nevezték el Kék Lagúnának ■ FOTÓ: FAZAKAS FERENC

EKE – Kolozsvár 1891

■ Január 7-én vonattal utaztunk sztánai kirándulásunkra Kovács D. Zsuzsa szervezésében. A falutól 3 kilométerre található vonatállomástól az alagutak mellett indultunk a Sztána-patak völgye felett haladó úton a falu felé, borús, januári időben, szemerkélő esőben. A sztánai házakon, kapukon jellegzetes faragott vagy festett díszítések, a központban a templom mellett Gergely Zoltán szobrászművész 2013. október 13-án felavatott Kós Károly mellszobra fogadott.

Megnéztük a felújítás alatt álló református templomot. Az eredetileg az 1400-as évekre datált épületről kiderült, hogy sokkal régebbi kövek bújtak meg a vakolat és a padló alatt, ezek alapján a szakemberek megállapították, hogy a templom Árpád-kori lehet. A közösségi házban a Kós Károly világát és alkotásait bemutató kiállítást is megtekintettük. Sztánai látogatásunknak kissé más felhangot adott, hogy itt szervezzük meg az EKE 2023-as Vándortáborát.

■ Ugyanezen a napon egy különleges bagolytúrára várta az érdeklődőket Szima Márton a következő útvonalon: Tóttelke vasúti megálló – Csigadomb – Riszeg-tető – Bánffyhunyadi. Első hallásra többen is azt gondoltuk, hogy a túrán baglyokat fogunk meglesni, így családunknak kellett, amikor kiderült, hogy mi magunk vagyunk az éjszakai baglyok, és a szokással ellentétben ez alkalommal sötétben, fejlámpával kell megtennünk a 14 km-es távot. Mivel a tél nagyon megkésett, a friss hóban való kellemes séta helyett sarat kellett dagasztanunk, így mindenkinek megváltás volt a pillanat, amikor végre megérkeztünk a bánffyhunyadi állomáshoz. Az éjszakai túrát huszonhét bevállalás résztvevő teljesítette.

■ Január 14-én Szócs Miklós szervezett kirándulást Kisbányára. Mikrobuszunk a Buszkát sípályáig vitt, ahol a tavaszról hirtelen télbe csöppentünk. Kisbányahavas előtt szinte nem is volt hó, de ahogy

haladtunk fölfelé, úgy növekedett a hótakaró vastagsága és lett egyre fehérebb a táj. A sípálya közelében már igazi mesevilág fogadott: gyönyörű kilátás, havas fák, minden, ami kell egy különleges téli naphoz. Szemben jól látszott az Öreghavas (1826 m), jobbra a Buszkát-csúcs (1676 m). Sétálni indultunk, élveztük a havas tájat, az érintetlen hótakaró szikrázó látványát a napsütésben. Ezért a látványért bármikor érdemes kimenni a városból, így igazán élvezetes a tél. A hóborította fenyőfák mellett sétáltunk az üdülőtelepig, megnéztük a régi sípályát, amelynek megnyitásához ugyan így sem volt elég hó, de rengeteg gyerek szánkózott, élvezték a telet. A kiránduláson tizenheten vettünk részt.

■ Január 15-én a *Régmúlt idők házai* városnéző sétára hívtuk az érdeklődőket a Korzo Egyesülettel közösen. A séta során Barazsuly Viktória avatott be minket kincses városunk régi épületeinek történetébe, egy kis lakáskultúrával fűszerezve azt. Miközben végigjártuk Kolozsvár városközpontját, arról mesélt nekünk Viki, hogy miként laktak a kolozsváriak a középkortól egészen a 20. század elejéig. Szó esett arisztokrata hölgyről, építkezési vállalkozóról, középkorról, barokkról, historizmusról és az art deco stílusirányzatot is érintettük. A séta iránt olyan nagy volt az érdeklődés, hogy két nap alatt beteltek a helyek, sőt meg is haladtuk a harmincas létszámkorlátot. A tavaszias időjárásnak köszönhetően kellemes városi sétában volt részünk, és számtalan új információval gazdagodtunk kincses városunk épületeiről.

■ Január 28-án a Bácsi-torokban kirándultunk Pál Gyöngyi vezetésével. A szoros mészkőfalai között megbúvó bányák-ból már a római korban követ termeltek ki, később ezeket használták Kolozsvár várfalainak, kapuinak, bástyáinak, templomainak építésénél is. A Bácsi-torok elején a vékony hóréteg még olvadozott bakancsunk alatt, ezért letértünk jobbra és

az egykori bányák alatt haladó ösvényen mentünk az érintetlen friss hóban. A kis tóhoz kiérve az aszfaltos úton haladtunk tovább, amelyet most már beborított a lassan, de kitartóan szállingózó friss hó. A szucsági legelőhöz érve már minden fehér volt körülöttünk, de a puha hóréteg nem volt több 5–8 cm-nél, így könnyen lehetett haladni benne. Felérve a Bongárforrás feletti nyeregbe, a Hója-erdő gerincén indultunk visszafelé, érintve a híres Kerek-tisztást (UFO-tisztást), ahol most sem láttunk semmi rendkívüli jelenséget. Innen a Kányafő-tetőre mentünk, amely a legszebb kilátópont a Hója-gerincről városunkra, majd a Törökvágás felé folytatott utunkat és a falumúzeum udvarán megnéztük a Donát-szobrot. A túrán tizenegyen voltunk jelen és 15 km-t tettünk meg.

■ Január 29-én Szima Márton gyalogtúráján vehettünk részt Sztána és Egeres között. Sztánaig vonattal utazott a csapat, onnan pedig a vasúttól északra fekvő erdőkön és dombokon keresztül jutottunk el Egeresre, érintve a Kék Lagúnát. A megkésett havazásnak köszönhetően fehér táj fogadott minket, így a tájban gyönyörködve, kellemes tempóban tehetjük meg a 17 km-es távot. Az útvonalat tizenketten teljesítettük, Fazakas Ferenc tagtársunk pedig művészi fényképekkel örökítette meg a túra pillanatait.

■ Február 4-én az Őzek völgyébe kirándultunk Fazakas Feri vezetésével. Szombat reggel az M16-os autóbusszal mentünk a Bükki-telepig, onnan a telep villái között haladtunk, majd az erdőben vezető ösvényen jutottunk fel a tetőn levő csillagvizsgálóhoz. A hóréteg helyenként 20–30 cm is lehetett, nehéz volt a haladás. A napsütésben csillogott a hó, a kék ég alatt csak az Őzek völgye felől szállt fel köd és húzódtott a mikesi házak felé. A tetőről beereszkedtünk a völgybe, megálltunk az ismerős házikó mellett, ahol gyakorta megpihenünk. Ezúttal a padot és az asztalt is vastag hó borította, így rövid pihenő után továbbindultunk. Átkeltünk a patakokon, majd a Malom-völgy nyugati oldalát borító erdőn keresztül felkapaszkodtunk a Mikes-gerincre, továbbmentünk a rádióházig, onnan az Árpád-csúcs-hoz vezető úton egészen a kék sávval jelzett letérőig. Azon leereszkedtünk a Majláth-kúthoz, majd a Sáros-bükkön keresztül vissza a Bükki-házakhoz és a Diósnyergeren keresztül megérkeztünk a Monostor lakónegyedbe. A 18 km-es túrán tizenketten vettünk részt. (Pál Gyöngyi, Kismihály Boglárka)

A régi kishányai sípályán ■ FOTÓ: SIPOS ÁRPÁD

EKE Torda

■ Hagyománnyá vált, hogy február első vagy második hétvégéjén a tordai EKE megszervezi téli túráját, ami általában egy hosszú hétvégét és sízést, illetve fehér, nyikorgó hóban való túrázást jelent. Idén a tél is épp idejében lépett színre, hiszen január végén még a szokásosnál magasabb hőmérséklet szomorította a téli sportok kedvelőit, de az indulás előtti napokban a természet fehér takaróval borította úti célunkat, Kishányahavast. Szállásunk az 1400 m magasan fekvő „régí sípálya” mellett volt. A pénteki napot sízéssel töltöttük a még nem

zsfolt Buszkát pályán, szombaton pedig felkerelkedtünk gyalog meghódítani az 1676 m magas Buszkát-csúcsot. Az üdülőtelepről a régi pályára kimenő úton indultunk el, majd a piros sáv jelzésen térünk le a pályáról a havas erdőbe. Nem sokan jártak előttünk a nagy hóban, így kissé kihívás volt a menetelés, de a táj szépsége kárpótolta az erőfeszítést.

Ösvényen átdőlt és behavazott fatörzs hívott limbó-táncra, miközben a nap sziporkázott a fehérülő fenyőágak között. Alant a tisztáson két kisebb hótól meggöngyedt fácskában két imádkozó lelket véltünk felfedezni a természet templomában, míg tovább a magas fák egy tágas „nappalit” vettek körbe és a nap

sugarát a tér közepébe vezették... szóval csak a képzelőerőnk korlátolt mindazt meglátni, amit a természet oly költőien elénk varázsolt. És így csodálkozva és örömteli szívvel fel sem tűnt, mikor tettük meg az utat, csak azt vettük észre, hogy egyből sokkal gyérebbek a fák és a kissé kanyargó ösvény végében látszik már a tetőn levő rádióantenna. Azért tartani kellett az ösvényt, hiszen amikor egy kicsit mellécsúszott a bakancs, máris térdig, helyenként szinte derékig süllyedt az ember, és nem kis fáradságba került kikászálódni a hóból.

A tetőn aztán zártuk sorainkat, elfogyasztottunk kis folyadékot, édességet és a pihenés, illetve a kötelező csúcspótló után újra elindultunk. A már jobban kitaposott út és az ebéd vonzereje miatt mintha sokkal könnyebben tettük volna meg a kb. 280 m szintkülönbséget visszafelé.

Este az ebédlőben összeültünk beszélgetni, terveket és élményeket megosztani, ahogy azt ilyenkor szoktuk, majd jóleső fáradtsággal tértünk nyugovóra.

Vasárnap újból a sízése volt a főszerep, de ezúttal az 1200 m hosszú régi pályán, amely kiválóan bizonyult. Délben búcsút vettünk egymástól, a havas tájtól, és újabb élményekkel gazdagodva térünk haza. (Sipos Árpád)

Csíkszéki EKE

■ 2023. második napján évnyitó, úgynevezett „józanító” túrával kezdődött a túraidény több mint 100 fő részvételével, Kocsis György és Balázs-Bécsi Rozália vezetésével. Idén is a szokott helyen, a csíksomlyói borvízforrásnál gyülekeztek az érdeklődők, és a jól ismert forgatókönyv szerint először a Hármashalom-oltárhoz mentek, majd az erdő vonalán tovább folytatva útjukat, az egykori sóvár romjainak érintésével, az 1033 m magas Nagysomlyó-hegy

csúcsára tartottak, innen ereszkedtek be a Kígyós-pusztára.

■ A Csíkszéki EKE év eleji túrai rendszerint az emlékezés jegyében telnek, évnyitó túránkon a Nagysomlyón a már csillogó ösvényeken járó túratársainkról emlékezünk meg, január 14–15-én a Solti Imre által szervezett téli túlélő túrán az úzvölgyi hősök emléke előtt tisztelegtek túratársaink a Magyarós-tetőn és környékén.

■ Alternatívára is kínálkozott lehetőség arra a hétvégére, január 14-én László

Ilonka és Zsigmond Éva a Rozsnyói-szorosba vezetett egy kevésbé megerőltető sétátúrát.

■ Január 21-én folytatódott az emléktúrák sorozata, ezúttal a hosszúszerű Xantus-kápolnához és Xantus-kastély romjaihoz mentünk, a csíki tatárbetörések időszakát felelevenítve, a hősiessen helytálló eleinkre emlékezve a Kocsis György és Balázs-Bécsi Rozália által szervezett túrán.

■ Január 28-án Kassay János túratársunk a Naskalatra kalauzolta az érdeklődőket, akik betekintést nyerhettek a gyimesi táj szépségébe és a 32-es határvadászok útvonalának egy részét járták be.

Túlélő túra ■ FOTÓ: FÉNYA JÓZSEF

■ A Hazajáró Honismereti és Turista Egylet kezdeményezésére, Szentés Antal koordinálásával 2023-ban negyedik alkalommal szervezték meg a helybeliek a Madéfalvi Hargita-túrát, a Siculicidium-emléktúrát, amelyre január 28-án került sor a környékbeli EKE-osztályok tagjainak részvételével. (Péterffy Ágnes Katalin)

EKE – Kolozsvár 1891

■ Február 4-én a Meszes-hegység legdélekeletibb pontjára kaulazolt el minket Kiss János túravezetőnk. Az útvonal különbözőt a tavalyi túrához képest: Kissebes (vonatállomás) – Gereben-völgy – Gereben-hegy – Barlang-völgyi jeges sziklavájat – Hodosfalva (érintőlegesen) – Malomszeg (vonatállomás). A mesterségesen létrehozott jeges sziklavájat onnan kapta a nevével, hogy télen a rajta átszorgó patak vize megfagy, gyönyörű jégoszlopokat hozva létre. A tavalyi túrán szemtanúi lehettünk a csodának. Mivel a túrát megelőző napokban, és a túra közben is havazott, a résztvevők beszámolója szerint egyes helyeken térdig, vagy akár derékig is ért a hó, nehéz volt a haladás. Ennek ellenére a lelkes, tizenöt fős csapat mégsem adta fel, és sikeresen teljesítette a kítűzött 20 km-es távot.

■ Február 5-én egy különleges kigyófejalakzathoz szervezett gyalogtúrát Szima Márton. Vonattal indultunk Kolozsvárról a tóttelki állomásig, innen Kispetri felé vettük az irányt, majd érintettük az Almási várat. Innen alig 300 m-re meg is érkezünk a túra legfontosabb állomásához, a rejtélyes kigyófejalakzathoz. Visszafelé érintettük Sztánát, majd a sztánai állomáson magunk mögött hagytuk a 20 km-es túra fáradságait. A csodás napsütés, a kék ég és a havas táj szépsége minden fáradságot kárpótol.

■ Február 19-én isztolnai felfedezőtúrára hívta az érdeklődőket Szima Márton. Az utazást kiskocsikkal szerveztük. Az elvárásokkal ellentétben a február eleji télnek sajnos már csak a nyomát találtuk, így a hó helyett ismét a sárt kellett dagasztanunk egyes útszakaszokon. Ennek ellenére mind a tizenkét résztvevő vidám hangulatban tette meg a 18 km-es útvonalat.

■ Február 25-én a kedvezőtlen, szeles, esős időjárás ellenére is tizenhárman vállalkoztunk Kiss Jani 23 km-es túrájára az alábbi útvonalon: Lomb – Kajántói fenyves – Nádaspapfalva – Bácsi-erdő. Külön öröm volt számunkra, hogy négy 17 éves fiatal is csatlakozott csapatunkhoz és hősiességgel teljesítette a túrát.

Csíkszéki EKE

■ Jégbontó havának negyedik napján, szombaton a Csíkszéki Erdélyi Kárpát-Egyesület farsangi túrát szervezett a lázárfalvi CsEKE-háztól a Szent Anna-tóhoz egy 23 km-es szakaszon, Kocsis György és Balázs-Bécsi Rozália vezetésével. A friss, fehér hótakaróban jól kirajzolódtak az erdő lakóinak lábnyomai, amelyek több helyen is keresztelték utunkat.

■ Február 5-én Solti Imre szervezett téli túrát a Kelemen-havasokba, Istenszékére, Dédabisztráról indulva, ragyogó időben. Szép fehér táj és jó nagy hó fogadta a résztvevőket, így mindenki derekasan kivette részét a hótaposásból, és szintkülönbségben sem volt hiány.

■ A CsEKE a 2023-as évben a gyermektúrákra helyezi a hangsúlyt, és minden évszakban igyekszik megszólítani a legapróbb túrázókat is. Az első ízben megszervezett, kisbarangolóknak szóló túra a hargitafüredi Kossuth-sziklához vezetett február 11-én. A gyermektúra előkészítésére és kivitelezésére egy lelkes csapat vállalkozott: Bakó Irén, Daday Zsuzsa, Kosza

A rejtélyes kigyófej története ismeretlen ■ FOTÓ: FAZAKAS FERENC

■ Ugyanezen a napon egy másik csapat Kovács Zsuzsával fedezhette fel a Kolozsváriak erdejének nevezett, 2022 áprilisában átadott legújabb parkot, amelyet EU-s és helyi forrásokból valósítottak meg. A Sétatérnél is nagyobb, 21 hektáros park a Szentgyörgyhegyen, a Munka sugárút melletti területen fekszik. A park nagy részét növényzet borítja, több mint 1500 fát, 6000 cserjét és 30 ezer facsemetét ültettek el a területen. Kialakítottak egy úgynevezett városi kertet, amely a növények tanulmányozására is megfelelő, emellett kilátót és sportövezetet is építettek, utóbbiban helyet kapott egy 200 méteres tirolai pálya is, de padok is várják a megpihenni vágyó látogatókat. (Pál Gyöngyi, Kismihály Boglárka)

Bereczki Judit, Nagy Judit és Pál Teréz. Több mint nyolcvan résztvevő csatlakozott a kezdeményezéshez, annak ellenére, hogy aznap más rendezvények is zajlottak Hargitafüreden és környékén. A pozitív visszajelzések azt igazolták, hogy a jövőben is igény van az ilyen jellegű programokra.

■ Február 16-án egyesületünk éves közgyűlését tartotta, melynek keretében a beszámoló mellett tisztújításra is sor került. A tagok egyöntetű szavazata eredményeként a vezetőség folytatja mandátumát, a titkári feladatokat Birtalan Ágota látja el a továbbiakban.

■ Február 17-én farsangtemetés volt a csíkszentsimoni sörgyárban az EKE-osztályok tagjainak részvételével. A jó hangulatú rendezvény koordinálását ezúttal is Kocsis György vállalta.

■ Február utolsó hétvégéjén kétnapos téli Csalhó-túra szervezésére került sor Bölöni Sándor vezetésével az Izvorul Muntelui – Apácák tisztása – Miron kucsmái – Kis-Aklos platója – Dochia menedékház – Tóka-csúcs – Lutu Roșu – Izvorul Muntelui útvonalon. A kitartó csapatot a kedvezőtlen időjárás, a heves szél és a hóvihár sem tántorította el úti céljától. (Péterffy Ágnes Katalin)

A Curmătura menedékház felé ■ FOTÓ: MIKLÓS MELINDA

EKE Négyfalu

■ Január 29-én Timár Laci vezetésével a Királyköre kirándultunk. A Zernyestiszorosban felfelé haladva megálltunk a volt túratársunk, Buna Benedek Endre emlékére kiállított emléktáblánál. Virágkoszorút helyeztünk el és gyertyát gyújtottunk emlékére. Enyhe szélfúvásban értük el a Curmătura menedékházat, ahol a kinti teraszon ebédeltünk meg. Visszafelé a Zănoaga-tisztáson keresztül ereszkedtünk le a Botorog kútjáig.

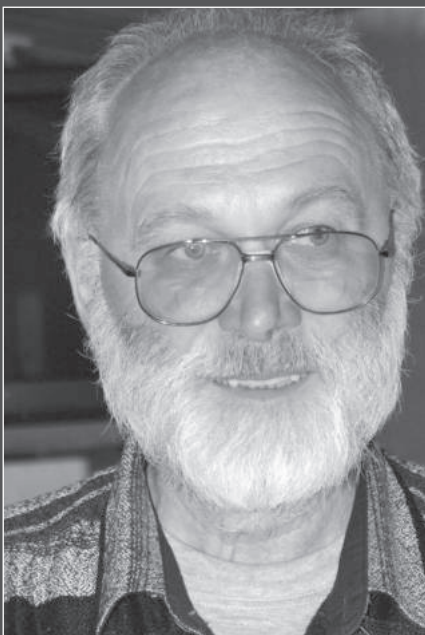
■ Február 5-én a Bucsecs-hegység került túralistára, pontosabban a Diham

menedékházig tizenhatan kirándultunk. Libasorban törtettünk előre a nagy hóban, míg elértük az 1320 méteren található menedékházat.

■ Február 12-én a predeáli hegységbe szerveztünk túrát. A Don-kanyarban hagytuk a kocsikat, innen a sárga háromszögön indultunk neki nyolcan a mászásnak. A nagy hóban nehéz volt az előrehaladás, de hamarosan jó kedvben értünk ki a Székelyek tisztására. A Három fenyő menedékháza (1130 m) már csak fél órára volt innen, a sárga sávot felváltotta a kék

kereszt, ezen a jelzésen értünk ki a Fetifoiu (1290 m) csúcsára. Innen már vissza Predeálig nem volt nehéz lejutni.

■ Február 26-án a tusnádi „relaxtúrának” nevezhető kiruccanáson négyen vettünk részt. A Mikes- és az Apor-forrás mellett elhaladva, az erdő széléhez érve ráálltunk egy jól kitaposott erdei ösvényre, ami az Apor bástyához (701 m) vezetett. Nincs olyan utazó, aki Tusnádfürdőn áthaladva ne csodálná meg az Olt jobb partján emelkedő 824 m magas sziklabércet, a Sóllyomkőt. Mindezeket pár óra alatt összejártuk, és ezek után a tusnádi wellnessbe tértünk be egy jól megérdemelt lubickolásra. (Miklós Melinda)

■ Február 19-én szomorúan vettük tudomásul, hogy kedves tagtársunk, Venyige István 68. életévében, türelemmel viselt betegség következtében az örök

Venyige István emlékére

életbe távozott. Szervezői készsége meghatározó volt, sok szép élményt köszönhetünk neki itt, a Hargita nyugati oldalán. Magyarországról került Erdélybe, megkedvelte az Ivó völgye tanyavilágát és a székelyek életvitelét. 2000 nyarán az Irigyvesze fennsíkján megvásárolta a Kalapács család ősi birtokának egy részét. Azonosulni akart az itt élők életvitelével. Elhatározta, hogy ezt a szellemiséget segít megismertetni a Kárpátok magyar életterében élőkkal, megépítvén a Tündérvendégfogadót, melynek hangulata sok ezer ember élménye lett. Gépezsmérnöki végzettsége segítette nagy tervének kivitelezésében. A Tündérvendégfogadót léte hozzájárult az Irigyvesze térségének fejlesztéséhez. Ő kezdeményezte és valószínűsítette meg a tanyák ivóvízellátását, besegített a 2004-es villanyosításba is.

Az EKE Udvarhelyi Osztálya számára több mint egy évtizede biztosította a tavaszi medvehagymatúra történe-

it, az eseményt záró egyedi hangulatot árasztó együttlétet. A júniusi napfordulókor ő szervezte meg a hagyományossá vált Szentivánéji túrát. Ezenkívül más alkalmakkor is a Tündérvendégfogadót szervezte meg a Hargita nyugati oldalába szervezett EKE-túrák kiinduló- és zárópontja. Hegyikerékpáros versenyeket szervezett a Hargita nyugati oldalában. Kezdeményezte a favágók védőszenitje, Szent Simon által patronált favágóverseny megrendezését, mely másfél évtizede kiemelkedő eseménnyé vált a vidék lakosainak életében. Messzi tájakról jött vendégeinek gyalogtúrákat, télen disznótorokat, a hóviszonyoktól függően lovas szánozást szervezett.

Mindazok számára, akik szerették, tisztelték, nagy lelki fájdalom tudomásul venni elvesztését. Bízunk benne, hogy életvitelére példa marad a továbbiakban is az egykor vele élőknél. Emléke számunkra örök!

Fodor György

Rejtvény

■ Az Erdélyi Gyopár 2023/1. számában meghirdetett, a kolozsvári MORMOTA webáruház (www.mormota.ro) és az EKE által támogatott vetélkedő helyes megfejtései: **1. c.** 2000, **2. b.** Borszék, **3. b.** EKE Marosvásárhely, **4. c.** Sztána, **5. c.** Tóbiás Miklós belényesi püspöki uradalmi főerdész.

Nyertesek:

- Egy Light My Fire Bowl'n Lid ételhordó szettet nyert, a Mormota webáruház ajándékaként:
Szilveszter Éva (Kolozsvár)
- Kétszemélyes belépőt nyert a szejkefürdői Mini Erdély Parkba:
 - Kiss Ernő (Marosvásárhely)
 - Pialoga Adolf (Székelyudvarhely)
 - Wodinszky Zsolt (Nagyvárad)

Újabb játékunk nyeresége:

- egy ESBIT termosz (0,75 literes) (a Mormota webáruház ajándéka);
- három kétszemélyes belépő a szejkefürdői Mini Erdély Parkba (minierdelypark.ro).

A helyes megfejtéseket 2023. május 1-ig várjuk, e-mailben a rejtvény@eke.ro, illetve postán az Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41, 400750 Kolozsvár / Cluj címre. A válaszok mellett kérjük feltüntetni a beküldő nevét és postacímét is.

Kérdések:

1. Melyik kalotaszegi faluban zajlik augusztus első hetében a népzene- és néptánc tábor?
a. Kalotaszentkirály
b. Körösfő
c. Zsobok
2. Hogy nevezték a régi magyarok március havát?
a. kikelet hava
b. megújulás hava
c. hóvirág hava
3. Melyik erdélyi településen található Czárán Gyulának, a bihari turizmus atyjának a szobra?
a. Arad b. Menyháza c. Nagyvárad
4. Meddig lehet beküldeni a fényképeket a X. EKE Art-fotóbiennáléra?
a. 2023. augusztus 1.
b. 2023. szeptember 1.
c. 2023. október 1.
5. Hova vezet a 30. EKE Vándortábor 1. sz. túrája?
a. Almási-vár
b. Hármaskőszikla-csúcs
c. Riszeg-tető

Médiatámogatók

Arab közmondás

Anais ... amerikai író	Verseny- szakasz	Liechten- stein fővárosa	Hamis, talmi	Gramm. röviden	2	Fanyar erdei gyümölcs	Páratlan depől	A kálium vegyjele	Iránnal határos ország	Levegő, angolul	Szob központja	A tárgy ragja	6. századi italiai költhő	Sors, más szóval	Levelet kézbesít	Órahang egyik fele	
1					A												
Szomjoltó folyadék				Nyeles törlőrongy Nugát- szelet!				Folyó, spanyolul Méhlikás				Fizetési részlet Jogvitát folytat					
Ústi ... Labem; cseh város			Tagadószó Legyintés szava				Felső végtag Kijelző díóda				Kiseb- vizfolyás Helység polgára						
Képlékennyé válik Jelképe a szív						Kerti házikó Fékezhe- tetlen				Kinos mun- kát elvégz Keleties heverő						A galóca tudomá- nyos (la- tin) neve	
Rövid kötőszó	Zaj- határok! Sértetlen			Francia férfinév Citrom nedve				A sas fegyvere Kultikus oszlop							Amper jele Korábbi számító- gépmárka		
Szénmag!		Lent álló- nak nyújt Csapadék						Kitartóan pedálozik A hógolyó- zás évszaka					Annyi mint röviden „A hűség városa”				
Keserősége fogalom			Diósd mel- letti város Kérdő- szócska			Bosszút áll Kilo- röviden							... Croce: fi- zenzei dóm ... Ce-tung: politikus				
A sugár jele	Ismételt tiltás Közülük az összes			Kicsinyítő képző, a -ke párja	NY	Vitás, bi- zonytalan József Atti- la verse						Sóhaj, angolul ...geze: ap- ró madár					
Vacsorát fogyasztó			Spion, hírszerző Egy szál palánta			... Tolsztoj: orosz író Keret, fogalalat				Fűszer- bogyó Londoni tea!							
A tantál vegyjele		Fed, borít Becézett Szabolcs					Hulló- csillag Kuny- hót fedő										
Arany- érmes				Közel-ke- leti ország Határozott névelő				Terület, röviden Ritka férfinév					Az oxigén vegyjele Aranka az oviban		Ausztria autójele 13 vértanú vesztőhelye		
Orosz folyó			Kozák kapitány Biztató szócska						Ósi akkád eposz A kripton vegyjele							Ablakot bezárató	
Európai városok középkori szövetsége Egyik helye sem						...-kapok: csihi-puhi ... and stri- pes; zászló				Az irídium vegyjele Követ- kezmény				Néma réce! Becézett Nadia			
Királynőjé- ről híres ókori ország				Néma adás Tajvani in- formatikai cég			Előtag: levegő ...-Kaleh: sziget volt					Rágós a hús Vonatkozó névmás					
Enikő egyik beceneve				Kormányfő volt (József) Román festő (Iosif)					Tollbőbités papagáj Semmikor								
Harkány határai!		Kezembe nyújtó Jobbra, tinó!						Hátul áll a sorban Állat hasal- ji prémeje									
Kerek betű	Ind energi- aközpont Csokoládé- fajta							Film- színház Kecskefej!						A fűzfa régije neve Saját kéz- zel, röviden			
Rótt írás van a gyűrűben						Pépes étel A bőr vegyjele								Kártajjáték Angström, röviden			
Gőz, füst másik helyiségbe tődül						Plédbe burkoló											

■ A 2023/1. számban megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése:

John Muir gondolata: A természet tájképei sosem csúnyák, amíg vadon maradnak.

A rejtvényt készítette: Békés Lajos

Példányt nyert az EKE-bakancs 12. számából (*Barangolás Wass Albert útjain a Kelemen-havasokban*):

- András Edit (Csíkszereda)
- Élthes Éva (Csíkszereda)
- Tamás Levente (Kézdivásárhely)

E feladvány nyereménye három db. kétszemélyes belépő a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba (www.adrenalinpark.ro).

Beküldési határidő: 2023. május 1. (e-mail: rejtveny@eke.ro)

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadványai

Erdélyi Kárpát-Egyesület
120 esztendő
Az 1891-ben megalakult
EKE jubileumi könyve
Ára 35 lej

Erdélyi Gyopár
Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
folyóirata
Régebbi lapszámok
Ára 6 lej

Erdélyi Gyopár
Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
folyóirata
A 2019-es lapszámoktól
Ára 7 lej

Erdélyi Gyopár
Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
folyóirata
2023/2. lapszám
Ára 10 lej

EKE-bakancs 1
Barangolások a Remetei-szika-
szoros és a Bedellő környékén
Torockói-hegység
Ára 12 lej

EKE-bakancs 2
Barangolások Brassó környékén
Keresztény-havas
Ára 12 lej

EKE-bakancs 8
Barangolások a Gyergyói-havasok
déli részén és a Hagymás hegységben
Az Eröss Zsolt Teljesítménytúrák mentén
Ára 12 lej

EKE-bakancs 9
Barangolás erdélyi
hadszintereken
– A 32-es határvadászok emléktúrája
Ára 12 lej

EKE-bakancs 10
Barangolások a Mező-havas
környékén és a Bekecsen –
A Görgényi-havasok középső része
Ára 12 lej

EKE-bakancs 11
Barangolások a Gyergyói-havasokban,
a Hagymás-hegységben, a Gyilkos-tó
és a Békás-szoros környékén
Az Eröss Zsolt Teljesítménytúrák mentén
Ára 13 lej

EKE-bakancs 12
Barangolás Wass Albert útján
a Kelemen-havasokban –
Kelemen-havasok
Ára 13 lej

Rendelje meg

az elofizetes@eke.ro címen vagy
az EKE tagszervezeteinél.
EKE-tagoknak kedvezmény.
A kiadványok ára nem tartalmazza
a postaköltséget.

Pihenőt a vándornak,
szálláshelyet, meleg vacsorát
a turistának – ezt kínálja a

NAGY- KŐHAVASI MENEDÉKHÁZ.

Szállást foglalni
csak előzetesen lehet
a 0744-322632 telefonszámon.

A négyfalui EKE,
a menedékház tulajdonosa
50%-os kedvezményben
részésít minden EKE-tagot.

12 kalandpálya
3 gyerek és 9 felnőtt & junior

Aktív kikapcsolódás
kellemes erdei környezetben.

www.adrenalinpark.ro

[/adrenalinparkcluj](https://www.facebook.com/adrenalinparkcluj)

Rendelések: 0721 926 234,
0264 436 343
contact@mormota.ro

**MORMOTA
LAND**

Túrafelszerelés-
webáruház

www.mormota.ro

10% kedvezmény
EKE-tagoknak

Csomagküldés
az egész ország
területére

A Torockó Vendégház

várja Önt
május 20-tól
szeptember 30-ig!

Tel.: +40 258 768 240
+36 1 274 2366
E-mail: raczkat42@gmail.com
www.erdelyiturizmus.hu

AZ EKE-TAGSÁG ELŐNYEI

Számos, jelentős kedvezményben részesül Ön, ha az EKE tagja.

Mindehhez csak érvényes, idejű pecséttel ellátott tagsági könyvének felmutatása szükséges.

- 50%-os kedvezmény az EKE Vándortáborokban való részvételkor;
- 50%-os szálláskedvezmény az EKE Nagy-kőhavas menedékházában;
- 50%-os kedvezmény a korondi Csiga-ház rezervátumba való belépéskor (www.korpa.ro);
- 50%-os kedvezmény a Sűgő-barlangba való belépéskor;
- 35%-os szálláskedvezmény a várfalvi EKE-Várban;
- 33%-os kedvezmény a vizsgálat, 20%-os kedvezmény a szemüvegkeretek árából a kolozsvári Oftaconsult Szemészeti Klinikán (www.oftaconsult.ro);
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Riehen Egyesület

- (www.asociatiariehen.ro) a Pottyandi Erdei Iskola vendégházban;
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Montana Tours Kft. a Madarasi Hargitai Hargita villában;
- 21 százalékos szálláskedvezmény a Madarasi Hargitán a 21 gramm menedékházban (www.21gr.ro);
- 15%-os szálláskedvezményt nyújt a borsafüredi Medve panzió;
- 10%-os kedvezmény a Columbia túraruhatót forgalmazó Dockyard Islands boltjaiban;
- 10%-os kedvezmény a csíkszeredai Kerékvár biciklikereskedésben (vásárlás és javítás);

- 10%-os kedvezményt nyújt a marosvásárhelyi, sport- és túrafelszereléseket forgalmazó Scopus bolt, a kolozsvári Mormota webáruház (www.mormota.ro) és az udvarhelyi, a gyergyói, valamint a csíkszeredai Zerge szakbolt;
- 10%-os kedvezmény a hargitafüredi Uz Bence menedékházban (20 főnél nagyobb EKE-csoport számára 20%-os kedvezmény) és a székelyudvarhelyi Oriente vendéglőben (www.oriente.ro);
- 10%-os kedvezmény a fűzesgyarmati Kastélypark Fürdő (www.kastelyfurdo.hu) szállásdíjai árából.

UZ BENCE MENEDÉKHÁZ Hargitafürdő

~ 70 ÉVE A TURISTÁK SZOLGÁLTATÁBAN ~

Tel.: (+40) 745 629 337; e-mail: uz_bence@yahoo.com

www.uzbence.ro

KÉK IRINGÓ KÚRIA

Sztána

Tel.: +40 264 274 132; +40 744 601 587
info@kertimag.ro
www.erdelyiutazas.hu

Medve Panzió Borsafüred

Aktív pihenés romantikus környezetben!

435200 Borsafüred
(Borşa Complex)
Brădet u. 11/D.
Mobil: (+40) 743 272 575
cabanaursuborsa@yahoo.com
www.cabanaursu.ro

NATURA
TRAVEL
UTAZÁSI IRODA

20 ÉV UTÁN ÚJ CÍMÜNK:

400015 Kolozsvár
Főtér 10./Kötő (Ioan Rațiu) u. 9.
Mobil: 0723-155667, 0724-334364
Tel.: 0264-430911, 0264-450223
office@naturatravel.ro

Repülőjegyek, külföldi és belföldi nyaralások, szállásfoglalások, utazási szolgáltatások.
Sodexo, Edenred, Cheque Vacances üdülési jegyeket elfogadunk.

SPORT MANIAC®

OUTLAND
FOOT & OUTDOOR

-70%

EKE-TAGOKNAK

MAROSVÁSÁRHELY, HOREA UTCA 33. SZÁM
WWW.SPORTMANIAC.RO

Dockyard

STORES

**STABIL
KÉNYELMES
VÍZHATLAN**

 Columbia

COLUMBIA NEWTON RIDGE WATERPROOF AMPED

ÜZLETEINK:

Brassó - Columbia: Republicii 52. | AFI Brasov - Dockyard | Bukarest - Columbia: Sun Plaza
AFI Cotroceni - Dockyard | Konstanca - Dockyard: City Park | Kolozsvár - Columbia: Platinia Shopping Center

WEBSHOP:

www.dockyard.ro | www.columbia-sportswear.ro